

Šikana v Armádě České republiky

Marek MAREČEK

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marek MAREČEK**
Osobní číslo: **H108179**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Šikana v Armádě ČR**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžně výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na vymezení základních pojmů šikany, klasifikace a formy šikany (mobbing, bossing);
- na šikanu v armádě před rokem 2005 a po roce 2005, kdy byla AČR plně profesionalizována (i s uvedením konkrétních případů);
- na obranu a prevenci šikany v rámci sociálně nežádoucích jevů;

Součástí práce bude sociologický výzkum zaměřený na zjištění zkušeností se šikanou na pracovišti (z působení ve složkách AČR) a to dotazníkovou metodou.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Beňo, P. *Můj šéf, můj nepřítel?* Šlapanice: ERA, 2003.

Georgie, H. G. *Přestaňte být manipulován.* Praha: Pragma, 1999.

Hirigoyen, M. F. *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání.* Praha: Academia, 2002.

Kolář, M. *Bolest šikanování.* Praha: Portál, 2001.

Kratz, H.J. *Mobbing-jak ho rozpoznat a jak mu čelit.* Praha: Management Press, 2005.

Lilley, R. *Jak jednat s problematickými lidmi.* Brno: CP Books, 2005.

Spurný, J. *Psychologie násilí.* Praha: Eurounion, 1996.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

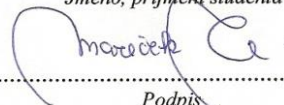
Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

V Brně 29. března 2013

Marek MAREČEK

Jméno, příjmení studenta

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce na téma „Šikana v Armádě České republiky“ se zabývá výskytem tohoto sociálně nežádoucího jevu nejen z prostředí armády, ale i mimo tento resort. Práce je rozdělena do čtyř hlavních částí. První kapitola shrnuje všeobecné teoretické a historické vymezení pojmu „šikana“ a rozebírá jeho fáze. Dále se zaměřuje na armádní problematiku a vojenské prostředí a to jak před profesionalizací armády (tedy do roku 2004) tak po její plné profesionalizaci (od 1. 1. 2005). Druhá kapitola je zaměřena hlavně na kategorizaci a popis jednotlivých druhů šikany i v nevojenském prostředí, jako například šikana páchaná mezi dětmi, či dospělými. Třetí kapitola se zabývá samotnou prevencí a legislativním rámcem a to opět jak z vojenského, tak i nevojenského pohledu. V závěrečné čtvrté, praktické kapitole jsou stanoveny cíle výzkumu, jeho metody a hypotézy. Dále je popsáno prostředí, ve kterém výzkum probíhal a jaký byl výběr respondentů. V neposlední řadě jsou graficky a slovním rozbohem prezentovány výsledky tohoto výzkumu.

Klíčová slova:

Armáda České republiky, agrese, bossing, diskriminace, konflikt, mobbing, násilí, oběť, ozbrojené síly, psychický teror, prevence, sociálně nežádoucí jevy, šikana, voják.

ABSTRACT

This bachelor thesis on the topic “Bullying in the Army of the Czech Republic” deals with the occurrence of this socially undesirable phenomenon not only from the environment of the army but also outside of this sector. The thesis is divided into four main parts. The first chapter summarizes general theoretical and historical definition of “bullying” and analyzes its different phases. Furthermore, this chapter is focused on military issues and military environment before the professionalization of the Czech Armed Forces (until 2004) and after its full professionalization (since 1.1. 2005). The second chapter focuses mainly on categorization and description of the different types of bullying in the non-military environment, such as bullying committed among children or adults. The third chapter discusses the prevention and legislative framework once again from military and non-military view. The final fourth, practical chapter describes the objectives of research, its methods and hypotheses as well. Further described is the environment in which the research was conducted and the way of selecting the respondents. At the conclusion of this thesis the graphic and verbal analysis of research results are presented.

Keywords:

Army of the Czech Republic, aggression, bossing, discrimination, conflict, mobbing, violence, victim, armed forces, psychological terror, prevention, socially undesirable phenomena, bullying, soldier.

Poděkování

Děkuji panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Děkuji vybraným vrchním a vedoucím praporčikům Armády ČR za pomoc při realizování mého výzkumu a vojákům jednotlivých praporů, kteří ochotně spolupracovali při vyplňování dotazníků.

Především děkuji své manželce Markétě, synovi Adamovi a zbytku rodiny za trpělivost a shovívavost a to nejen při zpracovávání této bakalářské práce, ale i v průběhu celého mého studia.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „*Šikana v Armádě České republiky*“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 TEORETICKÉ A HISTORICKÉ ZHODNOCENÍ POJMU ŠIKANA	11
1.1 VYMEZENÍ POJMU ŠIKANA	11
1.2 HISTORICKÝ VÝVOJ ŠIKANY	15
2 DRUHY ŠIKANY	29
2.1 ŠIKANA PÁCHANÁ MEZI DĚTMI	29
2.2 SEXUÁLNÍ OBTĚŽOVÁNÍ	30
2.3 ŠIKANA MEZI DOSPĚLÝMI (MOBBING A BOSSING)	34
3 PREVENCE A ŘEŠENÍ ŠIKANY	37
3.1 LEGISLATIVA.....	37
3.2 PREVENTIVNÍ OPATŘENÍ V ARMÁDĚ ČR.....	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	45
4 PRAKTICKÁ ČÁST	46
4.1 PŘÍPRAVA – CÍL, ÚKOLY, STANOVENÍ HYPOTÉZ, POUŽITÉ METODY	46
4.2 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ V RÁMCI ARMÁDY ČR.....	49
4.3 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ A VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ	83
ZÁVĚR	87
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	89
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	93
SEZNAM TABULEK	94
SEZNAM GRAFŮ	95
SEZNAM PŘÍLOH	97
P I <i>DOTAZNÍK PRO VOJÁKY ARMÁDY ČR</i>	97

ÚVOD

Téma s názvem: „*Šikana v Armádě ČR*“ jsem si zvolil hlavně z důvodu, že problematika tohoto typu je mi v rámci mé profese blízká a chtěl jsem se o těchto jevech dozvědět více a to z pohledu nejen vojenského, ale i civilního. I když má práce nese výsostně vojenský název, bude zaměřena i na civilní problematiku, jelikož kořeny šikany sahají i hluboko mimo armádu a problém šikany není spojen jen se samotnou armádou. Šikana se objevuje ve všech věkových skupinách a její podoby, byť značně různé, se vyskytují již u těch nejmenších dětí a pokračují třeba až po šikanování v zaměstnání. Položil jsem si otázku: „Proč se lidé šikanují a co jim to přináší?“ Je to záležitost osobního prospěchu, nebo jde také o dokazování síly a nadřazenosti? Nebo pak jde naopak jen o to na sebe upozornit?

Myslím si, že každý z nás se již se „šikanováním“ setkal. A to ať už prostřednictvím sdělovacích prostředků, z nichž se dozvídáme o různých druzích a způsobech šikany, či se s nějakým druhem šikany setkal přímo „na vlastní kůži“, nebo byl sám svědkem toho, že byla šikana páchána na jiné osobě. Jelikož mám hovořit i za svou osobu a sám jsem v pozici vojáka základní služby České armády v letech 1997 – 1998 byl, tak jsem v různé míře i „vojenské šikanování“ zažil na vlastní kůži. Od té doby již uplynulo několik let a i přes to všechno jsem se před ukončením mé vojenské základní služby v roce 1998 rozhodl v armádě zůstat natrvalo a daří se mi v ní sloužit i v současné době.

V dnešní době výkon povolání v Armádě České republiky přináší různá specifika. To jak v náročnosti jednotlivých vykonávaných funkcích, tak i v postavení jednotlivce v hierarchické organizační struktuře. Z těchto důvodů může docházet k patologickým interpersonálním vztahům. V období neprofesionální armády do roku 2004, byla šikana častým jevem, o kterém se ale spíše nemluvalo a byla občas považována za tabu. Ke změně došlo s nástupem profesionální armády dnem 1. ledna 2005, kdy se situace výrazně zlepšila, avšak šikana z armády podle mého názoru plně nevymizela.

Svoji bakalářskou práci jsem rozdělil do čtyř částí:

V první kapitole všeobecně shrnuji teoretické a historické vymezení pojmu „šikana“ a rozebírám jeho fáze. Po krátkém osvětlení historického vývoje šikany se zaměřuji již na armádní problematiku a vojenské prostředí a to ve dvou hlavních částech. V první části řeším a rozebírám šikanou v armádním prostředí před profesionalizací armády (tedy do roku 2004) i s uvedením příkladů z té doby a to ať ze získaných specifických podkladů, tak i ze své osobní zkušenosti z dob mého působení v armádě jako vojáka základní služby.

V druhé části se problematikou šikany zabývám již v době plně profesionální armády (po roce 2004, tedy přesněji od 1. 1. 2005). Zde opět mohu zúročit své osobní poznatky z té doby a to ať z pozice vojáka z povolání působícího ještě v „plně neprofesionální“ armádě od roku 1998 anebo pak od roku 2005 v plně profesionální armádě České republiky, kde v současné době sloužím ve funkci vrchního praporčíka.

Druhá kapitola je zaměřena hlavně na kategorizaci a popis jednotlivých druhů šikany jak ve vojenském, tak i v nevojenském prostředí, jako například šikana páchaná mezi dětmi, dospělými anebo pak specifickým sexuálním obtěžováním, jenž samotné je součástí šikany mezi dospělými.

Předmětem třetí kapitoly je samotná prevence a legislativní rámec. A to nejen z vojenského, ale i nevojenského pohledu, protože šikana spadá i v armádním prostředí pod problém sociálně nežádoucích jevů, kdy se celkové problematice těchto jevů Armáda České republiky obsáhle věnuje již několik let.

Hlavní cíl mé bakalářské práce je nejen charakteristika samotné šikany a popis jejich možných druhů ve všeobecném nevojenském, či vojenském prostředí a historickém pojetí, ale je obsažen i v poslední čtvrté kapitole, kde se snažím pomocí dotazníkového šetření zjistit případný stav výskytu šikany u jedenácti vybraných jednotek Armády České republiky v současné době, tedy plně profesionální armádě. Cílem šetření bylo zjistit například to, zda jsou vojáci v dnešním pracovním kolektivu spokojeni a mají v něm dobrého přítele a zdali se již s nějakým druhem šikany příslušníci vybraných praporů a jednotek někdy setkali. A to buď jak v předešlém (vojenském, nebo civilním – pokud bylo), tak v současném pracovním zařazení. Dalším výsledkem šetření je i to, zda dotázaní vojáci vědí (nebo se domnívají), že se nějaký druh šikany (mobbing, bossing, sexuální obtěžování) na jejich pracovišti (útvary, jednotce) nyní vyskytuje a jaký je poměr možného projevu šikany (pokud se vyskytuje) mezi „bojovými“ a „nebojovými“ prapory Armády České republiky a zda jednotlivci ví, jak šikanu řešit, pokud se s nějakou z jejich forem ve svém prostředí setkají.

Při zpracování bakalářské práce jsem použil analýzy dostupné odborné literatury, příslušných zákonných normativ ČR, vojenských publikací, předpisů a výzkumných zpráv prováděných v armádě pro teoretickou část a v empirické části byla použita metoda kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÉ A HISTORICKÉ ZHODNOCENÍ POJMU ŠIKANA

Šikana je v naší společnosti velmi známým a dlouhodobým jevem. Začíná touhou po dominanci, či po pozornosti. Říčan uvádí, že šikana je zvláštní druh agrese známá jako vnitrodruhová, tj. agrese mezi příslušníky stejného druhu.¹ Poněšický se ptá, zda je agrese a z ní plynoucí šikana projevem vrozené pudovosti, či již reakcí na frustraci? „Zjednodušeně jde o to, zda je agrese lidskou konstantou, či zda je reakcí na frustrace, tj. získanou vlastností, tudíž je naučená?“² Poněšický dále uvádí, že v tomto ohledu panuje v psychologických kruzích nejednota. Zastánci pudové teorie tvrdí, že agresivita je nedílnou součástí výbavy lidského jedince pro přežití. Zastánci teorie o získanosti agresivity tvrdí, že tento návyk je možné správnou výchovou odstranit a že teorií o neměnnosti je pouze omlouváno toto nevhodné chování.³ Ať už je realita jakákoliv, šikana byla, je a s největší pravděpodobností bude problémem mnoha skupin napříč lidskými etniky.

1.1 Vymezení pojmu šikana

„Slovo šikana pochází z francouzského slova *chicane*, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování, byrokratické lpění na literě předpisů, například vůči podřízeným, nebo vůči občanům, od nichž šikanující úředníci zbytečně vyžadují nová a nová potvrzení a razítka atd.“⁴

Říčan také uvádí, že v České republice se užívá poněkud jiného významu, kdy běžně slovo šikana znamená označení nešvaru, který se povážlivě rozmohl v armádě, kde jsou „nováčci“ krutě týráni, ponižováni, vydírání a zneužívání ze strany „mazáků“. Tyto praktiky dále napodobují učňové na středních školách, vězňové na celách a stále častěji i děti ve školách.⁵

Zajímavou definici šikany podává například ministerstvo školství: „Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.“⁶

Dále uvádí, že nebezpečnost spočívá zejména v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním i fyzickém zdraví. Pocit bezpečí

¹ ŘÍČAN, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. s. 21.

² PONĚŠICKÝ, J., *Agrese, násilí a psychologie moci*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005. s. 21.

³ PONĚŠICKÝ, J., *Agrese, násilí a psychologie moci*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005. s. 22.

⁴ ŘÍČAN, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. s. 25.

⁵ ŘÍČAN, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. s. 25 – 26.

⁶ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ. *Šikana*. [online]. 2004 [cit. 2012-12-03]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolni-program-proti-sikanovani-sikana>.

každého jedince je totiž neodmyslitelnou podmínkou vytváření produktivního prostředí a základní lidskou potřebou.⁷

„Šikanou rozumíme svévolné donucování, omezování, vynucování neoprávněných výhod a osobního pohodlí, obohacování se na úkor oběti až po zastrašování, zesměšňování, ponižování lidské důstojnosti a fyzické i psychické týrání. Jde o sociálně patologický jev hraničící s kriminálním jednáním.“⁸ Z vojenského pohledu jde také jinak říci, že jde o vyžadování různých úsluh na druhé osobě (čištění obuvi, příprava nápojů a stravy, vyžadování cigaret, peněz, alkoholu apod.), o různé obměny snižování lidské důstojnosti, ukládání nevyčvikových úkolů těmi, kteří nejsou vojákově služebně nadřazeni, o psychický nátlak, vyhrožování fyzickým násilím i o jeho použití.

Další zajímavou definici šikany přináší Říčan, který cituje Olweuse, jež definoval šikanu jako opakovanou agresi jedince nebo skupiny agresorů, většinou malé, proti jedinci, či malé skupině obětí.⁹

Fieldová uvádí, že šikana znamená psychické, citové, společenské, nebo fyzické zneužívání, kdy klíčovým rysem je vlastní vnímání situace a oběť se v danou chvíli cítí bezmocná.¹⁰

Spurný píše, že jde vždy o projev patologických interpersonálních vztahů. Vztahů, které vyvolávají u oběti obvykle déleodobější stupňující se psychické zatížení a snahu uniknout ze situace jakýmkoliv způsobem. Výjimkou nejsou ani pokusy o únik trvalý, jednou provždy, čímž jsou myšleny suicidální tendence. K tomu aby šikana vznikla, musí být přítomny tři faktory. Agresivní jednání pachatele, pasivní chování oběti a podmínky, které svou povahou k celkové násilné interakci přispějí, tedy nevšimavost a lhostejnost ostatních účastníků situace. Typickým průvodním projevem je pocit osamocení a bezmocnosti oběti.¹¹

Spurný dále uvádí, že agresori počítají s loajalitou nejbližšího okolí, které bude o situaci mlčet. Pácháním šikany si zvyšují své sebevědomí, uspokojují potřebu zviditelnění své osoby či své pozice ve skupině. Motivem účastníka bývá nejčastěji nevyřešený vlastní vnitřní konflikt či traumatizující zkušenost.¹²

„Samotný proces šikanování pak probíhá ve třech na sebe navazujících fázích:

- 1) *Prvotní kontakt, při kterém aktér zjišťuje a ověřuje vhodnost partnera interakce na to, stát se obětí šikany. Prokázáním – oběť reaguje pasivně, stáhne se, prokáže strach, vstupuje proces do druhé fáze.*
- 2) *Fáze psychického teroru, kdy útoky vůči oběti nabývají na intenzitě a adresnosti. Sebedůvěra oběti rapidně klesá, postižená osoba se dostává stále více do defenzívy.*

⁷ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ. *Šikana*. [online]. 2004 [cit. 2012-12-03]. Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolni-program-proti-sikanovani-sikana>.

⁸ TOMEK, P., *Šikana, skrytý problém Československé lidové armády po roce 1969*. Časopis HISTORIE a VOJENSTVÍ 2/2012. Praha: Business Media CZ, s.r.o., 2012. s. 30.

⁹ ŘÍČAN, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. s. 18.

¹⁰ FIELDOVÁ, E., M., *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2009. s. 24.

¹¹ SPURNÝ, J., *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. Vyd. 1. Praha: Eurounion, 1996. s. 114 – 115.

¹² SPURNÝ, J., *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. Vyd. 1. Praha: Eurounion, 1996. s. 115 – 116.

- 3) *Případ se stává známým v nejbližším sociálním okolí. V závislosti na reakci okolí – neutrální či dokonce podporující projevy šikany – se prohlubují pocity deprese oběti, zvyšuje se její neschopnost útokům se aktivně bránit.*
- 4) *Izolace, únik, psychické selhání oběti s často přetrvávajícími následky emocionální újmy.*¹³

Tomek, který se zabýval šikanou v armádě, se domnívá, že šikana je široká škála forem chování a jevů, které se mnohdy překrývají a proto je velmi obtížné najít hranice mezi jednotlivými druhy.

Vymezuje však její tři hlavní oblasti:

- 1) Psychologická šikana, kterou se myslí verbální ponižování a vytváření vztahu nerovnoprávnosti v kolektivu. Tato forma graduje násilím vynucenými úsluhami a ponižováním.
- 2) Fyzická šikana, která má nesčetné druhy podle fantazie agresorů. Zejména jde po různé druhy napadání a vynuování cviků.
- 3) Ekonomická šikana, která se projevuje vydíráním, výměnou peněz za odpočinek oběti od agresorů, nebo úlev ve službě. Dále jde o okrádání od služebně starších vojáků, či nutností kupovat jim ze svých peněz různé věci dle jejich přání.¹⁴ Ekonomická šikana bývá dobře skrytá a mnohdy těžko prokazatelná.

Černoch ve své knize uvádí, že šikanování se projevuje ve svévolném ponižování, omezování, donucování, či týrání druhých osob. Ve vojenském prostředí pak služebně mladších vojáků. Šikanování slouží k získání výhod, které nejsou oprávněné a zajištění pohodlí na úkor šikanovaného. Další součástí je i osobní materiální obohacování, či uspokojení jiných specifických potřeb. Příčiny samotného šikanování pak Černoch vidí hlavně v nedostatcích organizace a řízení, tradicích „staromazáctví“, či poruchách chování jedinců.¹⁵

Tomek dále rozděluje šikanu v armádě do následujících oblastí:

- 1) Nenásilná oblast šikany, která souvisela s prací, výkonem služby a výcvikem. Obtížnější práce vykonávali vždy vojáci prvního ročníku a sloužili služebně starším vojákům. Vojíní druhého ročníku si přisvojovali práva poddůstojníků a stupeň vyžadování úsluh překračoval často hranici okrádání a vydírání, přesto byla míra tohoto stavu přijímána jako obecně uznávaný stav. Stále totiž šlo o v podstatě nenásilnou šikanu, neútočící agresivně na lidskou důstojnost a bez hrubého násilí. Šikanování dokonce tyto formy akceptovali s tím, že po uplynutí jisté doby se budou zase oni těšit těmito výhodám služebně starších vojáků.
- 2) Další oblast šikany představovalo kastovníctví a na ně navazující rituály a různá privilegia. Přechody mezi jednotlivými skupinami se uskutečňovaly formou

¹³ SPURNÝ, J., *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. Vyd. 1. Praha: Eurounion, 1996. s. 115 – 116.

¹⁴ TOMEK, P., *Šikana, skrytý problém Československé lidové armády po roce 1969*. Časopis HISTORIE a VOJENSTVÍ 2/2012. Praha: Business Media CZ, s.r.o., 2012. s. 30.

¹⁵ ČERNOCH, F. a kol., *Šikaně stop*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 1997. s. 67.

různých nelegálně prováděných rituálů, které se lišily od místa posádky a zpravidla si je předávaly jednotlivé ročníky jako tradici. Ne ve všech útvarech však existovaly a v některých měly zcela nenásilný charakter. Nerovnoprávný vztah dvou skupin projevoval nejednotným systémem pravidel, oprávnění a zákazů. Někdy však byly tyto formy chování považovány za součást života kolektivu a nikoliv za šikanu.

- 3) Poslední oblastí šikany v tomto resortu mohly být případy jednoznačného ponižování lidské důstojnosti a fyzického násilí. Mohly mít formu neoprávněných sankcí za neuposlechnutí rozkazu. Většinou šlo o zcela svévolné chování podpořené konzumací alkoholu, které bývalo často maskováno jako součást výcviku, přestože šikanující neměli na takové jednání žádné právo. Šlo o fyzické bití, buzení vojáků během noci, nucené stání na chodbě, klikování a dřepování „za trest“ či za navrácení odcizeného majetku, nebo dopisů z domova, mytí nohou služebně starším vojákům, nucení k vzájemnému napadání se, rozhazování osobních věcí, nucení k nesmyslnému úklidu apod.¹⁶

Jaké mohly být příčiny šikany? Podle Tomka lze v případě armády vinu dělit mezi přímé pachatele a mezi specifické prostředí.¹⁷

Co se pachatelů týče, motivátorem k tomuto chování byly podle Hendrycha osobní vlastnosti, návyky z civilního života, kde se obdobné jevy objevovaly v kolektivních zařízeních. Byl to celkový vliv atmosféry ve společnosti, morální vyprázdnění a narušení systému hodnot.¹⁸

„Kromě promyšleného jednání morálně narušených i kriminálních osobností se jednalo i o projevy exhibice sociálně a mentálně retardovaných jedinců. Výrazně sadistické chování nebylo naštěstí převládajícím jevem ale excesem.“¹⁹

Vliv specifického prostředí celý obrázek jen dokresloval. Armádní prostředí se ukázalo být vhodným pro kultivaci osob, které své vrozené nedostatky zakrývaly zbytečným lpěním na své dominanci a touhou uplatňovat svou vůli. Spolu s alkoholem, který odstraňoval poslední zbytky zábran, to byla kombinace, v níž šikana jen kvetla. Strach obětí pak zajišťoval beztrestnost pachatelů. Celý výčet doplňuje atmosféra lhostejnosti vůči věcem, které se jednotlivců netýkají a nutnost formálního plnění povinností vojáků z povolání.²⁰

---

¹⁶ TOMEK, P., *Šikana, skrytý problém Československé lidové armády po roce 1969*. Časopis HISTORIE a VOJENSTVÍ 2/2012. Praha: Business Media CZ, s.r.o., 2012. s. 30 – 31.

¹⁷ TOMEK, P., *Šikana, skrytý problém Československé lidové armády po roce 1969*. Časopis HISTORIE a VOJENSTVÍ 2/2012. Praha: Business Media CZ, s.r.o., 2012. s. 40.

¹⁸ HENDRYCH, J. a kol., *Utváření vztahů v malých jednotkách*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991. s. 17–22.

¹⁹ TOMEK, P., *Šikana, skrytý problém Československé lidové armády po roce 1969*. Časopis HISTORIE a VOJENSTVÍ 2/2012. Praha: Business Media CZ, s.r.o., 2012. s. 40 – 41.

²⁰ TOMEK, P., *Šikana, skrytý problém Československé lidové armády po roce 1969*. Časopis HISTORIE a VOJENSTVÍ 2/2012. Praha: Business Media CZ, s.r.o., 2012. s. 41.

1.2 Historický vývoj šikany

Přestože šikana bude známa jistě velmi dlouhou dobu, vysledovat historické prameny šikany je velice těžké. I literárních pramenů zabývajících se tímto tématem je možno nalézt jen poskrovnu.

Nejstarším souvisejícím zvykem v této souvislosti je takzvaný *ostrakismus*, pocházející ze starověkého Řecka, jenž byl zaveden v athénské ústavě v roce 510 př. n. l. Ostrakismem se označovalo hlasování athéňanů, zda je někdo nepřítel státu. Tento jedinec byl pak pod pohrůžkou smrti na deset let vypovězen z Athén. Do domovského města se už nesměl vrátit. Pokud by tak učinil, čekala by jej smrt.²¹

Další praktikou bylo křtění nováčků, známé již ve středověku, kdy starší členové organizace (univerzity, zájmového spolku, novicové v kláštěrech) zacházeli s mladšími hrubě, zneužívali je k různým činnostem, nebo je veřejně ponižovali. V odborné literatuře se toto chování nazývá *pennalismus* či *fagging*. O těchto událostech se lze dočíst u mnohých romanopisců.²²

Je pravda, že rituály při začleňování do kolektivů se vyskytují dodnes. Oproti dřívějším projevům však současná situace vykazuje jednak nárůst šikany v mnoha odlišných oblastech, jednak snížení věkové hranice agresorů. „V posledních desetiletích agresivita mládeže celkově stoupá, jak víme například ze statistik násilných trestných činů. Lze rozumně předpokládat, že šikany přibývá stejně jako jiné agrese. Odpovídá to také zkušenostem starých pedagogů, kteří si jsou značným vzestupem obojího jisti.“²³

V České republice, jak uvádí Říčan, zavedl pojem „šikana“ pražský psychiatr Petr Příhoda ještě před revolucí v listopadu 1989, v souvislosti s tématem šikany v armádě. Bylo to od něj hrdinské, protože přesto, že mnozí o tomto problému vyskytující se v armádě věděli, nesměli to nahlas přiznat. V socialistické době to bylo tabu²⁴

*„Šikanování v ČLSA, tedy v Československé lidové armádě, bylo především v 70. a 80. letech noční můrou snad každého brance, který tehdy nastupoval na vojenskou základní službu.“*²⁵

*„Šikana patřila beze sporu k vnitřnímu životu mužstva a spoluvytvářela i obraz armády ve veřejnosti. A to přesto, že dlouho šlo o jev do značné míry skrytý a až tabuizovaný. I proto lze jen těžko odhadnout počátky a vývoj výskytu šikany v armádě. Podle svědectví i dostupných archivních dokumentů se šikana nezdá být významným problémem armády padesátých nebo šedesátých let. Tím se stala v následujícím dvacetiletí.“*²⁶

²¹ *Historie šikany*. Preventivní program „Prevko“. [online]. 2011 [cit. 2012-12-03]. Dostupné z WWW: <http://www.prevko.cz/dite/co-je-sikana-a-co-muzu-delat>.

²² BENDL, S., *Prevence a řešení šikany ve škole*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2003. s. 6.

²³ ŘÍČAN, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. s. 17.

²⁴ ŘÍČAN, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. s. 25.

²⁵ *Bazanti a supráci: Kde byly kořeny šikany v armádě před rokem 1989?* Armádní informační systém Army CZ. [online]. 2012. [cit. 2012-12-11]. Dostupné z WWW: <http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/bazanti-a-supraci-kde-byly-koreny-sikany-v-armade-pred-rokem-1989---64483/>.

²⁶ TOMEK, P., *Šikana, skrytý problém Československé lidové armády po roce 1969*. Časopis HISTORIE a VOJENSTVÍ 2/2012. Praha: Business Media CZ, s.r.o., 2012. s. 30.

Také článek prezentovaný armádou České republiky cituje Tomka, který ve své práci uvádí, že před rokem 1948 mělo se šikanou zkušenosti jen 25% vojáků, v následujícím dvacetiletí to bylo asi 50%, ale po roce 1969 to bylo již více než 75% příslušníku Československé lidové armády.²⁷

V roce 1975 také vystoupil Kolář se svými zkušenostmi s lynčováním na internátu. Tím se prolomilo mnohaleté tabu o tomto tématu a začaly se psát první odborné články.²⁸ V roce 1990 se objevil první metodický materiál „Fenomén šikanování u dětí a mládeže“. Dalším významným mezníkem je léto roku 2000, kdy vzniká *Skupina proti šikanování* při Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy. Tato skupina zpracovala Metodologický pokyn ministerstva školství k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Dále vzniklo Sdružení proti šikaně. Toto sdružení vzniklo hlavně z iniciativy rodičů dětí ohrožených šikanou. Sdružení pomáhá v jednotlivých případech šikany a usiluje i celkovou změnu přístupu k této problematice. I když byla v roce 2001 činnost skupiny při MŠMT ukončena, zpracované podklady přinesly výrazné přispění do problematiky šikany.²⁹

V následující části této podkapitoly, bych se chtěl věnovat šikaně hlavně z vojenského pohledu a prostředí, jak už jsem v úvodu uvedl ve dvou významných částech a to z dob vojenské základní služby a z dob kdy byla vojenská základní služba zrušena a naše armáda fungovala již jen jako plně profesionální. V první části to bude z dob *Československé lidové armády* (tento název armáda československého státu nesla v letech 1954 až 1990) a od roku 1990 pak *Československé armády*. Od roku 1993 – 2004 už jen *České armády* (tento název nesla v důsledku rozdělení Československa v roce 1992), kdy byla vojenská základní služba povinná. V druhé části to pak bude již jen z pohledu *České armády*, která byla dnem 1. ledna 2005 plně profesionalizována a tím pádem byla vojenská základní služba zrušena.

Z historického pohledu vývoje u nás tedy armáda prošla několika mezníky a přeměnami, které skýtaly změny nejen v názvech.

Předchůdcem Armády České republiky byla před rokem 1954 *Československá armáda*, v letech 1954 – 1990 *Československá lidová armáda* (ČSLA) a v letech 1990 – 1992 opět *Československá armáda*. Československá armáda se 1. ledna 1993 rozdělila na dvě samostatné armády: *Armádu České republiky* a *Armádu Slovenské republiky*³⁰

Co ale samotné etapy vojenské základní služby a branné povinnosti? V tabulce č. 1 je uveden stručný historický přehled průběhu základní vojenské služby v českých zemích od roku 1649 po rok 2005.

---

²⁷ *Bazanti a supráci: Kde byly kořeny šikany v armádě před rokem 1989?* Armádní informační systém Army CZ. [online]. 2012. [cit. 2012-12-11]. Dostupné z WWW: <http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/bazanti-a-supraci-kde-byly-koreny-sikany-v-armade-pred-rokem-1989--64483/>.

²⁸ KOLEKTIV AUTORŮ. *Školní šikanování*. Sborník z první celostátní konference Pedagogické fakulty Olomouc. Praha: Společenství proti šikaně. 2004.

²⁹ KOLÁŘ, M., *Bolest šikanování*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2005. s. 200 – 203.

³⁰ ROUŠAR, J., *Česká republika a její profesionální armáda*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2006. s. 32 – 33.

Tabulka č. 1 *Historický přehled průběhu vojenské služby*³¹

Rok	Stručný popis období
1649	Vznik první stálé armády v českých zemích (součást rakouské armády). Do armády vstupovali vojáci sice dobrovolně, ale upisovali se na doživotí.
1781	Josef II. zavedl vojenskou povinnost pro nejhudší vrstvy. Dobrovolné verbování nahradily odvody (často násilím). Služba byla nadále doživotní.
1802	V tomto roce nastal konec doživotní služby. U pěchoty se například zkrátila na 10 let, u dělostřelectva na 14 a u jezdeckta na 12 let.
1845	Zkrácení vojenské služby na osm let.
1868	Branný zákon zavedl všeobecnou brannou povinnost. Povinná vojenská služba se od té doby v českých zemích týkala většiny mužské populace. Délka výkonu služby byla stanovena na tři roky.
1912	Služba byla zkrácena na dva roky. Odvody byly dvakrát ročně.
1920	V samostatném Československu byl vyhlášen branný zákon, který zahrnoval všeobecnou brannou povinnost. Délka služby byla stanovena zpočátku na pouhých 14 měsíců, ovšem od roku 1924 byla prodloužena a sloužilo se již 18 měsíců. Od roku 1933 to pak bylo již 24 měsíců. Po ukončení základní vojenské služby byl každý povinen absolvovat čtyři cvičení v celkové délce 14 týdnů. Důstojníci a rotmistři pak měli cvičení delší a jednalo se o pět měsíčních cvičení.
1945	Až na drobné změny zůstává v platnosti branný zákon z doby předmnichovské republiky. Branná povinnost byla zachována a na dvouletou službu se nastupovalo ve dvaceti letech života muže.
1949	Byl přijat nový branný zákon, který se v následujících desetiletích několikrát novelizoval. Délka 24 měsíců vojenské služby byla zachována a týkala se mužů ve věku od 17, do 60 let.
1990	První novela branného zákona po roce 1989 stanovila délku základní vojenské služby na 18 měsíců a uzákonila možnost civilní služby.
1993	Novela branného zákona zkrátila délku základní vojenské služby již pouze na jeden rok, tedy 12 měsíců. Roční vojna zůstala i v novém branném zákoně z roku 1999.
2003	Na návrh tehdejšího Ministra obrany Jaroslava Tvrdíka Vláda schválila reformu armády, podle níž základní vojenská služba skončí závěrem roku 2004.
	30. března 2004 – Na vojnu nastoupilo posledních 878 branců.

³¹ *Historie základní vojenské služby v českých zemích*. Armádní informační systém Army CZ. [online]. Dostupné z WWW: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3895>.

2004	Vláda, Poslanecká sněmovna a Senát České republiky schválil návrh branného zákona, který ruší základní i civilní službu. V prosinci 2004 odešli do civilu poslední vojáci základní vojenské služby.
2005	Od 1. ledna 2005 je Česká armáda plně profesionální. Branná povinnost je vyžadována pouze při ohrožení státu nebo za válečného stavu.

Přes různé historické mezníky, či přeměny naší armády si podle mého názoru i tak musíme uvědomit, že „šikana“ v armádě existovala a jistě, ať možná v trochu jiných formách a v mnohem menší míře existuje i nyní. To je nesporné.

Je ale rovněž nesporné, že existuje také v nápravných zařízeních, v internátech, v domovech mládeže, ve škole a i v některých domácnostech. Je až neuvěřitelné, jak si mohou již malé děti ubližovat. Stejně neuvěřitelné je i to, že dochází k šikanování jednotlivých členů rodiny. Protože ale byla naše armáda v době vojenské základní služby přece jen specifitější organizací než jiné instituce, věnovala této problematice větší pozornost i široká veřejnost. Tato specifčnost spočívala převážně v tom, že armáda povolávala mladé muže, kteří se nedávno stali dospělými. Povolávala je do zařízení, která jim „brala“ velkou část svobody a samostatnosti. Byli v organizaci, která je nutila k něčemu, na co nebyli zvědaví, ani zvyklí. Přicházeli o výdělek a byly narušeny jejich kontakty se světem. Takovýto byl všeobecný názor mladíků, jenž v minulých letech přicházeli do základní vojenské služby.³² Další důležitou věcí, kterou je potřeba si připomenout, je to, že do roku 1990 trvala základní vojenská služba roky dva, ale od roku 1990 již jen 18 měsíců a novelou branného zákona v roce 1993 až do vytvoření plně profesionální armády byla zkrácena na pouhých 12 měsíců. Podotýkám to hlavně z toho důvodu, že délka různých „omezení“ a „nástrah“ z vojenské základní služby vyplývajících, byla pro některé mladé muže „delší“, pro některé později narozené pak naopak „kratší“.

Jak uvádí PhDr. Tomek ve svém textu, četnost všech případů šikany po roce 1969 v Československé lidové armádě (ČSLA) a vývoj množství jejich výskytu v průběhu let lze stanovit obtížně a podrobné údaje založené na spolehlivosti chybějí, jelikož ve své době bylo samotné zjišťování těchto případů velmi komplikované. Samotné oběti šikany se bály odvety od pachatelů šikany a proto tyto skutečnosti nadřizovaným ani nehlásily. I souhrnné materiály o zjištěné šikaně v té době byly zaznamenávány velmi sporadicky a stručně. Například ve zprávě o výsledcích za výcvikový rok 1983 – 1984 je zaznamenáno 59 mimořádných událostí. V roce 1986 – 1987 bylo dokonce za šikanování postiženo 265 vojáků a v roce 1986 vojenské soudy odsoudily za tyto činy celkem 304 vojáků. Samotní velitelé pak ve své kázeňské pravomoci uložili za šikanu 1011 kázeňských trestů. Ve dvou třetinách šlo převážně o fyzické napadání pod vlivem alkoholu. Z tohoto výčtu

---

³² SOLTYSIÁKOVÁ, A., *Sociálně psychologické jevy a vnitřní dynamika ve vojenských skupinách*. Časopis VOJENSKÝ PROFESIONÁL 7/1996. Praha: MO – Magnet-Press, 1996. s. 34.

jde jen o špičku ledovce, kdy je potřeba si přiznat, že počet případů šikany stoupal a mnohdy nebyla řada případů vůbec odhalena.³³

Pro srovnání si ale musíme uvědomit ohromné počty vojáků armády v té době, kdy například k lednu roku 1989 měla Československá armáda téměř 200 000 vojáků (z toho přibližně 51 000 vojáků z povolání). Počty vojáků základní služby tedy vycházely zhruba na 149 000. Česká armáda pak už měla například v roce 1993 jen něco kolem 52 800 vojáků a v roce 2003 počty vojáků základní služby převyšovaly počet něco málo přes 10 600.

No a co naše současná profesionální armáda? Ta má k 1. lednu letošního roku 21 733 vojáků z povolání.³⁴

Šikanování v ČSLA se i v té době týkalo samozřejmě nově příchozích vojáků, kteří nastupovali k výkonu služby každým rokem a to buď na jaře, nebo na podzim. První týdny na vojně se nováčci učili pochodovat, oblékat si a kombinovat vojenskou výstroj, osvojovat si a znát vojenské řády a předpisy, hodnosti a různé další, pro ně z pohledu výcviku a vzdělávání vojáka té doby důležité věci. Příjmač byl zakončen slavnostní přísahou, ale také první a zároveň na dlouhou dobu poslední vycházkou. Po příjmači byli vojáci rozesíláni na roty a útvary, kde vojenskou službu již vykonávali spolu s vojáky starších ročníků. Zde pro většinu nováčků začínalo období plné rajónů – nekonečným šůrováním dlouhých chodeb, schodišť a záchodů, denního zaměstnání a bohužel i večerního šikanování. Rajony se tak nějak daly zvládat a přetřpět, ale horší už to bylo se „saharou“ – přípravou pití a „bufetem“, což znamenalo připravit něco k jídlu. Převážně se jednalo o přípravu topinek. Tím to ale bohužel nekončilo a vynalézavost mazáků často zacházela až k neuvěřitelným formám ponižování a mučení.³⁵

Případů šikany z této doby je i tak nepřehledné množství a samotný PhDr. Tomek ve svém odborném textu uvádí několik konkrétních případů, jedním, z nichž byl i v roce 1987 ten, který se udál u VÚ 4280 Nepomuk. Hlavním aktérem byl voják V. H., který mladším vojákům svévolně kontroloval dotažení opasků a to zejména při jejich odchodu z jídelny. Pokud opasek nebyl dotažen dle jeho představ, strkal do nich anebo je bil pěstmi do břicha. Dále například vojákům uřezával knoflíky na jejich stejnokroji, které neměli řádně zapnuty, nebo bil vojáky do břicha, pokud se správně při příchodu na pokoj nezařadili. Na heslo „sahara“ museli vojáci nižších ročníků shánět nápoje a na požádání museli dávat starším vojákům i cigarety. Někteří opilí vojáci postižené při posluhování i bili. Po stížnosti jednoho ze šikanovaných a postižených vojáků s ním byla sepsána výpověď a po shromáždění mnoha údajů byla nakonec věc vedena jen proti vojínu V. H., i když se na šikaně podílelo více jeho kolegů stejného nástupního termínu. Z původního podezření ze

³³ TOMEK, P., *Šikana, skrytý problém Československé lidové armády po roce 1969*. Časopis HISTORIE a VOJENSTVÍ 2/2012. Praha: Business Media CZ, s.r.o., 2012. s. 33.

³⁴ *Vývoj skutečných počtů osob v resortu MO ČR v letech 1993-2013*. Armádní informační systém Army CZ. [online]. 2013. [cit. 2013-01-23]. Dostupné z WWW: <http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=51566>.

³⁵ *Vojna a šikana*. Diskusní fórum internetových stránek www.CSLA.cz. [online]. 2009 [cit. 2012-01-23]. Dostupný z WWW: http://forum.csla.cz/blogs/vojensk_sluba/archive/2009/02/27/vojna-a-ikana.aspx.

spáchání trestného činu byla věc vedena pouze jako přestupek a byla předána veliteli VÚ 4280 k potrestání dle kázeňského řádu.³⁶

Přísněji byl ale například potrestán případ z roku 1986, který se stal u VÚ 3274, kdy dva svobodníci P. Ž. a P. V. šikanovali mladší vojáky pícháním bodáku do těla, fackováním, kapáním vosku na nohy nebo je například nutili číchat k jejich nohám. Šikanovali vojáci museli klikovat v ochranné masce, čistit starším vojákům boty anebo jim donášet jídlo, pití a cigarety. Oba dva byli nakonec za své činy odsouzeni Vojenským obvodovým soudem pro spáchání trestného činu vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zákona k devíti měsícům odnětí svobody nepodmíněně a ke ztrátě vojenské hodnosti.³⁷

Problému šikany v té době se například dotkl i jedenáctidílný seriál „Chlapci a chlapi“. Tento seriál byl natočen v Československé televizi v roce 1988 a pojednával o průběhu služby příslušníků jednoho motostřeleckého pluku. Šikanovali slabého vojína „Kyslíka“ končí odhalením pachatele svobodníka Hasmana a jeho trestním postihem. Musím říci, že seriál jsem sledoval ve svém dětství a jeho zhlédnutím jsem si začal uvědomovat, co mne asi bude čekat, pokud na vojnu jako „základák“ nastoupím. Z dřívějšíka jsem o některých věcech, které mne na vojně mohou potkat věděl jen z doslechu. Ale tento seriál byl opravdu tím prvním „opravdovým“ pohledem do vojenského prostředí té doby, který jsem jinak, než sledováním tohoto seriálu ani nemohl znát, jelikož na vojnu jsem jako voják základní služby nastupoval až v roce 1997. Mimochodem seriál v reprízách velmi rád sleduji i v současné době, kdy se na něj dívám již z úplně jiného pohledu a to, že mám vojenskou základní službu již za sebou a že sloužím jako profesionální voják přes 15 let.

Z výše uvedeného textu tedy jasně vyplývá, že šikana v armádě před listopadem 1989 existovala. Co ale po listopadu 1989 v době vojenské základní služby *Československé* a následně pak *České armády*, kdy vojenská základní služba pokračovala až do roku 2004, než byla definitivně zrušena? Ano, existovala i v této době.

Vojenské šikaně jako takové začala být věnována větší pozornost počátkem devadesátých let, kdy již nebyla tabu. Samotné velení armády vyvíjelo iniciativu k zamezení šikany souborem různých opatření. Projevil se však postupem doby vliv těchto opatření? Výsledky výzkumů mezi vojáky realizovaných Vojenským ústavem sociálních výzkumů z roku 1993 (výzkum proběhl v březnu 1992 u vojáků základní služby Československé armády) a výsledky závěrečné zprávy z výzkumu realizovaného Odborem personálního marketingu Hlavního personálního úřadu MO ČR z roku 1996 (výzkum proběhl v listopadu 1995 již na vojácích základní služby a vojácích z povolání samostatné České armády) hovoří jinak a problémy staromazáctví a šikany se v jeho výsledcích jeví jako závažné. I když postupem let závažnost klesala.³⁸

---

³⁶ TOMEK, P., *Šikana, skrytý problém Československé lidové armády po roce 1969*. Časopis HISTORIE a VOJENSTVÍ 2/2012. Praha: Business Media CZ, s.r.o., 2012. s. 36.

³⁷ TOMEK, P., *Šikana, skrytý problém Československé lidové armády po roce 1969*. Časopis HISTORIE a VOJENSTVÍ 2/2012. Praha: Business Media CZ, s.r.o., 2012. s. 36.

³⁸ ČERMÁK, J., *Vztahy mezi vojáky a otázky adaptace na vojenskou základní službu*. Závěrečná zpráva výzkumného úkolu. Praha: MO ČR, 1993. 55 s.

HENDRYCH, J., *Šikanovali v AČR – názory vojáků v činné službě*. Závěrečná zpráva z výzkumu. Praha: Hlavní personální úřad MO ČR, 1996. 41 s.

„System šikanování v armádě je založen na celém souhrnu norem, prostředků a hodnot lidí, kteří mají se šikanou co dočinění. Tradice šikanování se odvíjí od tradic staromazáctví, které zahrnují široké spektrum projevů, jež jsou generacemi vojáků základní služby zachovány a rozvíjeny“³⁹ Staromazáctví představovalo pevně zavedený systém statusů, rolí, norem, tradic, rituálů a neformálních vnitroskupinových vztahů, jimž se v rozporu s ustanoveními vojenských řádů a předpisů řídilo chování vojáků v jednotkách a fungovalo jako spolehlivý nástroj služebně starších vojáků k prosazování svých zájmů a to ať skupinových, tak individuálních. Ve slangu vojáků základní služby bylo staromazáctví zpravidla označováno jako „mazácká vojna“ a jejím protikladem to pak byla „lampasácká“, nebo také „gumácká“ vojna. Základ systému staromazáctví tvořil princip zvýhodnění služebně staršího vojáka na úkor nováčka. Krajní formou staromazáctví bylo šikanování, vyznačující se různou mírou psychického, nebo fyzického násilí.

Základem ideologie staromazáctví je soustava určitých hodnot a norem, které lze shrnout do těchto základních tezí:

- 1) „Mazácká vojna“ poskytuje každému vojákovu výhody, které mu „lampasácká“ nikdy nezajistí. Nováček si však musí tyto výhody nejdříve zasloužit.
- 2) Nováčci pečují o blaho mazáků a mazáci odpovídají za „výchovu“ nováčků v duchu staromazáckých tradic.
- 3) Mazáci viditelně nosí, nebo vlastní symboly mazáckého stavu, které jsou nováčkům přísně zakázány (úpravami čepic počínaje, nošením opasku zásadně uvolněným pod pasem, až například po zužování nohavic kalhot). Výrazným symbolem byl i metr s číslem udávajícím počet dní zbývajících jeho nositeli do skončení vojenské služby.
- 4) Nováčci se povinně zúčastní všech mazáckých rituálů.
- 5) Poslušnost nováčků bude odměněna jejich přijetím mezi mazáky obřadem „pasování“, který byl pouze výsadou mazáků.
- 6) Vojáci z povolání jsou odpůrci „mazácké vojny“ a nepříteli vojáků v základní službě. Proto je nutno mlčet před nimi o všem, co se u jednotky dělo.
- 7) Porušení norem „mazácké vojny“ se trestá.

Podle *Závěrečné zprávy výzkumného úkolu* z roku 1993 bylo alarmující, že vojáci nastupovali v té době (výzkum probíhal v roce 1992) vojenskou službu s vědomím, že budou šikanováni. S tímto očekáváním začínalo službu 87% nováčků a 91% služebně starších vojáků. Ze zprávy taktéž vyplývá, že ač šikanování není čistě jen „vojenským“ jevem, představovalo nedílnou součást života vojáků základní služby a v roli objektu šikanování se s ním setkala 81% nováčků a 93% služebně starších vojáků.⁴⁰ Z praxe té doby vyplývá i to, že značná část těch vojáků, kteří se stali objektem šikanování, byli připraveni dále odplácet šikanování i mladším vojákům.

³⁹ SOLTYSIÁKOVÁ, A., *Sociálně psychologické jevy a vnitřní dynamika ve vojenských skupinách*. Časopis VOJENSKÝ PROFESIONÁL 7/1996. Praha: MO – Magnet-Press, 1996. s. 35.

⁴⁰ ČERMÁK, J., *Vztahy mezi vojáky a otázky adaptace na vojenskou základní službu*. Závěrečná zpráva výzkumného úkolu. Praha: MO ČR, 1993. s. 4.

Sami vojáci základní služby šikanování nejčastěji vnímali jako:

- fyzické a tělesné tresty, týrání, či poškozování zdraví;
- vynucování úsluh starším vojákům („bufet“, „sahara“, cigarety aj.);
- ponižování a zesměšňování pro zábavu starších vojáků;
- omezování osobní svobody, psychický nátlak;
- vydírání, vymáhání peněz služebně staršími vojáky;
- plnění úkolů za služebně starší vojáky (úklid, ošetřování zbraní a výstroje, výkon služby v celodenních směnách);
- arogantní způsob jednání vojáků z povolání s vojáky základní služby;⁴¹

Příčiny šikanování pak podle vojáků spočívaly hlavně:

- v neschopnosti velitelů jednotek (u nováčků mělo tento názor 68% a u služebně starších vojáků pak 63%);
- v tendencích některých jedinců kompenzovat si šikanováním své osobní komplexy (u nováčků mělo tento názor 77% a u služebně starších vojáků pak 48%);
- v neochotě vojáků ke spolupráci s veliteli (u nováčků mělo tento názor 51% a u služebně starších vojáků pak 38%);⁴²

Z dalšího o tři roky pozdějšího výzkumu z roku 1996 (výzkum proběhl v listopadu 1995 již na vojácích základní služby České armády) jde jednoznačně vyčíst, s jakým typem šikany a v jaké frekvenci se respondenti z řad vojáků základní služby u jednotlivého útvaru za svého působení setkali. Skupinu vojáků v základní službě tvořilo celkem 452 respondentů ze čtyř jednotlivých útvarů Armády České republiky, jimž k odchodu do civilu zbývalo v průměru pět a půl měsíce. Osobní zkušenost s šikanováním respondentů byly značně diferencované a lišily se podle typu útvaru a jednotky, tj. zejména v závislosti na charakteru jejich činnosti a také v závislosti na síle tradice jednotlivých forem šikanování. Značný vliv na výskyt šikanování mělo i personální obsazení velitelského sboru.⁴³

Pojďme si ale nejdříve jednotlivé formy šikany, které se v té době nejvíce vyskytovaly více rozebrat a popsat. Jednotlivé formy s podrobnějším způsobem provádění jsou uvedeny v tabulce č. 2.

---

⁴¹ ČERNOCH, F. a kol., *Šikaně stop*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 1997. s. 24.

⁴² ČERMÁK, J., *Vztahy mezi vojáky a otázky adaptace na vojenskou základní službu*. Závěrečná zpráva výzkumného úkolu. Praha: MO ČR, 1993. s. 5.

⁴³ HENDRYCH, J., *Šikanování v AČR – názory vojáků v činné službě*. Závěrečná zpráva z výzkumu. Praha: Hlavní personální úřad MO ČR, 1996. s. 7 – 8.

Tabulka č. 2 *Nejčastější formy šikany za dob vojenské základní služby*⁴⁴

Forma šikany	Nejčastější způsob provedení	Typ šikany
Sahara	Na tento povel, musí šikanovaný voják okamžitě donést šikanujícímu nápoj.	Ekonomická
Bufet	Šikanovaný musí na povel „bufet“ zabezpečit agresorovi jídlo, bez ohledu na denní, nebo noční dobu.	Ekonomická
Křišťálová noc	Zábava začíná zpravidla návratem služebně starších vojáků z vycházky pod vlivem alkoholu, kdy šikanující obstarají co největší počet předmětů ze skla. Probudí služebně nejmladší vojáky a rozbíjejí skleněné předměty v ubytovacím prostoru jednotky. Objekt šikany je pak přinucen k úklidu střepeů.	Psychická
Deka	Slouží k „umravňování“ nepohodlných, nebo neposlušných jedinců. Oběti se přehodí přes hlavu deka, nebo spací pytel a poté ji skupina trýznitelů bije a kope.	Fyzická
Diskotéka	Spočívá v násilném probuzení a následném tancování šikanovaných.	Psychická
Motokros	Oběti šikanování jsou přinuceny uchopit ramínko na šaty, co by řídítka terénního motocyklu, na záda si naložit plnou polní a prohánět se po vytyčené „závodní dráze“.	Psychická Fyzická
Metro	Objekt šikany představuje „vlakovou soupravu“ v podzemní dráze, která se prohání pod postelemi v ložnicích mužstva. Pod každou z postelí pak hlásí název „stanice“.	Psychická
Závody šneků	„Šnek“, jako objekt šikany se musí po čtyřech, nebo plazením pohybovat s nočním stolkem na zádech po vymezené dráze. Který z vícera „šneků“ dorazí do cíle první, vypadává ze hry a ostatní musí pokračovat v závodě dál.	Fyzická

⁴⁴ HENDRYCH, J., *Šikanování v AČR – názory vojáků v činné službě. Závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Hlavní personální úřad MO ČR, 1996. s. 8.

Pupendo	Oběť je přinucena snášet údery mincí, nebo lžící na kůži obnaženého břicha.	Fyzická
Sexuální obtěžování	Většinou urážlivé slovní komentáře, zesměšňování, nebo výzvy na téma sexuálních orgánů a pohlavních styků. Často probíhalo na umývárkách, či záchodech.	Psychická
Kukačka	Šikanovaný je přinucen zavřít se do skříně, na povel otevřít dveře a kukat jako kukačka v hodinách.	Psychická
Petting	Přímé sexuální dráždění bez pohlavního styku. Probíhalo většinou ve sprchách.	Psychická
Výpalné	Oběť šikanování musí za obdržení balíku, či listovní zásilky poskytnout úplatu v penězích, cigaretách, jídle a podobně.	Ekonomická
Čmeláci	Opasek se připevní jedním koncem k pevné opoře (nejčastěji k horní příčce postele) a druhý konec má v ruce oběť. Nohy se opřou o základnu postele, řemen musí být napnutý. Zároveň šikanovaný hlasitě „bzučí“ tak dlouho, dokud to neomrzí původce šikany.	Psychická Fyzická
Koloběžka	Spícímu vojákovi se dá mezi prsty u nohy papír, který se posléze zapálí.	Fyzická
Transfuze	Týrání objektu šikany, kdy se po úderech do nosu provádí „odběr krve“. Krev se odchyťává do ešusu a v některých případech ji musel postižený také vypít.	Fyzická

Dle procentuálního vyjádření respondentů k jednotlivým formám šikany, pak hovoří výzkumná závěrečná zpráva z roku 1996 o tom, že „Bufet“, „Sahara“ a „Kříšťálová noc“ patřila do skupiny nejrozšířenějších forem šikanování mezi vojáky v základní službě (u některých útvarů se s nimi setkalo až 80% dotazovaných). Do skupiny méně frekventovaných forem šikanování pak lze zařadit „Deku“, „Diskotéku“, „Motokros“ a „Metro“ (u vybraných útvarů se s nimi setkalo 30 – 80% dotazovaných). Ostatní způsoby šikanování se vyskytovaly méně (maximálně do 15%). Průměrné hodnoty však byly podstatně nižší. Polovina dotazovaných se během základní služby osobně nesetkala ani s jednou formou šikany, 7% s jednou formou, 16% se dvěma, 11% se třemi, 8% se čtyřmi a 7% s pěti a více formami. Většina forem šikanování byla ve všeobecném povědomí

vojáků, ale uplatňovala se však v podstatně menším rozsahu. Mezi takové patřila zejména „Koloběžka“, „Čmeláci“, „Transfuze“, „Výpalné“ a „Kukačka“.⁴⁵

Jak již jsem uvedl v úvodu této práce, byl jsem sám v letech 1997 – 1998 vojákem základní služby v AČR. Jaké jsem měl osobní zkušenosti se šikanou, kdy jsem byl v pozici mladšího vojáka základní služby a jak mne osobně šikana zasáhla? K výkonu vojenské základní služby jsem nastoupil k VÚ 5123 v Hodoníně. Čekal mě příjmač, který se mi „nadosmrti“ vryl do hlavy prvním budíčkem a ranní rozcvičkou. Pro člověka přicházejícího z civilního života, který je zvyklý na úplně jiný způsob žití (myslím to nevojenské) je to něco opravdu výjimečného. Abych se ale dostal k podstatě věci a přiblížil se mému tématu, příjmač jsem do mé přísahy prožil převážně v duchu „lampasácké vojny“. Dodržování vojenských řádů a předpisů tu bylo pravidlem, avšak důkladných nástupů, výcviků, kontrol strojenosti, večerních kontrol, rajonů a podobných věcí jsem si užil až nad hlavu. Nesmím však opomenout ani tu skutečnost, že i v příjmači jsem si prošel něčím „výjimečným“ a služebně starší vojáci se po určité době o mne zajímali tak nějak více, než o ostatní. A čím to bylo? Mým příjmením a mým sourozeneckým vztahem k mému staršímu bratrovi Radoslavovi, který již v té době sloužil jako voják z povolání na jiném útvaru. Já osobně se s tím nechlubil a ani nebylo v mém zájmu, aby to „prasklo“, ale bohužel starší vojáci na to přišli a hned jsem byl „oblíbenec“ na jednotce a taky jsem si to plnohodnotně „užil“ i když to bylo v duchu „lampasácké vojny“. Ta opravdová „mazácká vojna“ spojená s určitými formami šikany začala však až po mém přeřazení k Rotě výcvikové techniky, kam jsem byl personálně předurčen a kde jsem po příjmači působil ve funkci řidiče – instruktora, což ale není až tak podstatné. Již po mém příchodu a příchodu mých dalších služebně stejně starých kolegů, nám bylo ihned jednoznačně a srozumitelně dáno najevo ze strany starších vojáků kdo je tu pán a v jaké pozici jsme na jednotce my. Jaké práce a úsluhy budeme vykonávat a provádět a co nás čeká, pokud se budeme chvat v rozporu s „přáními“ služebně starších vojáků. Stručně řečeno, kdo je „mazák“ a kdo „zobák“, nebo za mého působení i oblíbený výraz „myš“. „Sahara“ a „Bufet“ tu byl na denním pořádku a zabezpečování pití a jídla pro mě „mazáky“ tu nebyla neobvyklá. Samozřejmě nejen tekutiny a jídlo, ale cigarety k tomu všemu neodmyslitelně patřily také. Jak „mazáci“ říkali: „Po dobrém jídle je potřeba i dobrá cigaretka“. Provádění důkladných večerních rajonů „mazlákem“, či čištění WC kartáčkem bylo taktéž samozřejmostí. Když oni páni „mazáci“ měli prostě velmi rádi čistotu a pořádek a hlavně kontroly úklidu uměli provádět s velkou pečlivostí a důkladností. Prostě role byly jasně dané. My uklízeli a oni kontrolovali. A co „Křišťálové noci“? Těch jsem zažil po návratu opilých starších kolegů opravdu nesčetně. Nejhorší ale na tom bylo to, že se nejednalo jen o rozbíjení skla. Dodnes nepochopím, kde všechny ty „ingredience“ pánové brali. Mimo skla šlo totiž i o ostatní věci jako papír, krém na boty, čistící prášek, krém na holení a podobně. Některé věci nebylo možno ani rozeznat a dodnes mi není známá jejich konzistence. Prostě mazáci byli opravdu vynalézaví a jejich fantazie neměla hranic. Mezi nejhorší „Křišťálové noci“ patřily ty, konané pár dní před odchodem služebně nejstarších vojáků do civilu. Po určité době a mých „zásluhách“, „benevolenci“

---

⁴⁵ HENDRYCH, J., *Šikanování v AČR – názory vojáků v činné službě. Závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Hlavní personální úřad MO ČR, 1996. s. 9.

a „náklonnosti“ k mým mazákům, mne čekalo „pasování“ do jiné sorty vojáka základní služby a ukončení mého „věčného myšáckého statutu“. „Pasovací obřad“ trval několik minut, kdy každý z těch kteří chtěli dobrovolně vstoupit do „mazáckého stavu“, museli projít a absolvovat určité úkoly, které nám ukládali služebně starší vojáci a které zpravidla začínaly tím, že každý jednotlivec v krásné modré teplákové soupravě zapnuté až ke krku čekal před pokojem mazáků a ještě před vstupem do místnosti musel zaklepat a odpovědět na zpravidla tři až čtyři otázky spojené s nástupním termínem jak služebně starších vojáků, kteří se na pokoji nacházeli, tak nástupního termínu vojáka, který před dveřmi stál. Musel je bezpodmínečně dobře zodpovědět, jelikož by jinak do místnosti nemohl ani vejít. Jednalo se například o otázky typu: „Kdo to má za nejmíň?“, „Kdo má největší hektar?“, „Který nástupní termín je nejlepší?“, „Za kolik to mají superky?“ anebo „Kdo je největší myš?“. Po zdárném a hlasitým zodpovězení byl služebně mladší voják vpuštěn do pokoje, kde musel plnit další úkoly. Já osobně jsem musel provádět „Metro“, plazit se pod postelí a hlásit názvy vymyšlených stanic opět spojených s nástupním termínem služebně starších vojáků. Pak mne čekala ještě taková „Malá Kukačka“ a přišel předposlední rituál a to tak zvané „pasování“ neboli „plácnutí“, které spočívalo v tom, že jsem si lehl na břicho na postel, odhalil svou zadní část těla a zbytek už byl na někom jiném. Po hlasitým odpočítání přesného počtu ran, které jsem obdržel jsem se musel už jen napít tekutiny podivného druhu smíchaného alkoholu (myslím tedy, že to byl alkohol), moji „staří“ mi natrhli mou krásnou teplákovou soupravu, kterou jsem již touto minutou nemusel nosit zapnutou a mohl jsem si ji podle svého různě upravit a bylo to. „Pasovací obřad“ byl za mnou a já jsem byl ve stavu „mazáckém“. Každopádně do úplného odchodu mých „mazáků“ a příchodu „mých myší“ jsem ještě úplný a 100% mazák nebyl. Nemusel jsem ale již spát v zapnutém spacáku, dělat tak důkladně rajony, mohl jsem nosit mazácké výstřelky, být déle na vycházce a podobně. No a hlavně „útoky“ ze strany „mazáků“, které jsem výše uvedl již skončily. Když se na to všechno ale v současné době „podívám“ zpětně, nějakou tu šikanu jsem si opravdu „zažil“, ale musím říci, že to nebylo podle mého názoru nic brutálního a extrémně nesnesitelného oproti jiným případům z těchto dob a na vojenskou základní službu jako celek a její průběh vzpomínám docela rád, jelikož mi i mimo některých negativ dala do života i pozitiva a zkušenosti. Jelikož jsem již před koncem vojny dobře věděl, že chci zůstat v armádě dál, plnohodnotné činnosti v míře, ve které je na mě prováděli starší vojáci jsme já osobně po obrácení rolí a nástupu mladších vojáků na náš rajon neprováděl. Nějaká ta cigareta, dohled na rajony ano, ale nic víc a už vůbec ne v nějakém duchu „plácání“ a podobných extrémů. Prostě už jsem si to jako budoucí voják z povolání ani nemohl dovolit. Z druhé strany je ale také pravda to, že opravdu tyto formy „staromazácké vojny“ průběžně mizely a to mohu osobně potvrdit, jelikož jsem v roce 1998 sám končil vojenskou základní službu a další roky jsem působil jako voják z povolání na mechanizované jednotce v Mikulově. I tam do roku 2004 vojáci základní služby do jejího úplného zrušení působili, já s nimi „pracoval“, byl v denním kontaktu a to i když v úplně jiné pozici.

I samotné výzkumné zprávy z předešlých let mého působení v armádě a to jak ta z roku 1993, tak z roku 1996 jednoznačně v porovnání mezi sebou hovoří o tom, že ubylo 20% vojáků z povolání, kteří měli nějakou osobní zkušenost se šikanováním vojáků

základní služby v jednotce, nebo útvaru kde sloužili. Z výpovědí vojáků základní služby se pak potvrzuje celkem známý fakt o z jedné strany velkém rozšíření ekonomické šikany v posledních letech, ale na druhé straně pak méně známá zkušenost o ústupu nejhrušších forem fyzického násilí a celkovém mírném ústupu šikany samotné.⁴⁶

Například z dokumentu „Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2005 – 2009“, který byl v tomto období klíčovým dokumentem, schváleným ministrem obrany, jenž definoval základní východiska a směry řešení problematiky prevence sociálně nežádoucích jevů v resortu Ministerstva obrany, vyplynulo, že v roce 2003 bylo šetřeno celkem 83 případů a v prvních pěti měsících roku 2004 celkem 13 případů porušování práv a chráněných zájmů vojáků. Převážně se jednalo o šikanu ekonomickou (12 případů), ve dvou případech šlo pak o šikanu fyzickou.⁴⁷

No a co šikana v armádě po roce 2005? Tedy v plně profesionální armádě bez vojáků základní služby? Například osobitý názor na šikanu v armádě té doby zastával v roce 2007 vojenský psycholog Daniel Štrobl, který řekl: „*Jde o nešvar, ke kterému dochází, byť jen sporadicky, i v profesionálních armádách.*“⁴⁸ V článku Pavla Langa pro vojenský čtrnáctideník Ministerstva obrany ČR A – report pak v úvodu zaznívá i tento text: „*Šikaně v armádě neodzvnilo. Optimistické úvahy o tom, že s odchodem posledních vojáků základní služby se tato trestná činnost samovolně vyvrátí, vzaly za své. Nepatrný rozdíl tady přece jen je a to, že v roce 2004 prověřovala Vojenská policie desítky případů, kdežto v podmínkách plně profesionální armády se vyskytuje jen sporadicky.*“⁴⁹

Získat z civilu do resortu obrany kvalitního člověka není jednoduché, a zda daný jedinec bude, či nebude v budoucnu někoho dalšího šikanovat, nelze dopředu jednoznačně diagnostikovat. A to i přes to, že jsou vstupní odborná vyšetření lidí, kteří vstupují do profesionální armády na dobré úrovni. I psychologie má totiž své omezené možnosti. Každopádně lidé, kteří mají nějaké sklony k nevhodnému chování by se do armády vůbec neměli dostat. Šikana v armádě je totiž velmi nebezpečný jev a musíme si uvědomit hlavně to, že lidé sloužící v armádě mají přístup jak ke zbraním, tak i k munici a tyto fakta nelze podcenit.⁵⁰

Z dob naší profesionální armády, asi není známo mnoho případů šikany (a jistě bych je spočítal na prstech jedné ruky), které byly v našich médiích zveřejněny, avšak jeden známý incident z roku 2007 je většinou naší populace možná dobře znám. K údajně šikaně mělo dojít u prestižní jednotky v Liberci a paradoxně mělo jít o šikanu nadřízeného, kdy podpraporčíka J. K. několik jeho podřízených vojáků zatáhlo do stanu při prestižním cvičení Záchranných složek armády v liberecké Tipsport aréně, kde mu kolegyně rozeplula poklopec a iniciátoři konfliktu mu osprchovali břicho studenou vodou. Celý průběh incidentu si dokonce vojáci nahrávali na mobilní telefon. Při vyšetřování případu se vojáci hájili tím, že šlo o společnou legraci, při které chtěli podpraporčíka pouze

⁴⁶ HENDRYCH, J., *Šikanování v AČR – názory vojáků v činné službě. Závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Hlavní personální úřad MO ČR, 1996. s. 16.

⁴⁷ *Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2005 – 2009*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2004. s. 3.

⁴⁸ LANG, P., *Šikaně zatím neodzvnilo*. Časopis A REPORT 10/2007. Praha: MO ČR – AVIS, 2007. s. 16.

⁴⁹ LANG, P., *Šikaně zatím neodzvnilo*. Časopis A REPORT 10/2007. Praha: MO ČR – AVIS, 2007. s. 16.

⁵⁰ LANG, P., *Šikaně zatím neodzvnilo*. Časopis A REPORT 10/2007. Praha: MO ČR – AVIS, 2007. s. 16.

"zchladit", jelikož prý před tím obtěžoval jednu z vojaček jejich jednotky. Tímto ale vše neskončilo a podpraporčíka J. K. prý týden poté fyzicky opět napadl hlavní strůjce prvního konfliktu. Tento druhý incident pak již ale skončil mnohadenní pracovní neschopností napadeného. Nakonec byla celá událost řešena jako dva samostatné případy. Vojenská policie řešila „násilné sprchování“ jen jako přestupek a vyšetřování útoku, při němž byl muž zraněn nakonec převzala k řešení státní policie v Liberci.⁵¹

Šikana mezi profesionálními vojáky však není známa jen u nás, ale i v zahraničních armádách. Například případ německých vojáků z roku 2010, kdy museli příslušníci německého bundeswehru snášet potupné rituály. Tyto „rituály“ čekaly na nově přichozí nováčky přicházející do německé armády, kdy museli například pojídat syrová vepřová játra a kvasnice, nebo popíjet velké množství alkoholu, což ve většině případů vedlo k tomu, že se pozvraceli. Dále museli vojáci například šplhat nazí před svými kamarády. Šikana na tomto útvaru byla odhalena až na základě stížnosti jednoho z vojáků. Podle tohoto vojáka byly ponižující rituály také předpokladem postupu ve vnitřní hierarchii jednotky a "bažanti" mohli mezi „mazáky“ postoupit teprve až po třech měsících a absolvování těchto rituálů.⁵²

---

⁵¹ *Liberečtí chemici si natočili, jak šikanují velitele.* [online]. 2007 [cit. 2013-02-12]. Dostupné z WWW:

http://zpravy.idnes.cz/liberecti-chemici-si-natocili-jak-sikanuji-velitele-fh2-/krimi.aspx?c=A070927_202824_krimi_jba.

⁵² *Šikana v armádě. Němečtí vojáci snášeli potupné rituály.* [online]. 2010 [cit. 2013-02-12]. Dostupný z WWW:

<http://zpravy.ihned.cz/svet/c1-40466260-sikana-v-armade-nemecti-vojaci-snaseli-potupne-ritualy>.

2 DRUHY ŠIKANY

2.1 Šikana páchaná mezi dětmi

Elliotová v úvodu své kapitoly uvádí, že: „Šikanování působí dětem tu nejobrovitější bolest. Děti, jež se stanou terčem tohoto zla, utíkají z domova, přestávají si hrát, jsou vyděšené, nezúčastněné a nešťastné. Mnohé z nich se již pokusily i o sebevraždu, některým se to naneštěstí podařilo.“⁵³

K šikaně mezi dětmi dochází nejčastěji ve škole nebo ve vrstevnické skupině. Fieldová říká, že šikanování je hra, v níž některé děti zneužívají svou moc. Hra šikanování může probíhat i delší časová období, někdy celá léta. Může také probíhat se stejnými hráči, nebo se představitelé jejich role mohou měnit. Pravidlem však bývá, že oběť zůstává obětí a agresor agresorem.⁵⁴

„Ke školní šikaně dochází někde v ústraní (v šatně na záchodě nebo v nějakém zákoutí, které je dětem přístupné a kam nechodí pedagog pověřený dozorem) a je přítomna jen oběť a agresor nebo skupina dvou až tří agresorů. Velmi často se však týrání spolužáka odehrává i ve třídě, za přítomnosti většiny spolužáků. Ti se nepostaví na ochranu oběti z lhostejnosti, ze strachu nebo proto, že obětí je nesympatický žák (outsider). Často se část třídy šikanou dokonce výborně baví. Obraz doplňuje typická hlídka u dveří, která dá včas signál, že se blíží učitel.“⁵⁵

Fieldová vyjmenovává čtyři základní druhy šikany, ke kterým mezi dětmi dochází. Je jimi: škádlení, vylučování ze skupiny, fyzické napadání a obtěžování:

Škádlení je podle ní verbální násilí, které je nejnebezpečnější a také mívá nejdelší trvání. Týká se vzhledu, sexuality a sociálního přijetí. Útočník používá zlomyslné jedovaté vystupování, tón a výraz tváře. K hlavním typům škádlení patří například nadávky, urážení, či vydávání urážlivých zvuků, posměšky anebo hrozby.⁵⁶

Vylučování ze skupiny neboli „vztahová šikana“ je založena na společenské manipulaci a může být vyjádřena otevřeně, nebo pomocí nepřímých, skrytých narážek, řeči těla anebo odmítavého chování. Útočník také často pomocí těchto metod manipuluje se skupinou. K vylučování ze skupiny mohou patřit například metody, kdy útočník k oběti předstírá přátelské chování, avšak čas od času se proti ní obrací, nebo výhrůžných postojů a gest. Dalšími metodami pak mohou být například zlomyslné zvěsti, či pomluvy, které mají za cíl oběť očernit anebo vydírání a hrozby směrem k oběti typu např.: „Když mi nekoupíš čokoládu, nebudu už s tebou kamarád“ anebo „Když mi nedáš opsat úkol, nepozvu tě na svou narozeninovou oslavu.“⁵⁷

⁵³ ELLIOTOVÁ, M., *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál, 1995. s. 81.

⁵⁴ FIELDOVÁ, E., M., *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2009. s. 30 – 31.

⁵⁵ ŘÍČAN, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. s. 26 – 27.

⁵⁶ FIELDOVÁ, E., M., *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2009. s. 26.

⁵⁷ FIELDOVÁ, E., M., *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2009. s. 27.

Fyzickou šikanou míní Fieldová pravidelné napadání někoho, kdo je slabší. Může jít o přímou agresi (např.: bití, či kopání), nebo o nepřímé útoky pomocí gest, narážek, pronásledování, nebo ničení majetku oběti. K tomuto typu se řadí například, štípání, strkání, kopání, tahání za vlasy, zavírání oběti (například do skříně), stříkání vody, či házením papírků na oběť anebo třeba poškozování oblečení, či dalších věcí, které má oběť při sobě a jsou jejím osobním majetkem.⁵⁸

„Obtěžování obvykle zahrnuje dotěrné otázky, prohlášení, nebo útoky týkající se sexu, pohlaví, rasy, náboženství, či národnosti.“⁵⁹

Elliotová dodává, že v některých formách může šikana nabýt i forem, které jsou pro oběť životu nebezpečné. *„Jsou známy i případy, kdy takové party hodily oběť svého počínání do rybníka, spouštěly ji hlavou do toaletní mísy, zastrkávaly jí do těla různé předměty, zamykaly na záchod, případně takovému nešťastnému dítěti uvázaly plastický sáček na hlavu. Někdy mohou takoví trýznitelé sáhnout i po zbraní.“⁶⁰*

Elliotová míní, že k šikanování dochází nejčastěji proto, že jeho původce má nějaký nevyřešený problém, který si tímto způsobem kompenzuje. Potřebuje – li oběť, vždy si vhodnou záminku najde. Oběť má tedy většinou jen smůlu, že se ocitla v nesprávnou chvíli na nesprávném místě.⁶¹

Zároveň se většina autorů shoduje na tom, že s problémovým chováním je třeba začít něco dělat okamžitě po odhalení problému. Pokud totiž agresorovi jeho chování bude procházet, upevní si pouze tento způsob jako úspěšný. Z dětských uličníků tak potom rostou velcí tyrani, kteří působí svému okolí utrpení.

Kolář uvádí, že šikana dětí je zatím nedokonalá a její projevy jsou často mírnější, než u dospělých. Také odhalení a náprava je mnohem snazší.⁶²

2.2 Sexuální obtěžování

Sexuální obtěžování definuje také ve svém materiálu Ministerstvo obrany: *„Sexuální obtěžování jako forma diskriminace je takové jednání, při kterém dochází k jakékoliv formě verbálního, neverbálního nebo fyzického jednání, a to při přístupu, výběru a přípravě k zaměstnání, v průběhu zaměstnání a výkonu povolání, a jehož záměr nebo důsledek vedou ke snižování důstojnosti osoby nebo vytvářejí zastrašující, nepřátelské, zahanbující, ponižující, urážející nebo zneklidňující prostředí. Základním znakem pro posouzení, zda se jedná o sexuální obtěžování je, že osoba, která je jeho objektem, považuje toto jednání nebo chování za nežádoucí. Každá osoba, která je objektem sexuálního obtěžování, sama určuje, jaké chování je pro ni přijatelné a které považuje za urážlivé. Rozlišujícím znakem mezi sexuálním obtěžováním a přátelským*

⁵⁸ FIELDOVÁ, E., M., *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2009. s. 28 – 29.

⁵⁹ FIELDOVÁ, E., M., *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2009. s. 29.

⁶⁰ ELLIOTOVÁ, M., *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál. 1995. s. 83.

⁶¹ ELLIOTOVÁ, M., *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál. 1995. s. 84.

⁶² KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997. s. 43.

*chováním je tedy to, zda povaha tohoto chování je pro druhou osobu nežádoucí nebo je vítané anebo dokonce vzájemné.*⁶³

Sexuální obtěžování je primárně pojímáno jako diskriminace na základě pohlaví. Není přitom motivováno sexuální přitažlivostí, ale potřebou uplatňovat moc. Může probíhat na různých úrovních a zahrnuje různé formy chování, z nichž Vohlídalová vyjmenovává „nepřátelské prostředí“, což jsou sexistické vtipy, sexuálně podbarvené řeči, či poznámky, svádění a další, především verbální formy nebo „něco za něco“ což je sexuální vydírání, sexuální nátlak a napadení.⁶⁴

Dle Huberové jde u sexuálního obtěžování především o způsoby chování:

- které si ženy nepřejí, které je ponižují a urážejí;
- které překračují určité hranice;
- při kterých musí ženy počítat s negativními následky, jakmile je odmítnou, nebo se k nim nějakým způsobem kriticky vyjádří.⁶⁵

Jonitová uvádí rozdílné nežádoucí projevy sexuálního chování. Rozlišuje je na verbální, jako jsou například sexuální návrhy, urážlivé flirtování a dvojsmyslné poznámky, dále neverbální, například ukazování pornografických a sexuálně laděných obrázků včetně jejich vyvěšování na pracovišti. Dále mohou být povahy fyzické, tedy nežádoucí fyzický kontakt jako je poplácávání, osahávání až pokus o sexuální styk.⁶⁶

Co se týká rovných příležitostí mužů a žen a jejich prosazování v armádě, věnuje jim vedení resortu Ministerstva obrany pozornost již od roku 2000, kdy následně rok na to schválil tehdejší ministr obrany Jaroslav Tvrdík dokument týkající se této problematiky. V souladu s vládním programovým dokumentem k rovným příležitostem mužů a žen a na základě rozhodnutí ministra obrany nabytí účinnosti interní normativní akt – rozkaz ministra obrany (RMO) č. 29/2002 Věstníku MO *k prosazování principu rovnosti mužů a žen v působnosti Ministerstva obrany*, který ve svém úvodu stanovuje například to, že: „*Vedoucí zaměstnanci nesmějí zneužívat výkonu práv a povinností, které vyplývají z pracovního nebo služebního poměru, k újmě nebo ponižování jiného zaměstnance. Jsou povinni dodržovat rovný přístup k podřízeným a rovné zacházení s nimi, jednat s nimi spravedlivě a vytvářet takové pracovní podmínky, aby nedocházelo k přímé či nepřímé diskriminaci občanských zaměstnanců a vojáků z povolání z důvodu pohlaví, manželského a rodinného stavu nebo povinností k rodině.*“⁶⁷

K tomuto RMO byla v roce 2011 vydána i služební pomůcka Pers-51-1 „Rovné zacházení s muži a ženami“. Pomůcka je určena všem zaměstnancům resortu. Je rádcem a pomocníkem pro každého zaměstnance a slouží k praktické aplikaci a ustanovením RMO č. 29/2002. Vysvětluje nejzákladnější pojmy, které se v této oblasti používají, poskytuje návod pro prevenci diskriminace na základě pohlaví, možné postupy při zjištění případů

⁶³ JONITOVÁ, B., *Rovné zacházení s muži a ženami*. Služební pomůcka MO ČR (Pers-51-1). Praha: MO ČR. 2011. s. 6 – 7.

⁶⁴ VOHLÍDALOVÁ, M., *Sexuální obtěžování v zaměstnání a přípravě na zaměstnání*. Praha: Sociolog. Ústav AV ČR. 2011. s. 5.

⁶⁵ HUBEROVÁ, B., *Psychický teror na pracovišti – Mobbing*. Praha: Neografia, 1995. s. 81.

⁶⁶ JONITOVÁ, B., *Rovné zacházení s muži a ženami*. Služební pomůcka MO ČR (Pers-51-1). Praha: MO ČR. 2011. s. 7.

⁶⁷ Rozkaz ministra obrany (RMO č. 29/2002) ze dne 4. srpna 2002 *k prosazování principu rovnosti mužů a žen v působnosti Ministerstva obrany*.

diskriminace a v neposlední řadě definuje práva postižené osoby a sankce v případě prokázané diskriminace.⁶⁸

Vohlídalová dále uvádí, že přestože, se sexuální obtěžování bere často jako problém marginální, jeho četnost je mnohem vyšší. Uvádí výzkum (Křížíkové a kolektivu), který byl vyhodnocen tak, že na přímou otázku, zda se respondenti setkali se sexuálním obtěžováním, odpovědělo kladně 28% žen a 22% mužů. Osobně se s ním pak setkalo 13% žen a 4% mužů. Zkušenosti s jednotlivými formami sexuálního obtěžování jsou ale daleko četnější.⁶⁹

To je ovšem výsledek výzkumu, který byl pořizován formou rozhovoru. Pro tak delikátní téma tuto formu osobně nepovažuji za nejvhodnější, neboť mnoho respondentů kvůli studu řadu informací zamlčí. Stejný výzkum provedený dotazníkovou formou, kdy tazatel nepokládal otázky přímo, byl proveden v zemích Evropské unie v roce 1998. Zkušenosti se sexuálním obtěžováním tak potvrdilo 30 – 50% žen a 10% mužů, z čehož verbálních formu (sexuálně laděné vtipy, poznámky na vzhled a postavu) zažilo kolem 60% respondentů, neverbální formy (tzv. okukování) 50 – 90% respondentů a fyzické formy (nežádoucí fyzický kontakt, dotyky) pak zažilo 7 – 60% zkoumaných osob. Formu „něco za něco“ zažilo 10 – 26% a nejtvrďší formy sexuálního obtěžování pak zakusilo 1 – 6% respondentů. Často i veliké rozpory mezi procentuálními údaji jsou dány zprůměrováním jednotlivých údajů ze zemí Evropské unie.⁷⁰

Zkušenosti se sexuálním obtěžováním v civilním prostředí a pořadím jeho jednotlivých forem jsou tedy daleko častější, jak vyplývá i z tabulky výzkumu Sociologického ústavu AV ČR v tabulce č. 3.:

Tabulka č. 3 *Nejčastější formy výskytu sexuálního obtěžování*⁷¹

Tabulka 1: Pořadí výskytu jednotlivých forem sexuálního obtěžování v současnosti na současném pracovišti a kdykoli během pracovní dráhy v procentech populace.

Forma obtěžování	pořadí	V současnosti v %	pořadí	V současnosti nebo dříve v %
Sexuálně podbarvené vtipy	1.	21,1	1.	63,9
Narážky na soukromý život	2.	19,5	2.	62,7
Sexuálně podbarvené řeči	3.	14,2	3.	56,3
Ukazování erotických časopisů	4.	12,3	6.	39,5
Sexuálně orientované poznámky	5.	10,9	5.	45,1
Posílání lechtivých obrázků e-mailem	6.	9,5	12.	17,5
Okukování	7.	8	7.	35,8
Milostné vztahy mezi kolegy	8.	6,7	4.	48,2
Nechtěný tělesný kontakt	9.	5,9	9.	28,2
Milostné vztahy mezi podřízenými a nadřízenými	10.	5	8.	32,8
Nabídky na schůzku i přes nezájem	11.	3	10.	19,7
Obtěžující telefonáty, e-maily	12.	2,1	13.	9,1
Sexuální návrhy a pobídky	13.	2	11.	17,8
Pokus o znásilnění	14.	0,4	14.	2

N muži = 479; N ženy = 527
Zdroj: Výzkum veřejného mínění realizovaný v rámci projektu Analýza výskytu obtěžování žen a mužů z důvodu pohlaví a sexuálního obtěžování na pracovišti (č. grantu MPSV-01-113/04). Sociologický ústav AV ČR.

⁶⁸ Rovné příležitosti mužů a žen v resortu MO. [online]. 2013 [cit. 2013-02-12]. Dostupné z WWW:

<http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/povinne-informace/1-rovne-prilezitosti/rovne-prilezitosti-muzu-a-zen-54018/>.

⁶⁹ VOHLÍDALOVÁ, M., *Sexuální obtěžování v zaměstnání a přípravě na zaměstnání*. Praha: Soc. ústav AV ČR. 2011. s. 12.

⁷⁰ VOHLÍDALOVÁ, M., *Sexuální obtěžování v zaměstnání a přípravě na zaměstnání*. Praha: Soc. ústav AV ČR. 2011. s. 11.

⁷¹ VOHLÍDALOVÁ, M., *Sexuální obtěžování v zaměstnání a přípravě na zaměstnání*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 2011. s. 13.

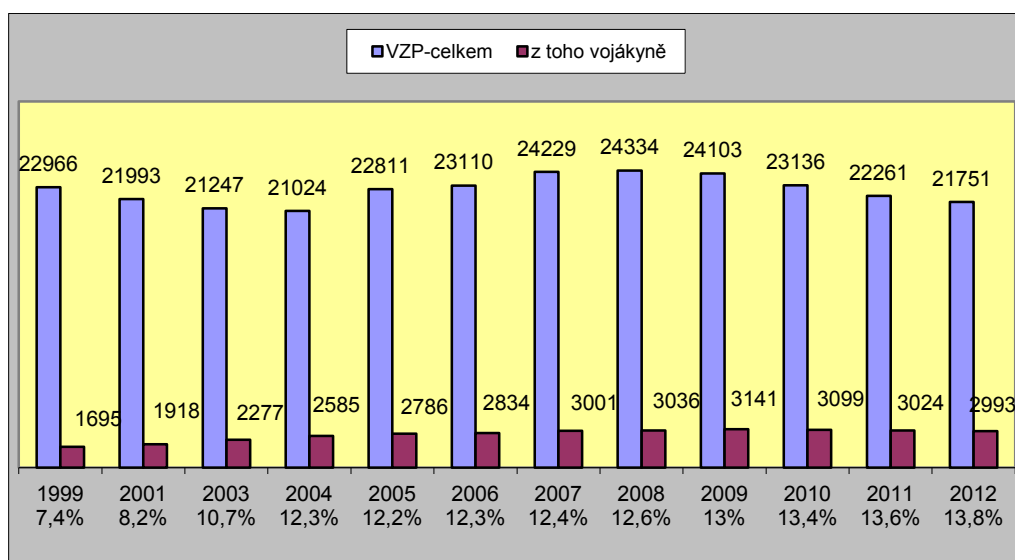

Podle Vohlídalové probíhá většina sexuálního obtěžování mezi spolupracovníky, jen menší procento se odehrává mezi nadřízeným a podřízeným. Oběťmi také bývají častěji ženy než muži, nejobvykleji jsou to ženy, které pracují v odvětvích, kde dominují muži, dále ženy mladé, rozvedené, s nižším vzděláním a příslušnice jiných než majoritních etnických skupin v dané oblasti.⁷²

Co se týká armádních statistik sexuálního obtěžování, k žádné oficiální jsem se nedostal, a proto budou některá fakta k této problematice zjištěna a zhodnocena až v praktické části mé práce, kdy součástí mého dotazníkového šetření bylo i pár otázek zaměřených na téma sexuálního obtěžování na pracovišti a i samotné ženy v uniformě jednotlivých útvarů Armády ČR se mého šetření zúčastnily.

Závěrem této podkapitoly však pro zajímavost uvádím graf, který ukazuje počty vojákyně v AČR od roku 1999 až do roku 2012:

Graf č. 1 *Vývoj počtů vojákyně v profesionální armádě*⁷³

Vývoj počtu vojákyně potvrzuje skutečnost, že AČR je ženám dlouhodobě otevřená, podíl vojákyně od roku 1999 stoupá, dochází k postupnému přirozenému zvyšování podílu žen ve vedoucích systemizovaných místech, zvyšuje se počet žen v nejvyšších hodnostech, zvyšuje se počet vojákyně s vysokoškolským vzděláním, zvyšuje se podíl žen vyslaných do zahraničních vojenských operací a ženy se prosazují ve strukturách NATO a EU.

⁷² VOHLÍDALOVÁ, M., *Sexuální obtěžování v zaměstnání a přípravě na zaměstnání*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 2011. s. 14.

⁷³ *Rovné příležitosti mužů a žen v resortu MO*. [online]. 2013 [cit. 2013-02-14]. Dostupné z WWW: <http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/povinne-informace/1-rovne-prilezitosti/rovne-prilezitosti-muzu-a-zen-54018/>.

2.3 Šikana mezi dospělými (mobbing a bossing)

Beňo vysvětluje, že hledáme – li původce tohoto chování dostaneme se ke Konrádu Lorenzovi, rakouskému etologovi, který jako mobbing označoval útočné chování zvířat proti narušiteli jejich teritoria. Heinz Laymann byl psycholog, které si povšiml, že nápadně stejně se chovají i lidé v organizaci ke svému kolegovi, mají – li pocit ohrožení. Ten také slovo mobbing v tomto pojetí zavedl.⁷⁴

Mobbing může být definován jako: „*Obtěžování, urážení, sociální vylučování osoby nebo negativní ovlivňování výkonu práce této osoby. Aby bylo možné označit tuto aktivitu nebo proces za šikanu (nebo mobbing), musí se také jednání vyskytovat opakovaně a pravidelně a po určitý časový úsek.*“⁷⁵

Kratz říká, že: „*Mobbing je řada negativních komunikativních jednání, jichž se dopouští jednatel nebo několik osob vůči určitému člověku po delší dobu (nejméně půl roku a alespoň jednou týdně).*“⁷⁶ Tento konflikt za šikanu nemůže být označen v případě, pokud se jedná o ojedinělý incident nebo konflikt vzniká mezi stranami přibližně stejné síly.

Vráblíková konstatuje, že: „*Je – li mobbing prováděn ze strany nadřízených hovoříme o bossingu (z angl. boss – šéf).*“⁷⁷ Bossing je tedy i jakousi podskupinou mobbingu.

„*Bossing je pravděpodobně v takovémto smyslu označením nejmladším. Jeho norský autor (S. Kile, 1990) takto označoval ve svých šetřeních systematické šikanování ze strany vedoucích a upozornil na tento negativní jev. Někdy se u slova bossing můžeme setkat také s označením – do českého jazyka bohužel obtížně přeložitelným – Rufmord (německé slovo Mord je vražda, Ruf je pověst) nebo s popisným překladem zdraví poškozující vedení.*“⁷⁸

Podle Vráblíkové jsou termíny mobbing a bossing často mylně zaměňovány za šikanu, rozdíl však spočívá v tom, že šikana, je zjevná, průhlednější a přináší oběti okamžité utrpení. Naproti tomu mobbing má dlouhodobější charakter, je rafinovanější a zákeřnější, neboť přináší zejména psychické rány na duši. Proto je také mnohem hůře postižitelný a prokazatelný důkaz totiž často chybí.⁷⁹ Než se u nás termín mobbing definitivně vžil, byl dříve sdělovacími prostředky užíván výraz „šikana na pracovišti“.

„*Bullying bývá překládán jako tyranizování, zastrašování, šikanování. Pojem bullying je odvozen od podstatného jména bully, které znamená „brutální člověk“ nebo také „tyran, hulvát, krobián“.* V podstatě však lze oba tyto pojmy – mobbing a bullying považovat za synonyma.“⁸⁰

⁷⁴ BEŇO, P., *Můj šéf, můj nepřítel?*. Šlapanice: ERA, 2003. s. 7 – 8.

⁷⁵ ZÁBRODSKÁ, K., *Aktuální stav obtěžování v zaměstnání – mobbing, bossing*. Praha: Psychologický ústav AV ČR. 2011. s. 4.

⁷⁶ KRATZ, H., J., *Mobbing: jak ho rozpoznat a jak mu čelit*. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2005. s. 16.

⁷⁷ VRÁBLÍKOVÁ, P., *Psychický teror v pracovních podmínkách*. Časopis VOJENSKÉ ROZHLEDY 1/2005. Praha: MO ČR – AVIS, 2005. s. 106.

⁷⁸ BEŇO, P., *Můj šéf, můj nepřítel?*. Šlapanice: ERA, 2003. s. 10.

⁷⁹ VRÁBLÍKOVÁ, P., *Psychický teror v pracovních podmínkách*. Časopis VOJENSKÉ ROZHLEDY 1/2005. Praha: MO ČR – AVIS, 2005. s. 106.

⁸⁰ BEŇO, P., *Můj šéf, můj nepřítel?*. Šlapanice: ERA, 2003. s. 10.

Beňo definuje mobbing jako druh konfliktu, který je způsoben nedostatečnou komunikací, znevažováním a arogancí, sociální nejistotou, neschopností řešit konflikty a otevřeně k nim přistupovat.⁸¹

Dále Beňo uvádí, že abychom mohli mluvit o mobbingu, musí jít o chování, které je typické dlouhodobějším trváním, nestejným rozdělením sil na straně agresora a oběti, dále je typické velkou stresovou zátěží, která může skončit nemocí, nebo v horším případě pokusem o sebevraždu. Podle statistik je totiž každý pátý pokus o sebevraždu u dospělých spojen se stresem a problémy, které osoba na pracovišti mívá.⁸²

Všechno má svá pravidla a ani u mobbingu tomu není jinak. Stejně tak má i svoje aktéry, spouštěcí momenty a vývojové fáze. Podle Svobodové se nejčastěji rozlišují čtyři fáze mobbingu:

1. Konflikt – první útoky, schválnosti, či drzosti.
2. Systematický psychický teror – oběť je záměrně a plánovitě jednou, či vícero osobami ničena.
3. Zveřejnění případu a zásah nadřízeného.
4. Vyloučení – zavržení a vyloučení osoby z dané organizace.⁸³

Oběť ale nemusí bezpodmínečně projít všemi čtyřmi fázemi a to pokud se vystavení mobbingu ukončí anebo pokud se daný konflikt nevystupňuje.

Tancík ve svém článku vyjmenovává možné příčiny mobbingu a bossingu. Podle něj může jít o:

- autoritářský styl řízení a vedení podřízených, kde se může odrážet celý charakter „mobbéra“;
- nízká schopnost vypořádat se s konfliktem, která může plynout jak ze strany trýznitele tak trýzněného, kdy neumí najít způsob řešení;
- stálý tlak na zvyšování výkonů a snižování nákladů, čili zamezování zákonem předepsaného nároku na svačinu, na přestávku, práci o víkendech bez příplatku, až po omezení topení, či dodávku teplé vody a podobně.
- firemní kultura s nízkou úrovní etiky, kde se kolegové vzájemně nerespektují, porušují různá pravidla platná pro všechny, kouří na pracovišti, vulgárně komunikují a tak podobně;
- nedostatky ve vnitropodnikových strukturách, kde nefungují správně systémy nadřízených a podřízených;
- strach ze ztráty zaměstnání;
- závist a konkurenční vztahy na pracovišti, kde se kolektiv spojí, aby se zbavil schopnějšího, nebo nevídaného kolegy;
- rozdíly v míře tolerance, zejména její nedostatek vůči určité vlastnosti kolegy nebo podřízeného (vůči mladšímu kolegovi, ženě a podobně);

⁸¹ BEŇO, P., *Můj šéf, můj nepřítel?*. Šlapanice: ERA, 2003. s. 8.

⁸² BEŇO, P., *Můj šéf, můj nepřítel?*. Šlapanice: ERA, 2003. s. 8 – 9.

⁸³ SVOBODOVÁ, L. *Nenechte se šikanovat kolegu: mobbing – skrytá hrozba*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. s. 40.

- struktura osobnosti týraného;
- struktura osobnosti „mobbéra“.⁸⁴

Vráblíková rozděluje chování a postupy, které lze považovat za mobbing do pěti kategorií: útoky na možnost vyjádřit se a svěřit, útoky na sociální vztahy, útoky na vaši pověst, úctu a vážnost, útoky na kvalitu osobního nebo pracovního života, útoky na zdraví.⁸⁵

Zábrodská zase formy mobbingu vyjmenovává jako: vyhrožování, neustálé obviňování a kritizování, ponižování a zesměšňování, sociální izolace, zatajování informací, bránění při výkonu práce, neúměrná kontrola, pomluvy a šíření nepravdivých informací, přidělování nesmyslných nedůstojných a nesplnitelných pracovních úkolů, upírání práv, na které má zaměstnanec právo, narušování soukromí, sexuální obtěžování a fyzické násilí.⁸⁶

„Mobbing je nejen problémem mezi útočником a napadeným, ale i problémem organizace, neboť v jeho důsledku klesá morálka celé organizace a snižuje se úroveň léta budované firemní kultury. Řešení pak leží na bedrech manažerů a vedoucích pracovníků. Měli by tedy dohlížet na úroveň podnikové kultury, na identifikaci zaměstnanců s cíli, hodnotami a vizemi podniku.“⁸⁷

Beňo uvádí, že mobbing je druh konfliktu, který rychle eskaluje a vede obvykle k velkým škodám. U postižené osoby či osob ve firmě nebo organizaci, ve které se vyskytuje a z celkového pohledu může v konečném důsledku zapříčinit neslýchané výdaje ve zdravotním a důchodovém systému.⁸⁸

„Každý resort má svá specifika. Je tomu tak i v případě armády. Troufám si tvrdit, že zde jsou formy šikanování nejpropracovanější. Je to dáno tradicí armády, její specifikou ve vztazích, plněných úkolech. V minulosti byly formy šikany mnohem primitivnější. Útočily spíše na fyzickou stránku oběti. Dnes musí být mnohem racionálnější, díky změně podmínek. Útoky jsou tím rafinovanější, čím je oběť zkušenější a vzdělanější. Jsou více bolestivé, čím víc je člověk na armádě závislý.“⁸⁹

---

⁸⁴ TANCÍK, V., *Mobbing a bossing na našich pracovištích*. Časopis VOJENSKÉ ROZHLEDY 3/2005. Praha: MO ČR – AVIS, 2005. s. 161.

⁸⁵ VRÁBLÍKOVÁ, P., *Psychický teror v pracovních podmínkách*. Časopis VOJENSKÉ ROZHLEDY 1/2005. Praha: MO ČR – AVIS, 2005. s. 107 – 108.

⁸⁶ ZÁBRODSKÁ, K., *Aktuální stav obtěžování v zaměstnání – mobbing, bossing*. Praha: Psychologický ústav AV ČR. 2011. s. 6.

⁸⁷ VRÁBLÍKOVÁ, P., *Psychický teror v pracovních podmínkách*. Časopis VOJENSKÉ ROZHLEDY 1/2005. Praha: MO ČR – AVIS, 2005. s. 108.

⁸⁸ BEŇO, P., *Můj šéf, můj nepřítel?*. Šlapanice: ERA, 2003. s. 8.

⁸⁹ TANCÍK, V., *Mobbing a bossing na našich pracovištích*. Časopis VOJENSKÉ ROZHLEDY 3/2005. Praha: MO ČR – AVIS, 2005. s. 165.

3 PREVENCE A ŘEŠENÍ ŠIKANY

3.1 Legislativa

Může být zarážející, že šikana jako taková trestným činem není. Může však naplňovat skutkovou podstatu řady trestných činů a podle toho také stíhána. Mohou to být například trestný čin omezování osobní svobody, vydírání, vzbuzení důvodné obavy, loupeže, znásilnění, pohlavního zneužívání, kuplířství, ublížení na zdraví, poškozování cizí věci či násilí proti skupině či jednotlivci.⁹⁰

Všechny tyto skutkové podstaty a mnoho jiných je možno nalézt v Základní listině práv a svobod, která je zákonem č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č.162/1993 Sb. všem obyvatelům České republiky zaručuje neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovanost zákona. Navazuje na obecně sdílené hodnoty lidství a na demokratické a samosprávné tradice našich zákonů.⁹¹

Kromě toho platí v České republice od roku 1989, kdy byla přijata valným shromážděním rady OSN Úmluva o právech dítěte. V rámci ní má dítě právo na ochranu před násilím, vykořisťováním a ponižováním, a také má právo na bezpečí v pedagogických zařízeních.⁹²

Na tuto úmluvu navazují dokumenty, které jsou obsaženy v takzvané *Bílé knize*, což je národní program rozvoje vzdělání v České republice. Dokumenty týkající se šikany jsou: Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, metodický pokyn ministra školství mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012 a metodický pokyn Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.⁹³

Je – li jedinec šikanován nebo „mobbován“, zdá se být logické, že se bude chtít domáhat svých práv. Jak však uvádí Fetter, ačkoliv se zjevnému porušování pracovně-právních předpisů lze bránit poměrně snadno s pomocí odborů nebo státních orgánů, bránit se systematickému pronásledování, znevýhodňování, podceňování a vyřazování z kolektivu je o poznání těžší. Zejména proto, že často chybí pádný důkaz.⁹⁴

---

⁹⁰ SKÁCELOVÁ, L., *Šikana a legislativa*. Sananim. [online]. 2012. [cit. 2012-12-19]. Dostupné z WWW: <http://www.odrogach.cz/skola/sikana-a-nasili/sikana-a-legislativa.html>.

⁹¹ *Listina základních práv a svobod*. [online]. 2012. [cit. 2012-12-19]. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>.

⁹² *Úmluva o právech dítěte*. Wikipedia. [online]. 2012. [cit. 2012-12-19]. Dostupný z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%A1mluva_o_pr%C3%A1vech_d%C3%ADt%C4%9Bte

⁹³ *Národní program rozvoje vzdělání v České republice*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Ústav pro informace ve vzdělávání. Praha: Tauris, 2001.

⁹⁴ FETTER, W. R., *Mobbing a bossing, čili šikana na pracovišti, lze se proti nim bránit?* Epravo.cz. 2011. [online]. [cit. 2012-12-28]. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/mobbing-abossing-cili-sikana-na-pracovisti-lze-se-proti-nim-branit-72092.html>.

Fetter cituje Jakubka, který říká, že: „*Velice často dochází k tomu, že zaměstnanec je znevýhodněn proto, že se domáhal svých práv vyplývajících z pracovněprávních vztahů. Řada zaměstnanců je diskriminována nikoliv pro věk, etnický původ, náboženské vyznání atd., ale z prozaičtějších důvodů – například pro nedostatek sympatie mezi vedoucím zaměstnancem a jeho podřízeným, pro schopnost mít svůj vlastní názor, či proto, že se zaměstnanec domáhal například svého správného mzdového zařazení. Tato běžná diskriminační jednání jsou zatím pod rozlišovací schopností inspektorátů práce i soudů.*“⁹⁵

V České republice je také od roku 2009 platný antidiskriminační zákon v návaznosti na Listinu základních práv a svobod. Je to zákon č. 198/2009 Sb., který stanovuje „*právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace ve věcech práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání, přístupu k povolání, podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, pracovních, služebních poměrů a jiné závislé činnosti včetně odměňování, členství a činnosti v odborných organizacích radách zaměstnanců, nebo organizacích zaměstnanců, včetně výhod, které tyto organizace svým členům poskytují, členství a činnosti v profesních komorách, včetně výhod, které tyto veřejnoprávní korporace svým členům poskytují, sociálního zabezpečení, přiznání a poskytování sociálních výhod, přístupu ke zdravotní péči a jejího poskytování, přístupu ke vzdělání a jeho poskytování, přístupu ke zboží a službám, včetně bydlení, pokud jsou nabízeny veřejnosti, nebo při jejich poskytování.*“⁹⁶

Co se týká právní a legislativní ochrany práv vojáků v kontextu problematiky šikany v dnešní době, upravují ji přímo některé zákony. Hlavním zákonem pro vojáky je zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů. Například paragraf 2., odstavce 3) zákona č. 221 stanoví povinnost služebnímu orgánu (prezident, ministr obrany, velitelé, náčelníci aj.): „*.... zajišťovat rovný přístup a rovné zacházení se všemi uchazeči o povolání do služebního poměru a se všemi vojáky při vytváření podmínek výkonu služby, zejména pokud jde o odbornou přípravu a dosažení služebního postupu, odměňování,...* . Je zakázána diskriminace uchazečů a vojáků z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, sexuální orientace, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu,.... . Je zakázáno i takové jednání služebních orgánů, které diskriminuje nikoliv přímo, ale až ve svých důsledcích. Za takové jednání se považuje i navádění k diskriminaci.“⁹⁷

Za citaci stojí i slova v odstavci 2): „*.... Služební orgán ani voják nesmí zneužívat výkonu práv a povinností vyplývajících ze služebního poměru k újmě jiného vojáka nebo k ponižování jeho důstojnosti. Za ponižování důstojnosti se považuje i nežádoucí chování sexuální povahy a všechny formy obtěžování, které směřují k narušení důstojnosti vojáka, vytvoření zastrašující, nepřátelské, ponižující a pokořující nebo urážlivé atmosféry, a které jsou nevíтанé, nevhodné nebo mohou být druhým vojákem oprávněně vnímány jako*

⁹⁵ FETTER, W. R., *Mobbing a bossing, čili šikana na pracovišti, lze se proti nim bránit?* Epravo.cz. 2011. [online]. [cit. 2012-12-19]. Dostupný z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/mobbing-abossing-cili-sikana-na-pracovisti-lze-se-proti-nim-branit-72092.html>.

⁹⁶ § 1 odst. 1 zákona č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon.

⁹⁷ § 2 odst. 3 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.

*podmínka pro rozhodnutí, která ovlivňují výkon práv a povinností vyplývajících ze služebního poměru.*⁹⁸

Také zákon číslo 200/1990 Sb., o přestupcích a pamatuje na ty, co se nechovají slušně. Například paragraf 49 řeší přestupky proti občanskému soužití a za přestupitele označuje toho, kdo: „...

- a. *jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch*
- b. *jinému z nedbalosti ublíží na zdraví...*⁹⁹

Osobě, která některý z přestupků spáchá, může být za tyto činy uložena pokuta od 5 000 do 20 000,-Kč, jejíž součástí mohou být i náhrady správního řízení.

Dalším zákonem, jenž postihuje iniciátory, či aktéry šikany, kteří přistupují k „násilnějším metodám“ je zákon číslo 40/2009 Sb. Z tohoto rozsáhlého trestního zákona, který obsahuje desítky skutkových podstat obsažených v 421 paragrafech bych zmínil tři. „Ublížení na zdraví“ – §146 se dopustí ten, kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví a potrestán může být odnětím svobody na šest měsíců až tři léta. „Těžkého ublížení na zdraví“ – §145 se dopustí ten, kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví a může být potrestán odnětím svobody až na deset let.¹⁰⁰ Dále je možno dopustit se „útisku“ podle §177, když budeme jiného nutit, zneužívaje jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, nebo trpěl. Hrozí zde trest odnětí svobody až na jeden rok.¹⁰¹

Možnost spáchat trestný čin mají ale i samotní vojáci a v zákoně 40/2009 Sb., je řeší Hlava XII – „Trestné činy vojenské“, v rozpětí §375 až §397. Zmínil bych „Urážku mezi vojáky“ podle §378 a „Urážku mezi vojáky násilím nebo pohrůzkou násilím“ podle §379, kde může být sazba odnětí svobody od jednoho do tří let.¹⁰² Zajímavý je i §382, kterému veřejnost říká „šikana“, ale zákon „porušování práv a chráněných zájmů vojáků“. Odstavec 1) říká: „Kdo vojáka stejné hodnosti nutí k osobním úsluhám nebo ho omezuje na právech nebo svévolně ztěžuje výkon jeho služby, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“¹⁰³ Bude – li však šikanovat, tedy nutit k osobním úsluhám, omezovat na právech, nebo ztěžovat výkon služby voják vyšší hodnosti vojáka s nižší hodností, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.¹⁰⁴

Nejen platné zákony, ale i samotný *Základní řád ozbrojených sil České republiky* výslovně ukládá povinnost všem vojákům, aby zjištěná protiprávní jednání (trestný čin nebo přestupek), narušování bojové pohotovosti a jiné skutečnosti, které způsobují újmu ozbrojeným silám, ihned nahlásili služebním postupem. Uzná – li to však voják za nezbytné, je oprávněn takové hlášení učinit přímo orgánům Vojenské policie, nebo přímým nadřízeným.¹⁰⁵ Z uvedeného textu jasně vyplývá, jak by měl voják dodržet postupy a zásady při obraně proti šikanování.

⁹⁸ § 2 odst. 4 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.

⁹⁹ § 49 odst. 1 písm. a) a písmena b) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

¹⁰⁰ §145 a 146 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁰¹ §177 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁰² §378 a §379 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁰³ § 382 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁰⁴ § 383 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁰⁵ *Základní řád Ozbrojených sil České republiky* – (Zákl – 1). Praha: Ministerstvo obrany ČR. 2001. s. 9.

A to zejména tyto:

- oznámit šikanování přímému nadřízenému, případně přímo vyššímu nadřízenému, nebo Vojské policii;
- dostane – li se voják z důvodu šikanování do osobní krizové situace, měl by se ihned obrátit o pomoc na specializované orgány vojenského útvaru (psychologa, kaplana anebo právního poradce velitele);

Významnou pomoc poskytuje také *Otevřená anonymní linka pomoci v krizi* – od roku 2011. Za dob vojenské základní služby od roku 1990 fungovala *Otevřená linka armády*, ale zrušením vojenské základní služby v roce 2005 zanikla.

3.2 Preventivní opatření v Armádě ČR

Problematika výskytu sociálně nežádoucích jevů (SNJ) je celospolečenským problémem, který představuje značná rizika a nebezpečí zejména v prostředí ozbrojených sil. Jsou ukazatelem krizových projevů v činnosti lidí a vyskytují se zejména tam, kde selhává lidský faktor, kde se porušují normy, zákony, předpisy a obecné lidské zásady. Ve svých důsledcích pak často vedou k poškozování zdraví jedince, k poškozování prostředí, ve kterém žije, snižují konečný výkon a efekt činnosti.

Pro příslušníka Armády ČR je nezbytné, aby se svým chováním a jednáním vyvaroval všech těchto forem sociálně nežádoucích jevů. V opačném případě musí počítat s postihem podle platných předpisů včetně možnosti zániku služebního poměru.

„Pro potřeby resortu MO jsou rozkazem MO č. 53/2010 vymezeny sociálně nežádoucí jevy jako rizikové chování vojáků v činné službě, žáků a studentů vojenských škol a občanských zaměstnanců (dále jen „zaměstnanec“) v oblasti:

- a) škodlivého užívání tabákových výrobků, alkoholu nebo jiných návykových látek,
- b) protiprávního jednání, jako je zejména podporování a propagování hnutí směřujících k potlačování práv a svobod člověka, korupční jednání, terorismus, projevy extremismu a jiné,
- c) nedrogových závislostí,
- d) mezilidských vztahů a dalších jevů, které negativně ovlivňují kvalitu životního stylu zaměstnanců, popř. jejich rodiny.“¹⁰⁶

Výskyt těchto uvedených a některých dalších sociálně nežádoucích jevů v resortu MO je odrazem celospolečenského dění, který v prostředí ozbrojených sil představuje daleko větší rizika a nebezpečí než je tomu v civilním sektoru a proto je jim věnována i trvalá pozornost.

Jedním ze sociálně nežádoucích jevů v duchu mého tématu „šikana“ jsou právě „nezdravé mezilidské vztahy“, se kterými se vojáci mohou setkat již na počátku své vojenské kariéry. Vzájemné vztahy mezi lidmi ovlivňuje vždy způsob chování a jednání

¹⁰⁶ Rozkaz ministra obrany (RMO č. 53/2010) ze dne 16. září 2010 k prevenci sociálně nežádoucích jevů v resortu Ministerstva obrany.

každého z nás, proto je někdo oblíbený více a jiný méně. Do zdravých mezilidských vztahů určitě nepatří např. extrémní egoismus, ignorování obecných morálních zásad, intolerance, šikana, nezáměr o týmovou spolupráci, vandalismus, propagace násilí apod.

Co se týká prevence sociálně nežádoucích jevů (P-SNJ) je to jeden z dlouhodobých úkolů v práci s lidským potenciálem v resortu MO a je součástí resortního výchovně vzdělávacího procesu, jehož objektem působení jsou všichni vojáci z povolání, občanští zaměstnanci, žáci a studenti vojenských škol. Specificky se zaměřuje na cílové skupiny s vyšší mírou rizikového chování, které RMO č. 53/2010 Věstníku stanovuje. Na základě analýz, rozborů, zkušeností a potřeb MO je pozornost resortní prevence sociálně nežádoucích jevů zaměřena zejména na kriminalitu a kriminálně rizikové jevy, problematiku protidrogové politiky a problematiku nezdravých mezilidských vztahů.

K naplnění potřeb resortu MO v oblasti prevence, k zabezpečení úkolů stanovených ve výše uvedených právních předpisech a usneseních vlády a k zabezpečení úkolů vyplývajících z výše uvedených meziresortních zastoupení má Ministerstvo obrany v souladu s RMO č. 53/2010 Věstníku v současné době schválenou „*Koncepci prevence sociálně nežádoucích jevů na období let 2010 až 2014*“, která definuje základní východiska a směry řešení problematiky prevence sociálně nežádoucích jevů v resortu MO. Dokument vytyčuje cíle, stanovuje priority a definuje úkoly jednotlivým subjektům k zabezpečení příslušných usnesení vlády ČR v oblasti protidrogové politiky a prevence kriminality.¹⁰⁷

Objektem resortní prevence sociálně nežádoucích jevů¹⁰⁸ jsou jednotlivci a skupiny osob, u nichž je předpokládáno riziko možného vzniku SNJ, nebo které jsou již některými SNJ zasaženy.

Mezi objekty P-SNJ všeobecně řadíme cílové skupiny osob, které zahrnují:

- vojáky a občanské zaměstnance resortu MO;
- rodinné příslušníky vojenských profesionálů a civilních zaměstnanců resortu MO.

Mezi objekty prevence SNJ s vyšší mírou rizikového chování jsou pak skupiny osob, které zahrnují:

- vojáky a občanské zaměstnance resortu MO, kteří jsou z důvodů služebního, nebo pracovního zařazení odloučeni od rodinných příslušníků;
- vojáky vysílané do zahraničních operací včetně jejich adaptace po návratu a jejich rodinné příslušníky;
- mladé vojáky všech hodnostních sborů ve věku do 35 let a vojáky v základní přípravě;
- vojáky studující na Univerzitě obrany;
- žáky vojenské střední školy (VSS) a vojenské odborné školy (VOŠ) v Moravské Třebové.

¹⁰⁷ *Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2010 – 2014*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2009. s. 2.

¹⁰⁸ *Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2010 – 2014*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2009. s. 12.

Subjektem resortní prevence sociálně nežádoucích jevů¹⁰⁹ jsou všechny prvky systému prevence, které zabezpečují koncepční a realizační stránku preventivních aktivit v resortu MO. Jsou to tyto:

Sekce personální MO – zabezpečuje zastoupení resortu MO v mimoresortních orgánech, výborech a pracovních skupinách v oblastech prevence kriminality a protidrogové politiky.

Resortní komise – je kolektivním, koordinačním, poradním, a iniciujícím orgánem ministra obrany k řešení otázek prevence SNJ v resortu MO.

Ředitelství personální podpory – vytváří programy na podporu zdravého životního stylu a prevence SNJ. Řídí jejich realizaci, plánuje a spravuje za svojí působnosti finanční prostředky resortu MO vynakládané na aktivity s prevencí spojenými. Výdaje plánuje a rozpočtuje na příslušné vojenské útvary. Zabezpečuje a koordinuje zpracování propagačních a informačních materiálů s tematikou prevence SNJ.

Vojenská policie – kromě represivní úlohy, kdy šetří přestupky a odhaluje trestné činy příslušníků ozbrojených sil, působí také na úseku prevence SNJ, kdy zejména činí opatření k předcházení páčání trestné činnosti.

Inspekce ministra obrany – koordinuje resortní protikorupční strategii, zpracovává aktualizovaný resortní protikorupční program. Provádí kontrolní činnost v oblasti realizace úkolů prevence SNJ, koordinuje ochranu lidských práv v resortu obrany a zastupuje resort v Radě vlády pro lidská práva.

Velitelství výcviku – Vojenská akademie – cestou vlastního lektorského sboru zabezpečuje v rámci základního, odborného a speciálního výcviku, kariérních a aplikačních kurzů stanovené vzdělávání vojáků v oblasti prevence SNJ.

Vojenská střední škola (VSS) a Vojensko odborná škola (VOŠ) – zabezpečuje systémové vzdělávání žáků v oblasti prevence SNJ v souladu se školními vzdělávacími programy.

Univerzita obrany – zabezpečuje systémové vzdělávání vojáků (studentů) v oblasti prevence SNJ. Realizuje vzdělávací programy pro lektory prevence a pracovníky zabezpečující preventivní aktivity.

Velitelé, ředitelé, náčelníci – jsou hlavními subjekty odpovědnými za realizaci preventivních aktivit ve své působnosti. Zabezpečují tvorbu a realizaci vlastních projektů prevence SNJ. Vytvářením důstojného sociálního, pracovního prostředí a pracovních podmínek přispívají ke zkvalitnění života svých zaměstnanců.

Komise pro prevenci SNJ vojenských útvarů – je kolektivním, poradním, koordinačním a iniciujícím orgánem velitele k řešení otázek prevence SNJ v jeho podřízenosti. Komise eviduje aktuální výskyt SNJ a navrhuje veliteli opatření k jeho eliminaci. Zpracovává projekt prevence SNJ a zabezpečuje jeho realizaci.

---

¹⁰⁹ *Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2010 – 2014*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2009. s. 12 – 14.

Metodik prevence – je velitelem určený člen komise pro prevenci SNJ. Doporučen je například vrchní nebo vedoucí praporčík, který provádí analýzu zájmů vlastních příslušníků a na jejím základě připravuje vstupy pro tvorbu projektů prevence SNJ.

Lektor prevence SNJ – je vyškolený pracovník resortu MO, který zajišťuje osvětu a vzdělávání personálu v oblasti prevence SNJ.

Psychologická služba – v čele s hlavním psychologem, byla zřízena na základě RMO č. 2/1999 „pro podporu ochrany duševního zdraví, ke zvýšení psychické připravenosti a pro zlepšení života vojáků v činné službě a občanských zaměstnanců Ministerstva obrany a Armády České republiky, k prohloubení prevence sociálně nežádoucích jevů, k celkovému zkvalitnění práce vojenských psychologů a k zabezpečení potřebné kompatibility s psychologickými službami armád států Organizace Severoatlantické smlouvy....“¹¹⁰ V rámci prevence SNJ se podílí na výběru a umisťování osob a zabezpečuje přednáškovou činnost s psychologickou tematikou. Poskytuje psychologickou pomoc zaměřenou na kompenzaci aktuálního psychického stavu při řešení subjektivně náročných situacích příslušníků resortu MO, zajišťuje psychologické poradenství a pracuje se zasaženými skupinami v oblasti patologie vztahů. Působí jako poradce velitele ve své odbornosti a poskytuje metodickou pomoc v rámci své působnosti ostatním subjektům prevence SNJ.¹¹¹

Duchovní služba – v čele s hlavním kaplanem, byla zřízena na základě RMO č. 19/1998 „pro podporu všestranného rozvoje lidských hodnot a pro zlepšení života vojáků v činné službě a občanských zaměstnanců vojenské správy (dále jen příslušníci resortu) a k naplnění svobody náboženského vyznání zaručené Listinou základních práv a svobod v rámci působnosti Ministerstva obrany a podle Dohody o duchovní službě v resortu MO.“¹¹² V rámci prevence SNJ zabezpečuje diskrétní přijetí v subjektivně těžkých situacích zaměstnanců resortu MO a jejich rodinných příslušníků. Podílí se na přípravě nabídek volnočasových aktivit, na realizaci vzdělávání vojáků v oblasti etiky a na péči organizované pro vojáky po návratu ze zahraničních operací.¹¹³

Vojenská zdravotnická služba – zabezpečuje primární, léčebně – preventivní a specializovanou zdravotní péči všem zaměstnancům resortu MO a podílí se na realizaci specifické primární prevence.

Vojenská tělovýchova – se podílí na realizaci úkolů prevence SNJ v rámci své působnosti.

Vrchní a vedoucí praporčíci – se podílejí na realizaci preventivních aktivit ve svém hodnostním sboru. Analyzují problémy, potřeby a zájmy příslušníků sboru a navrhnou komisi pro prevenci SNJ opatření k jejich řešení a uspokojování.

Otevřená anonymní linka pomoci v krizi – staronový projekt navazující na za dob vojenské základní služby dobře známou a využívanou „Otevřenou armádní linku důvěry“,

¹¹⁰ Rozkaz ministra obrany (RMO č. 2/1999) ze dne 10. prosince 1999 k zřízení psychologické služby v resortu Ministerstva obrany.

¹¹¹ Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2010 – 2014. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2009. s. 13.

¹¹² Rozkaz ministra obrany (RMO č. 19/1998) ze dne 3. června 1998 k zřízení duchovní služby v resortu Ministerstva obrany.

¹¹³ Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2010 – 2014. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2009. s. 13.

kteřá vznikla v roce 1990 a pracovníci této linky poskytovali poradenskou pomoc při řešení osobních krizových a složitých situací především vojákům v základní službě. Zrušením vojenské základní služby bohužel zanikla i tato linka. V roce 2011 nově zřízená, nonstop provozovaná „*Otevřená anonymní linka pomoci v krizi*“ je určena nejen vojákům, ale také ostatním zaměstnancům resortů vnitra a obrany a jejich rodinným příslušníkům. Pětičlenný tým vyškolených odborníků složený z policejních psychologů, sociálních pracovníků či bývalých policistů, je schopen volajícím poskytnout oporu, pomoci mu orientovat se v emočním zmatku, popřípadě s ním hledat možné způsoby řešení.¹¹⁴

A jak se sociálně nežádoucími jevy bojovat? V rámci resortu MO je nejvyšší pozornost věnována primární prevenci. To znamená předcházení vzniku situací, které by mohly vést ke konkrétnímu riziku a škodlivým následkům, např. konfliktům, prvnímu užití drogy nebo dalším sociálně nežádoucím jevům. Zahrnuje výchovné a vzdělávací aktivity, volnočasové aktivity, osvětu, poradenství, diagnostiku, informační systém prevence apod. Na vojácích je naučit se co nejvhodněji využívat jejich volný čas a nabídky k regeneraci fyzických a duševních sil. Například na mém pracovním působišti (Velitelství výcviku – Vojenská akademie ve Vyškově), je pro naplnění volného času vojákům jak stálého stavu, tak vojákům v průběhu základního výcviku nabízeno velké množství různých kulturních, sportovních a tělovýchovných aktivit, a to nejen v rámci vojenského zařízení, ale i v civilním sektoru.

---

¹¹⁴ *Zabraňte krizi, aby vás ovládla. Zavolat je první krok, vždy existuje řešení.* [online]. 2011 [cit. 2013-02-14]. Dostupné z WWW: <http://www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/zabrante-krizi--aby-vas-ovladla--zavolat-je-prvni-krok--vzdy-existuje-reseni-63226/>.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Příprava – cíl, úkoly, stanovení hypotéz, použité metody

Předmětem a cílem mého výzkumu bude zkoumání současných názorů vojáků z povolání na vybrané otázky sociálně nežádoucího jevu zvaného „šikana“. Například zda jsou příslušníci (respondenti) vybraných praporů a jednotek v současném pracovním kolektivu spokojeni a mají v něm dobrého přítele. Dále pak zda dotázaní vojáci vědí (nebo se domnívají), že se nějaký druh šikany na jejich pracovišti (útvary, jednotce) vyskytuje anebo se v minulosti při výkonu civilního, či vojenského povolání setkali s jakoukoliv z jejich forem (mobbing, bossing, sexuální obtěžování). Dalším výsledkem šetření je i to, jaký je poměr možného projevu šikany (pokud se vyskytuje) mezi „bojovými“ a „nebojovými“ prapory Armády České republiky v dnešní době a zda jednotlivci ví, jak šikanu řešit, pokud se s nějakou z jejich forem ve svém prostředí setkají.

Pro získání informací byla použita metoda kvantitativního výzkumu formou anonymního dotazníkového šetření. Tímto šetřením jsem se pokusil potvrdit, či vyvrátit mnou stanovené hypotézy. Respondenti byli vybráni z řad vojáků z povolání stálého stavu z jednotlivých jednotek 11 vybraných brigád a praporů Armády České republiky, což podle mého názoru velmi přispělo k objektivnosti vyhodnocovaných dat. Jednalo se o vojáky 7. mechanizované brigády Hranice (a její tři podřízené prapory – 72. mechanizovaný prapor Přáslavice, 73. tankový prapor Přáslavice a 74. lehký motorizovaný prapor Bučovice), 15. ženijní brigády Bechyně (a její podřízený 152. ženijní prapor Rakovník), 13. dělostřelecké brigády Jince, 101. spojovacího praporu Lipník nad Bečvou, 104. zabezpečovacího praporu Olomouc, 102. průzkumného praporu Prostějov, 23. základny vrtulníkového letectva Přerov, Hradní stráž Praha v neposlední řadě i některé složky Velitelství výcviku Vojenské Akademie ve Vyškově, kde sám pracuji ve funkci vrchního praporčíka Odboru výcviku.

Výběr respondentů probíhal zhruba podle předem stanovených kritérií (pohlaví, věk, hodnostní sbor a délka služebního poměru) a musím podotknout, že co se týká respondentů, šlo pouze o „stříbrný“ hodnostní sbor (mužstva, poddůstojníků a praporčíků) a jednotlivé vojenské brigády a jejich podřízené prapory jsem předem vytypoval. Poté jsem v červnu roku 2012 oslovil samotné vrchní praporčíky vybraných brigád a praporů AČR a požádal je o pomoc s provedením výzkumu. Samotný výzkum proběhl v termínu říjen – listopadu roku 2012. O prvotní svolení k provedení svých plánů, jsem ale osobně v květnu 2012 požádal i vrchního praporčíka Armády České republiky štábního praporčíka Petra Seiferta. Co se týče velikosti zkoumaného souboru, jednalo se vždy o 40 respondentů za jednotlivý prapor kromě Velitelství výcviku Vojenské Akademie ve Vyškově (VeV – VA Vyškov) a to zejména z důvodu, že se jedná o jedinečné resortní vzdělávací a výcvikové zařízení Ministerstva obrany ČR určeného k přípravě druhů vojsk a sil AČR a NATO a vytváření podmínek pro činnost součástí zahraničních armád, kdy samotná organizační struktura VeV – VA má několik různorodých podřízených jednotek a zařízení. U VeV – VA Vyškov jsem tedy provedl větší výzkum z vybraného vzorku

70 respondentů jednotlivých vybraných podřízených jednotek (štáb, Odbor výcviku, Prapor zabezpečení). Celkově jde tedy ve výsledku o soubor velikosti 470 respondentů z 11 vybraných složek (celků) Armády České republiky. Ke všem jedenácti celkům jsem buď sám, nebo s pomocí vrchních praporčků dotazníky také distribuoval s žádostí o dobrovolné vyplnění a výzkum provedl.

Ze všech 470 dotazníků mi bylo nakonec fyzicky vráceno 460 a všechny tyto dotazníky jsem i následně vyhodnotil. Jednalo se o 10 neodevzdaných dotazníků od Hradní stráže Praha. Musím však podotknout, že ne všech 460 dotazníků bylo i plnohodnotně a poctivě vyplněno. Ve většině případů se jednalo o otevřené otázky a ve výsledku šlo jen o mizivé procento. Jedním z mých kritérií a požadavků při výběru respondentů, byla podmínka, aby se z celkového počtu vybraných vojáků za jednotlivý celek účastnilo výzkumu minimálně 5 žen, což bylo v podstatě dodrženo kromě Hradní stráže Praha a 73. tankového praporu Přešlavič, kde je minimální ženské zastoupení na vykonávaných funkcích. Celkově se tedy výzkumu účastnilo a dotazník odevzdalo **403 mužů** a **57 žen**.

Výsledky budou prezentovány grafickým znázorněním a slovním rozbohem.

Jako cíl svého šetření jsem si stanovil verifikovat nebo falsifikovat tyto následující hypotézy:

HYPOTÉZA č. 1: Více než 75% dotázaných vojáků je v současném pracovním kolektivu spokojených

Otázka č. 10 mi pomohla potvrdit, či vyvrátit tuto hypotézu. Otázka č. 11 hypotézu doplňuje v tom smyslu, zdali mají respondenti v současném pracovním kolektivu i nějakého dobrého přítele.

HYPOTÉZA č. 2: Více než 10% dotázaných vojáků se již se šikanou v současném vojenském zařazení (funkci) setkalo a sami tito vojáci byli obětí nějakého druhu (forem) šikany

Otázky č. 15 mi pomohla potvrdit, či vyvrátit tuto hypotézu.

HYPOTÉZA č. 3: Více než 10% dotázaných vojáků ví, nebo se domnívá, že se nějaký druh šikany v současné době vyskytuje na jejich pracovišti (jednotce, útvaru, praporu)

Otázka č. 19 mi pomohla potvrdit, či vyvrátit tuto hypotézu.

HYPOTÉZA č. 4: Poměr případné zjištěné (možné) šikany je větší u „bojových“ útvarů oproti útvarům „nebojovým“

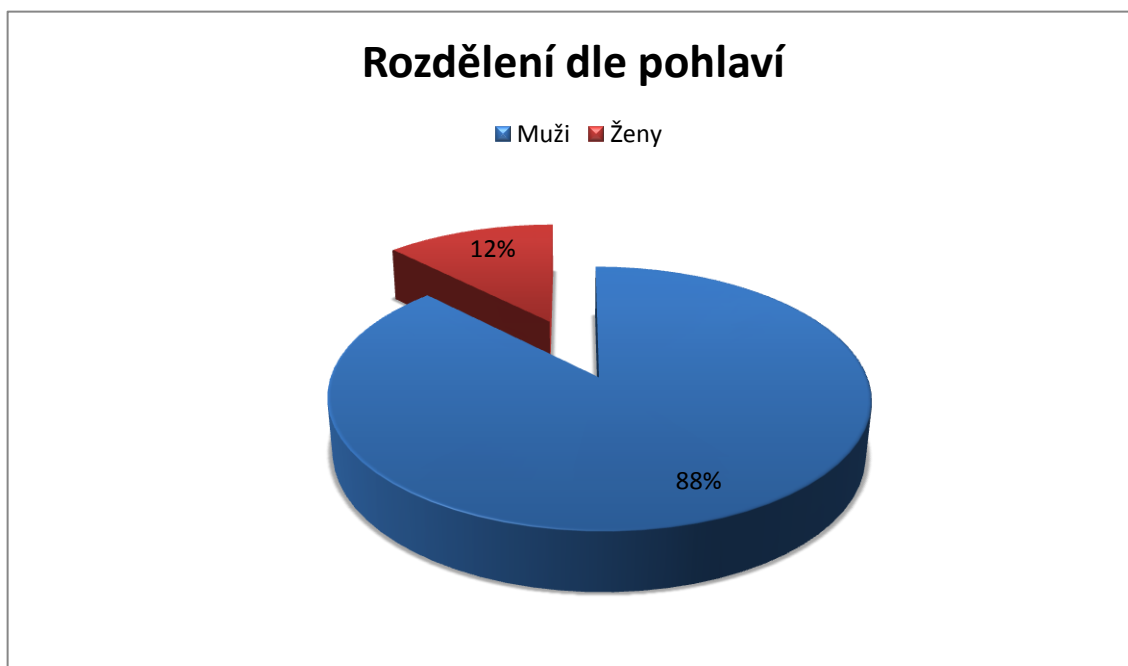
Otázka č. 15 mi pomohla potvrdit, či vyvrátit tuto hypotézu. Otázka č. 19 hypotézu doplňovala ve smyslu výskytu šikany na současném pracovišti dle podložených faktů, či osobních zkušeností, ale i možných nepodložených domněnek respondentů.

Z otázek 13, 14 a 16 bylo možno dle odpovědí zjistit, setkali – li se již respondenti s nějakým druhem šikany anebo již byli svědky šikany v minulosti a to i pokud jejich předešlé pracovní zařazení nebylo vojenské, ale civilní. Podle otázek č. 17 a 18 pak to, o jaký druh šikany šlo a kdo byl jejím iniciátorem.

Otázky 20, 21, 22, 23, 24 a 25 dotazník doplňují ve smyslu frekvence možného výskytu sexuálního obtěžování u vojáků a vojačky na současném pracovišti a zbylé otázky č. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12 jsem do dotazníku zařadil pouze ze svého zájmu, jelikož jejich vyhodnocení je zajímavé a pomohlo mi dotvořit si konkrétní obraz o uvedeném problému.

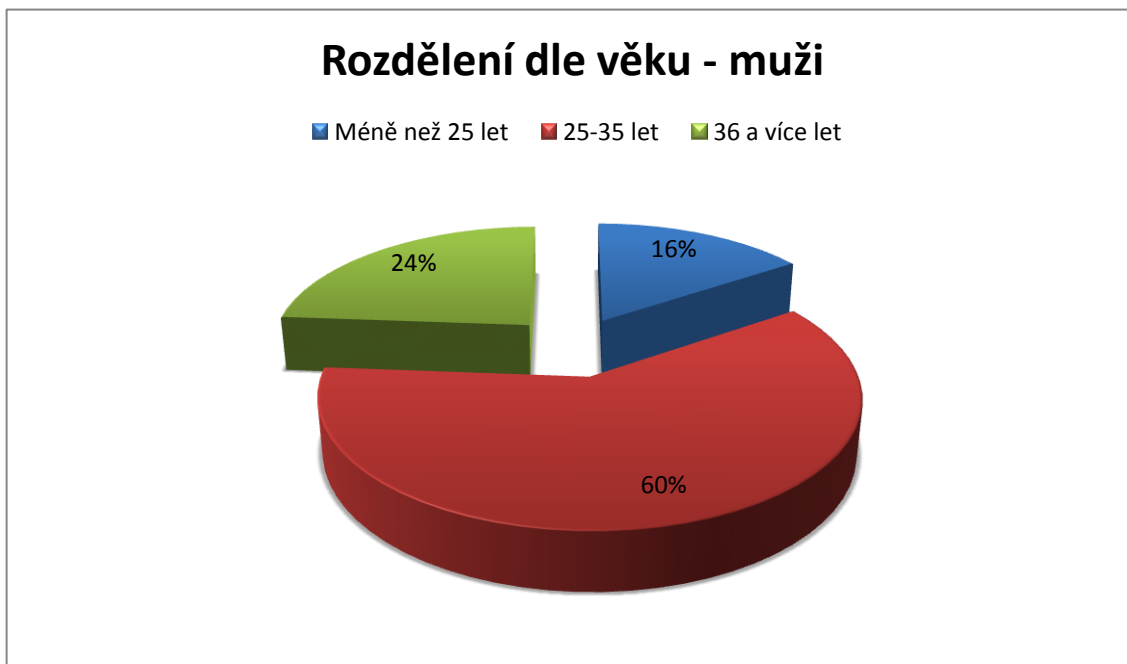
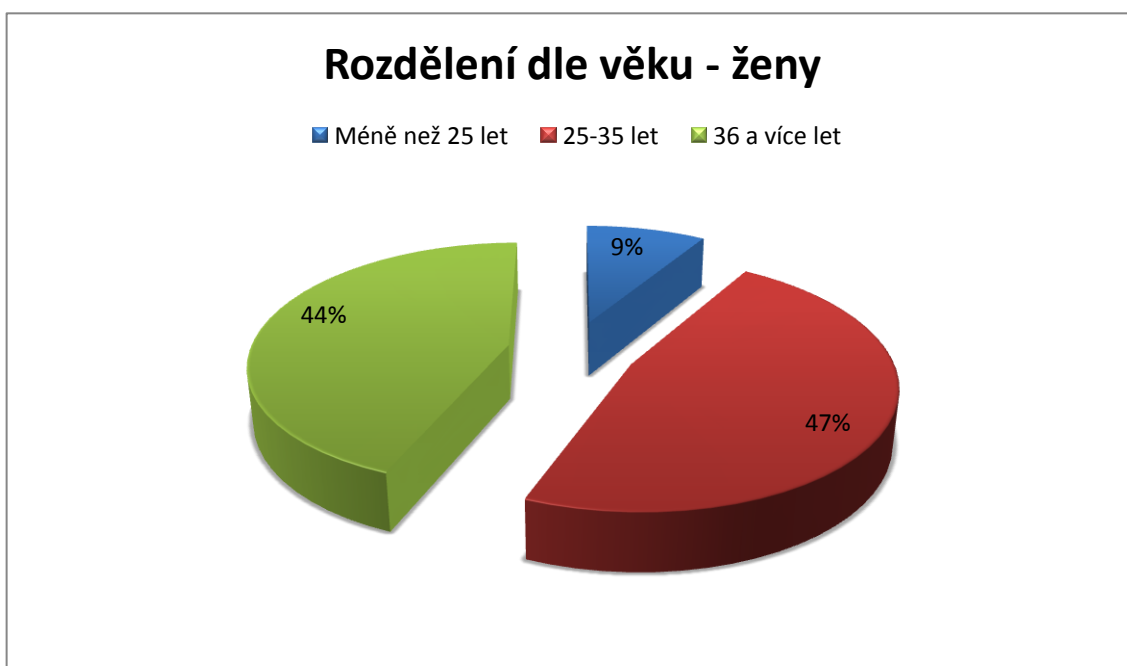

4.2 Dotazníkové šetření v rámci Armády ČR

Graf č. 2 *Rozdělení dle pohlaví*

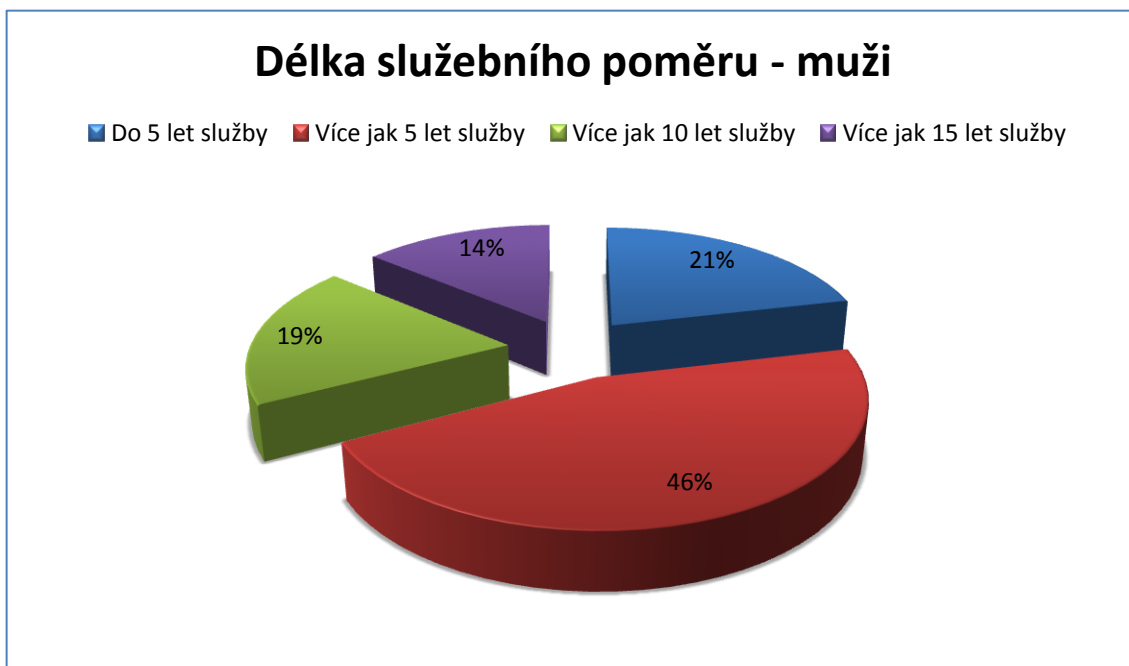
Graf č. 2 znázorňuje procentuální zastoupení respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu. Z celkového počtu 460 vojáků z povolání to bylo 403 mužů a 57 žen.

Graf č. 3 *Rozdělení dle věku – muži*Graf č. 4 *Rozdělení dle věku – ženy*

Graf č. 3 a 4 znázorňuje procentuální vyjádření věku jednotlivých respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu dle pohlaví. U obou pohlaví převažovala věková skupina 25 – 35 let. U mužů to bylo 60% (244 vojáků) a u žen pak 47% (27 vojáků) z celkového počtu.

Graf č. 5 *Hodnostní sbor – muži*Graf č. 6 *Hodnostní sbor – ženy*

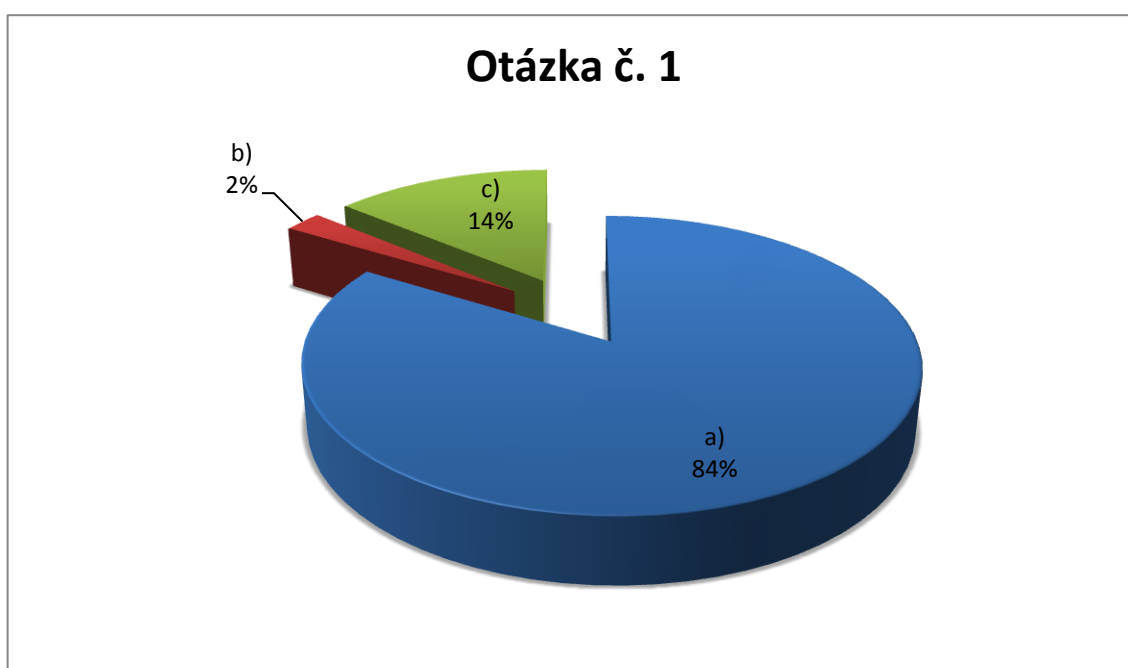
Graf č. 5 a 6 znázorňuje rozdělení hodnostního sboru vojáků, kteří se zúčastnili výzkumu. U mužského pohlaví převažoval v 54% poddůstojnický sbor a u ženského pak v 53% sbor praporčícký.

Graf č. 7 *Délka služebního poměru – muži*Graf č. 8 *Délka služebního poměru – ženy*

Graf č. 7 a 8 uvádí délku služebního poměru respondentů dle pohlaví. Z výsledků vyplývá, že nejvíce bylo zastoupeno vojáků s odslouženou dobou 5 – 10 let a to u obou pohlaví. Ve 185 případech (46%) u mužů a v 25 případech (44%) u žen.

Otázka č. 1: Co si představujete pod pojmem „ŠIKANA“?

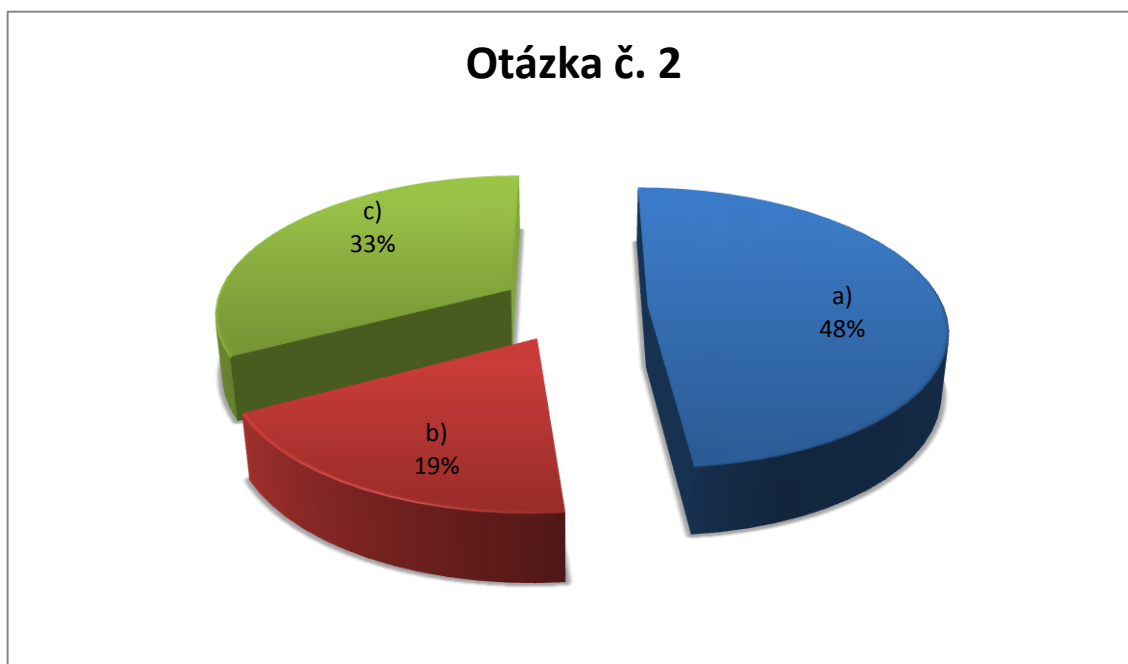
	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Dotazovaný věděl, co pojem znamená a byl schopen ho nějakým přijatelným způsobem definovat	332	53	385
b)	Dotazovaný nebyl schopen přijatelným a srozumitelným způsobem vyjádřit, co pojem přesně znamená	10	1	11
c)	Dotazovaný otázku nevyplnil	61	3	64

Graf č. 9 *Otázka č. 1*

Graf č. 9 ukazuje, že většina (84%) dotázaných ví co pojem „šikana“ znamená a co si mají pod tímto pojmem představit. Tito respondenti byli schopni srozumitelným a přijatelným způsobem v dotazníku tento pojem také definovat. U 2% dotazovaných pak tomu bylo naopak, nebo vůbec nevěděli, co znamená. 61 mužů a 3 ženy (14%) však otázku nevyplnili vůbec.

Otázka č. 2: Myslíte si, že umí Vaši nejbližší nadřízení případnou šikanu řešit?

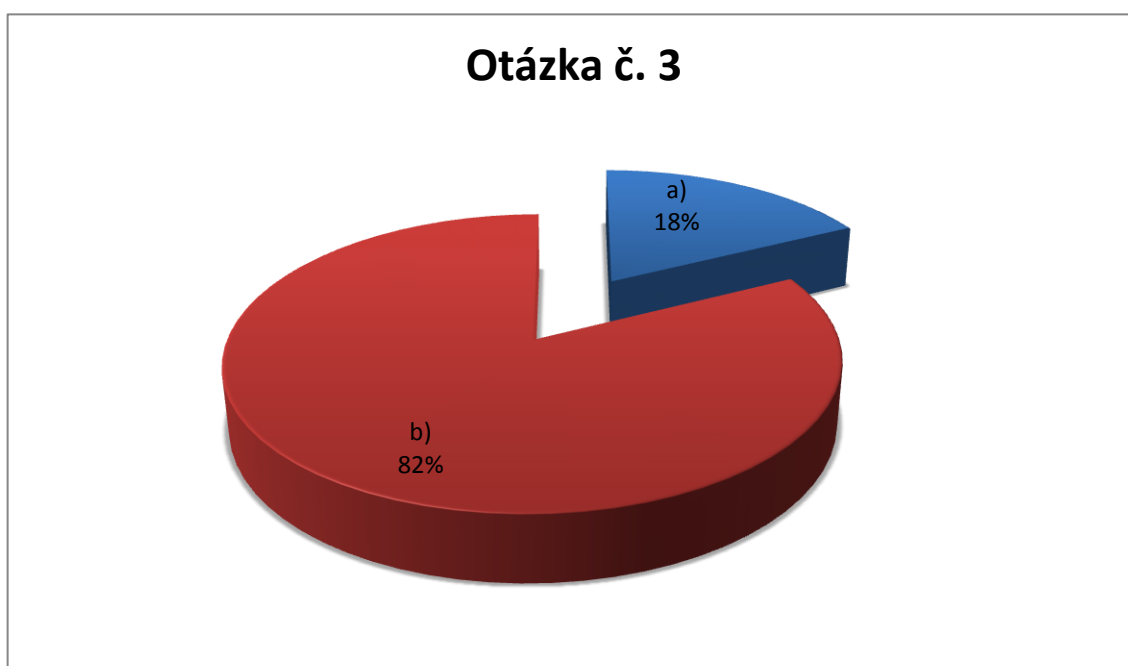
	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Ano	195	28	223
b)	Ne	70	16	86
c)	Nevím	138	13	151

Graf č. 10 **Otázka č. 2**

Z odpovědí vyplývá, že se necelá polovina (48%) respondentů domnívá, že jejich nejbližší nadřízený umí, nebo by byl schopen případný výskyt šikany řešit a dotazovaní vojáci v nich vidí jasnou oporu. 19% si myslí opak a zbývajících 33% dotazovaných odpovědělo, že neví, je – li jejich nejbližší nadřízený ten správný člověk, který by jim s případným problémem v oblasti šikany pomohl anebo byl – li by tento velitel schopen ze své pozice případný výskyt šikany řešit.

Otázka č. 3: Svěřil/a se Vám kolega (kolegyně), že je (byl/a) obětí nějakého druhu šikany?

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Ano	68	13	81
b)	Ne	335	44	379

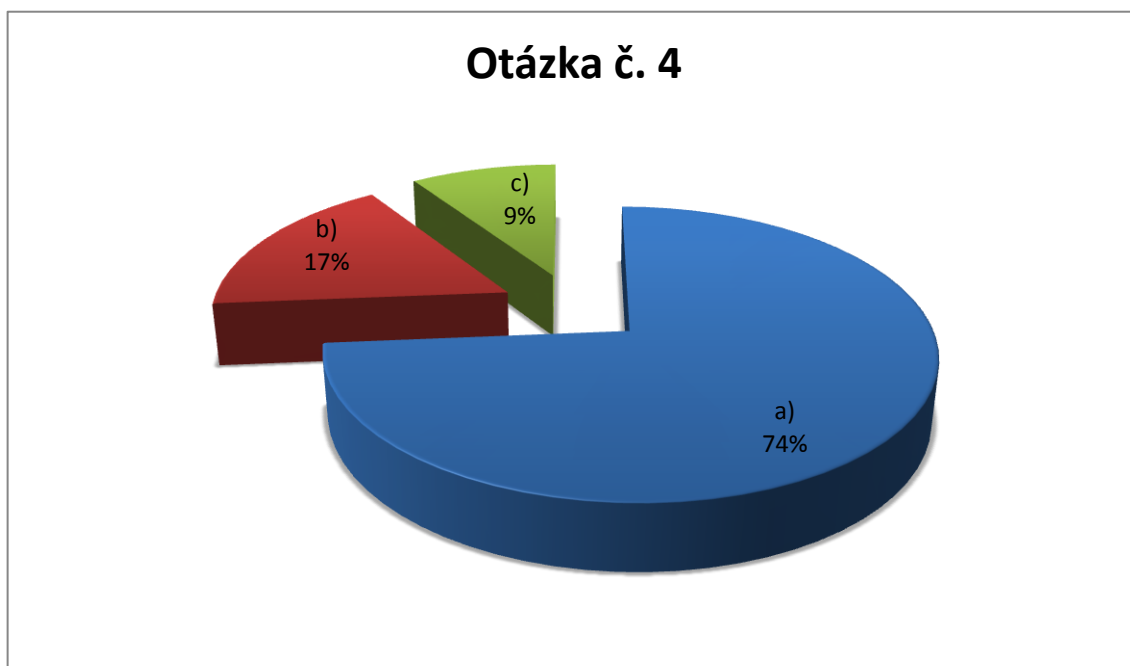

Graf č. 11 *Otázka č. 3*

Na otázku č. 3 odpovědělo 68 mužů a 13 žen kladně a 335 mužů a 44 žen záporně. Z odpovědí tedy jednoznačně vyplývá, že 18% dotazovaných se již někdo z jejich kolegů (kolegyň) svěřil, že je, nebo byl/a obětí nějakého druhu šikany. Mohlo jít ale jak o osoby ze současného vojenského, tak o osoby z minulého pracovního (vojenského, či nevojenského) zařazení. 82% dotazovaných se nikdo z jejich kolegů (kolegyň) s tímto faktem nesvěřil.

Otázka č. 4: Svěřil/a byste se Vašemu kolegovi (kolegyni), že jste (byl/a) obětí šikany?

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Ano	299	40	339
b)	Ne	69	9	78
c)	Nevím	35	8	43

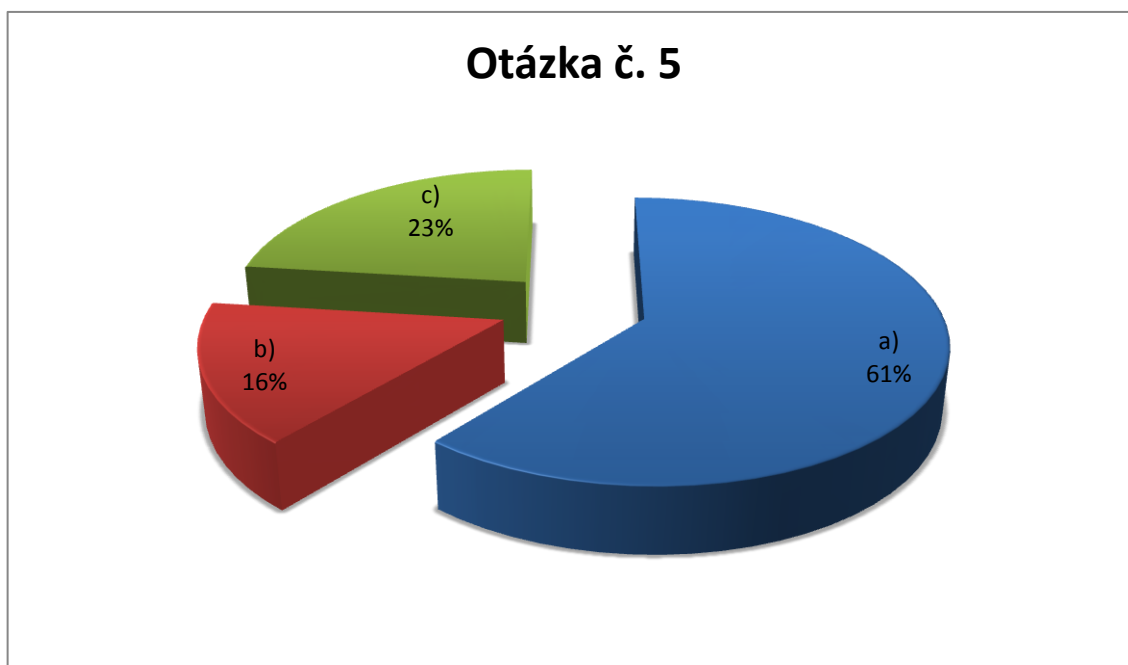
Graf č. 12 **Otázka č. 4**

Graf č. 12 ukazuje, že více než polovina (74%) dotazovaných by se svěřila kolegovi, nebo kolegyni, pokud by sami byli obětí nějakého druhu šikany. 17% (69 vojáků, 9 vojákýň) by se nesvěřilo vůbec a 9% (35 vojáků a 8 vojákýň) neví.

Otázka č. 5: Svěřil/a byste se s šikanou sebe, nebo někoho jiného svému nejbližšímu nadřízenému?

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Ano	248	33	281
b)	Ne	61	12	73
c)	Nevím	94	12	106

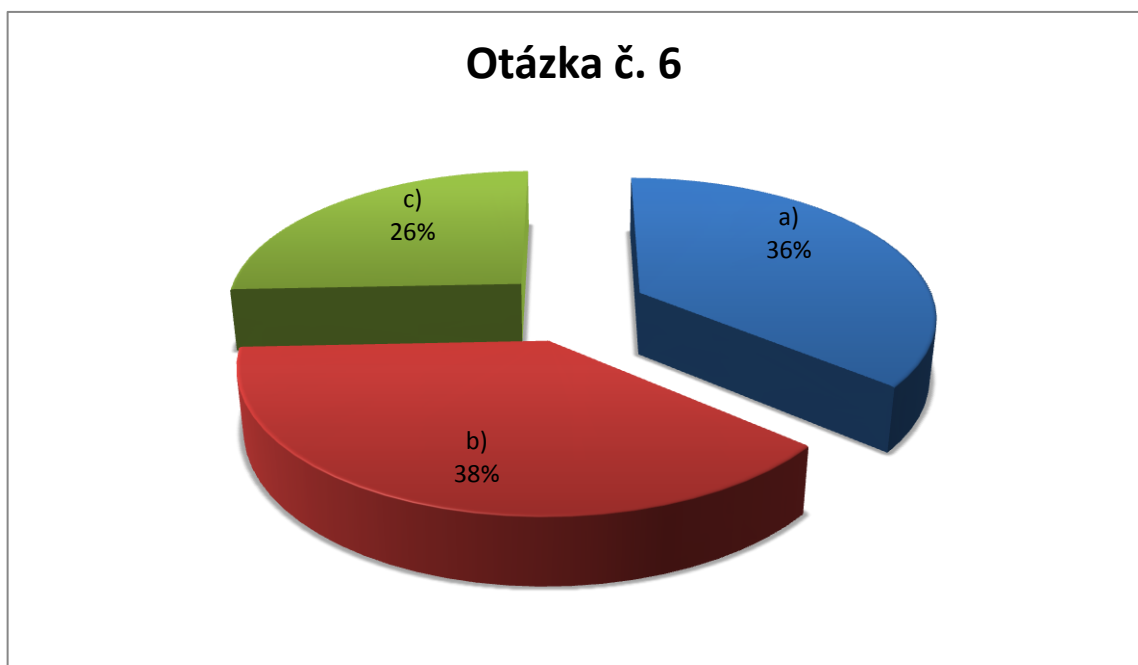

Graf č. 13 *Otázka č. 5*

Z odpovědí u otázky č. 2 (u grafu č. 10) vyplynulo, že si 48% respondentů myslí, že jejich nejbližší nadřízení umí, nebo by byli schopni případný výskyt šikany na pracovišti řešit. U podobně položené otázky, která se týká již případného svěřeni s konkrétním problémem vyplynulo (jak ukazuje graf č. 13), že se samotným problémem šikany sebe, nebo někoho jiného by se svému nadřízenému svěřilo již větší procento dotazovaných a to celých 61% respondentů. 23% neví a 16% by se svému nejbližšímu nadřízenému s daným problémem nesvěřilo vůbec.

Otázka č. 6: Svěřil/a byste se s šikanou sebe, nebo někoho jiného vojenskému kaplanovi?

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Ano	145	21	166
b)	Ne	159	17	176
c)	Nevím	99	19	118

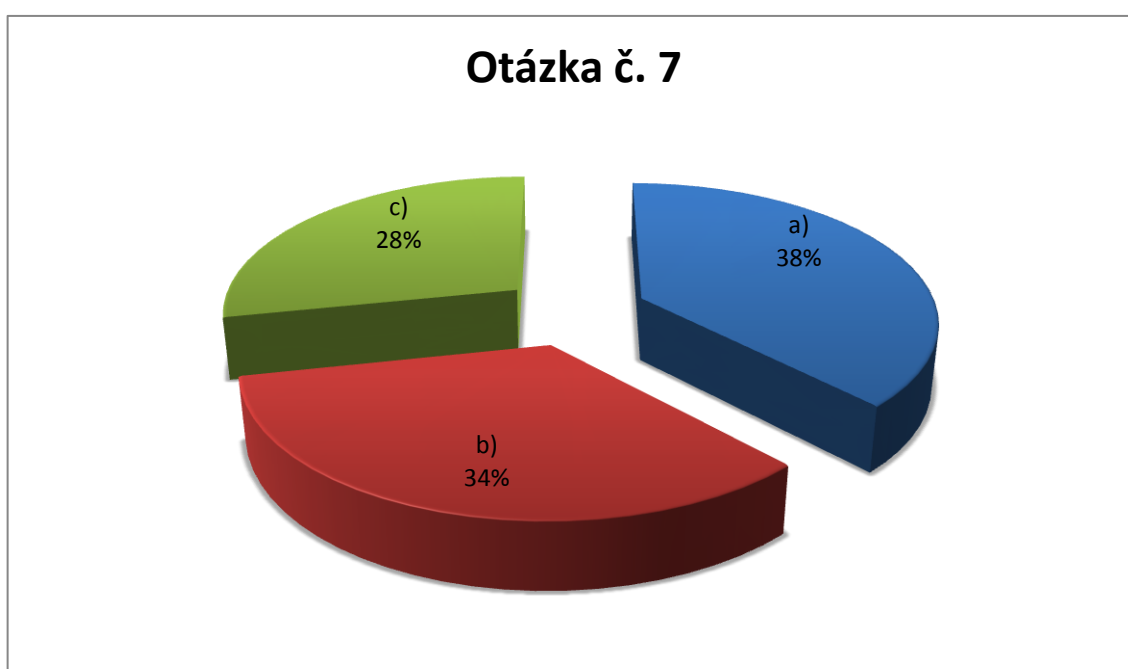

Graf č. 14 **Otázka č. 6**

Graf č. 14 vyjadřuje názor respondentů na *Duchovní službu Armády České republiky* a jejich důvěru v ni v oblasti šikany a prevence proti ní. Pouze 36% dotazovaných by se v případě šikany jich samotných, nebo někoho jiného z jejich pracovního okolí svěřilo s tímto problémem vojenskému kaplanovi. 38% by se mu nesvěřilo vůbec a 26% respondentů neví. S porovnáním s předchozími grafy č. 12 a 13 (otázka č. 4, 5) pak jednoznačně vyplývá, že vojáci v této oblasti více důvěřují svým kolegům, či nejbližším nadřízeným a i těm by se s případným problémem svěřili ve větší míře, než vojenskému kaplanovi.

Otázka č. 7: Svěřil/a byste se s šikanou sebe, nebo někoho jiného vojenskému psychologovi?

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Ano	152	22	174
b)	Ne	140	16	156
c)	Nevím	111	19	130

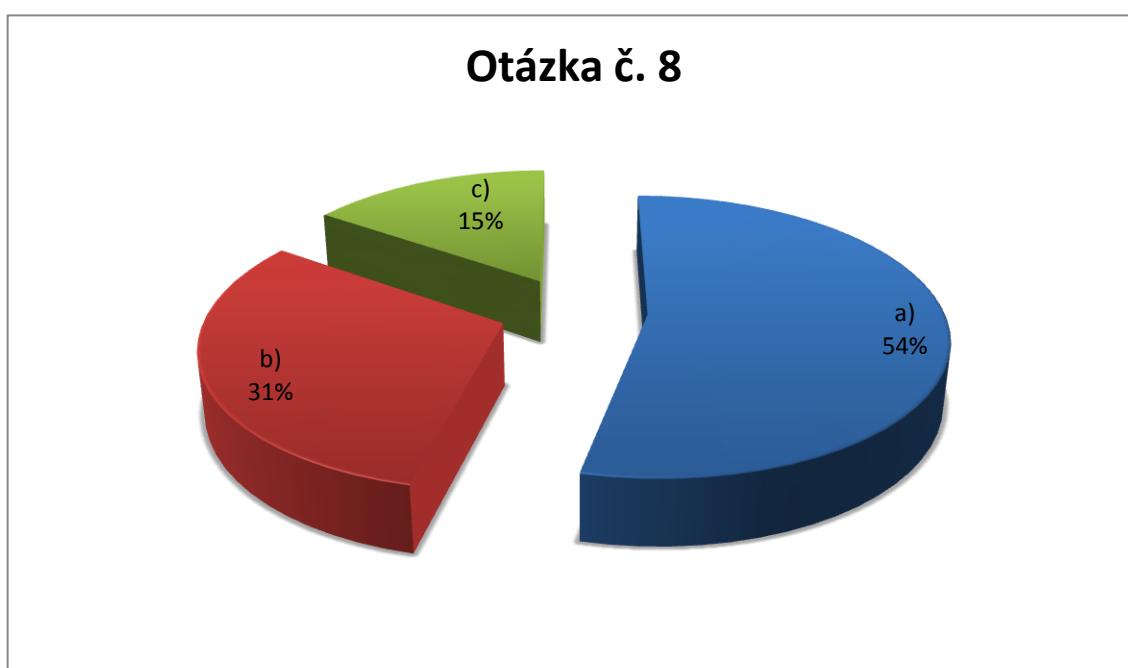

Graf č. 15 *Otázka č. 7*

Graf č. 15 vyjadřuje názor respondentů na *Psychologickou službu Armády České republiky* a jejich důvěru v ni v oblasti šikany a prevence proti ní. Pouze 38% (což je jen o 2% více než u vojenských kaplanů) dotazovaných by se v případě šikany jich samotných, nebo někoho jiného z jejich pracovního okolí svěřilo s tímto problémem vojenskému psychologovi. 34% by se mu nesvěřilo vůbec a 28% respondentů neví. Z výsledků vyplývá, že oproti vojenským kaplanům, mají vojenští psychologové v této oblasti u respondentů o něco málo větší důvěru. Avšak s porovnáním s předchozími grafy č. 12 a 13 (otázka č. 4, 5) opět vyplývá a zůstává v platnosti to, že vojáci v tomto směru více důvěřují svým kolegům, či nejbližším nadřízeným a i těm by se s případným problémem svěřili raději, než vojenskému psychologovi.

Otázka č. 8: Jakým způsobem jste na Vašem útvaru, jednotce informován/a o problematice šikany (mobbing, bossing, sexuální obtěžování)?

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Formou besed, přednášek, nebo školení	208	39	247
b)	Vojáci uvedli, že nejsou informování žádným způsobem	127	15	142
c)	Dotazovaný otázku nevyplnil	68	3	71

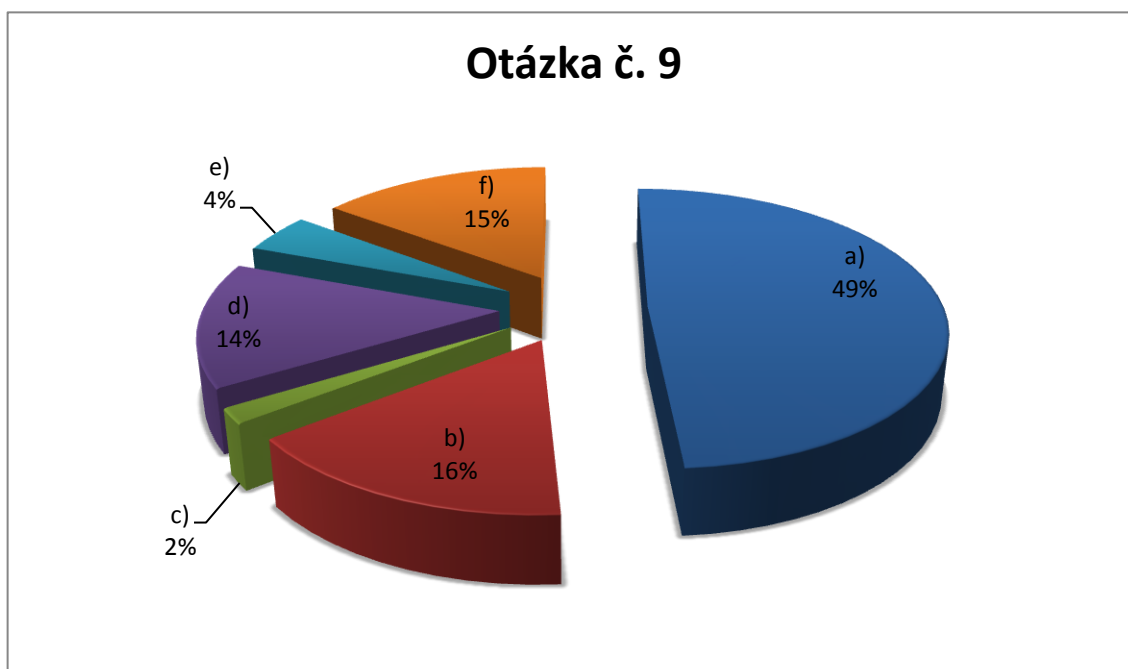

Graf č. 16 **Otázka č. 8**

Z odpovědí u otázky č. 8 vyplynulo, že více než polovina dotazovaných (54%) je nějakým způsobem o problematice šikany informována a to hlavně v rámci prevence sociálně nežádoucích jevů formou přednášek, či besed. A to nejen při plnění úkolů v České republice, ale i v zahraničních misích, kde může být výskyt některých těchto nežádoucích jevů vyšší. 31% respondentů uvedlo, že nejsou o této problematice informování žádným způsobem a zbývajících 15% vojáků otázku vůbec nevyplnilo. U těchto zbývajících 46% si ale musíme uvědomit i to, že možný problém v neinformovanosti nemusí být vždy jen na straně zaměstnavatele (AČR), ale i v samotných vojácích, kdy praxe hovoří o tom, že ne každý, se školení a přednášek, které jsou na tuto problematiku zaměřené i vždy účastní.

Otázka č. 9: Jak byste postupoval/a při řešení šikany?

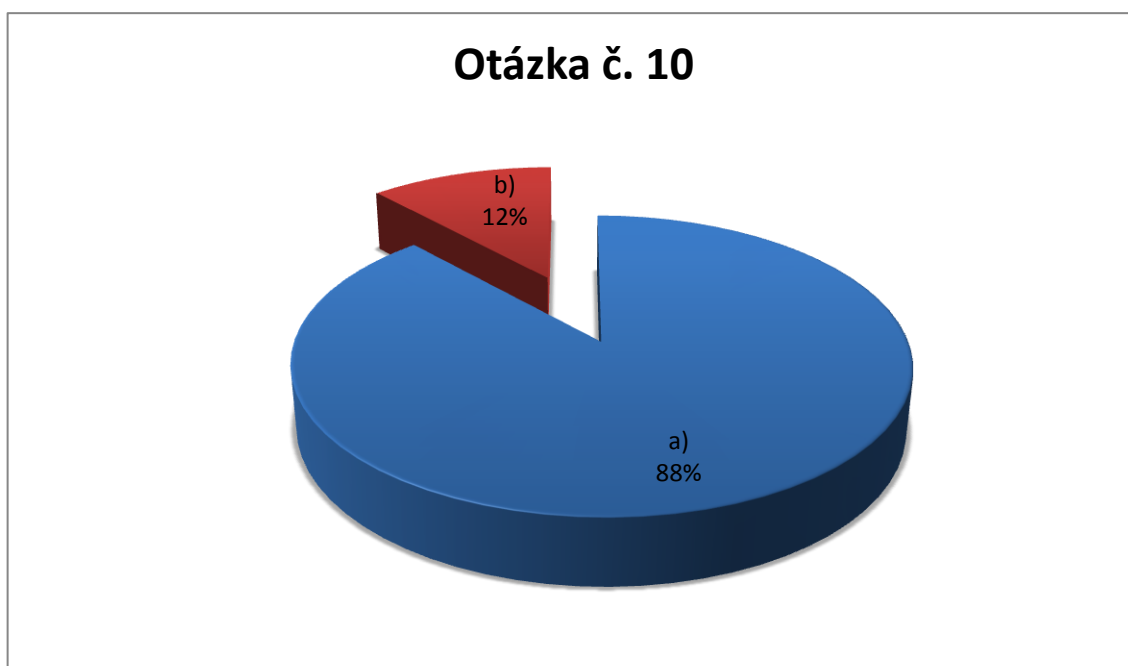
	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Oficiálním služebním postupem	194	31	225
b)	Řešil by sám	67	5	72
c)	Skutečnost (problém) by neřešil	7	1	8
d)	Dotazovaný otázku nevyplnil	59	7	66
e)	S problémem by se dotyčný svěřil jiné osobě	20	1	21
f)	Dotazovaný neví, co by dělal (jak by postupoval)	56	12	68

Graf č. 17 *Otázka č. 9*

Podle procentuálního rozdělení grafu č. 17, by 49% respondentů výskyt šikany řešilo oficiálním služebním postupem (nahlášení nejbližšímu nadřízenému) a jen 4% by se svěřila jiné osobě než svému nadřízenému. 16% dotazovaných uvedlo, že by problém vyřešili sami, 15% neví, jak by postupovalo a 2% vojáků by tento problém neřešila vůbec. U 14% respondentů nebyla otázka č. 9 vyplněna.

Otázka č. 10: Jste spokojen/a v současném pracovním kolektivu?

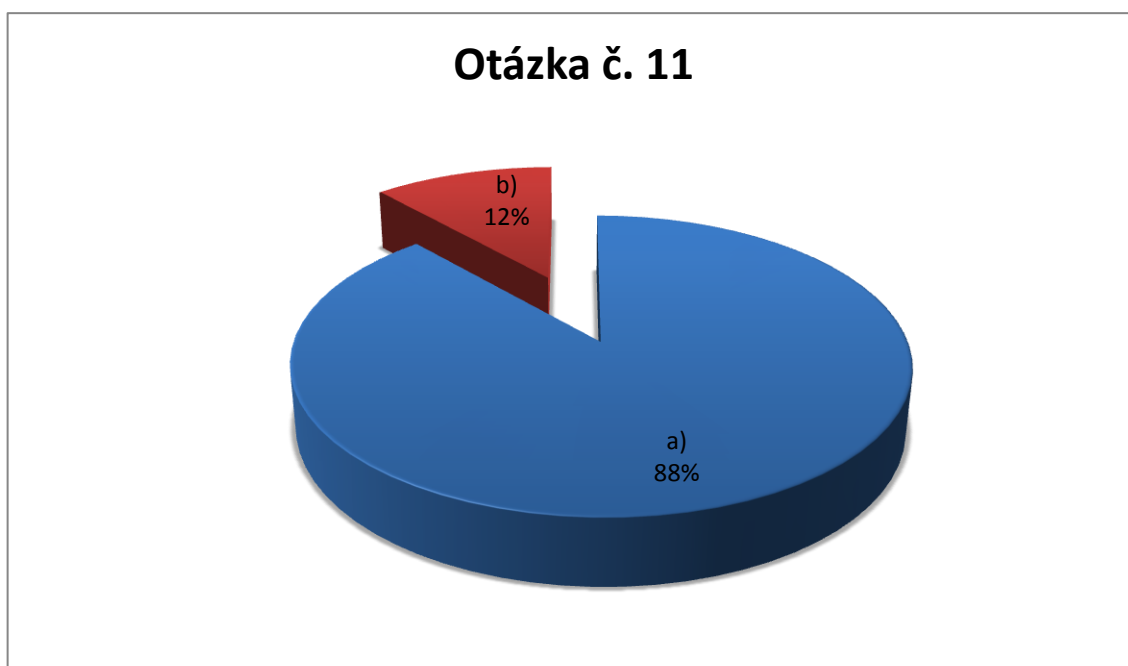
	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Ano	358	48	406
b)	Ne	45	9	54

Graf č. 18 *Otázka č. 10*

Graf č. 18 ukazuje, že většina (88%) dotázaných je v současném pracovním kolektivu, v místě výkonu služby spokojených. Ve skutečných číslech se jedná o 358 vojáků a 48 vojaček Armády České republiky. Na druhou stranu bylo výsledkem šetření zjištěno, že 12% dotazovaných není v současném pracovním kolektivu spokojených (45 mužů a 9 žen). Z celkového počtu respondentů jde ale ve výsledku o malé procento.

Otázka č. 11: Máte v současném pracovním kolektivu dobrého přítele (přítelkyni)?

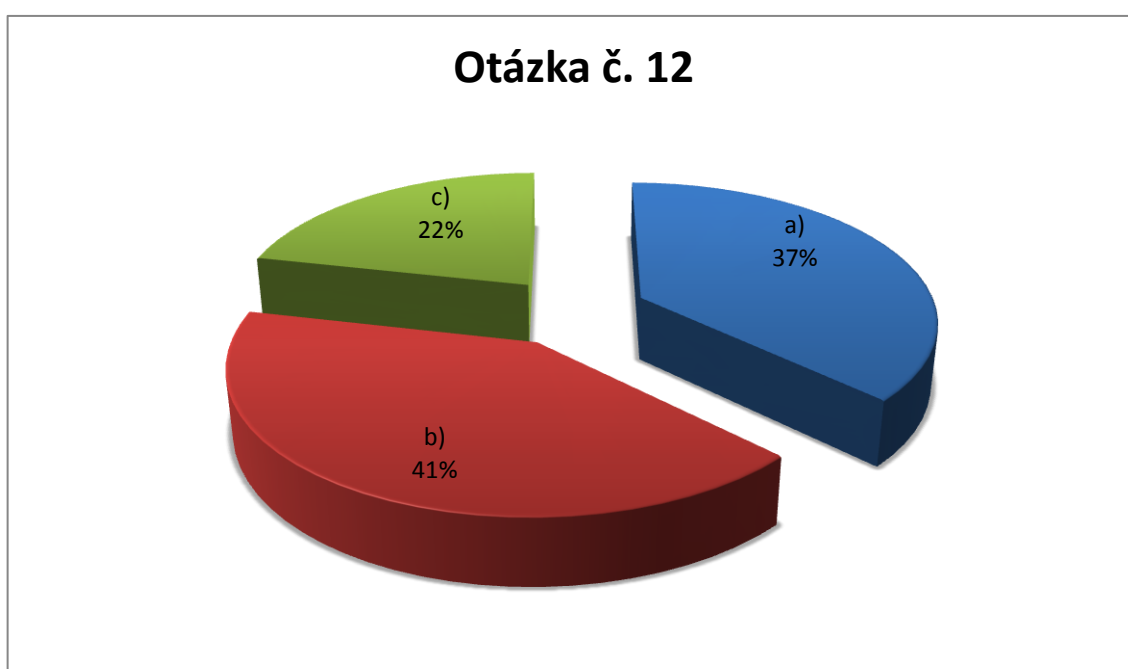
	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Ano	359	48	407
b)	Ne	44	9	53

Graf č. 19 *Otázka č. 11*

Graf č. 19 podobně jako graf č. 18 u předchozí otázky ukazuje stejné procentuální vyjádření. Většina dotázaných (88%) je v současném pracovním kolektivu nejen spokojených, ale mají v něm i dobrého přítele. Ve skutečných číslech se jedná o 359 vojáků a 48 vojačky Armády České republiky. Na druhou stranu bylo výsledkem šetření zjištěno podobných výsledků jako u otázky č. 10 a to, že 12% dotazovaných nejen že není v současném pracovním kolektivu spokojených, ale nemají v něm ani dobrého přítele. Jednalo se o 44 mužů a 9 žen. Ve srovnání s otázkou č. 10 jde jen o rozdíl ve vyjádření jednoho vojáka. Každopádně ve výsledku můžeme říci, že jedním z důležitých základů spokojenosti v pracovním kolektivu může být i to, máme – li v něm i dobrého přítele, kterému se můžeme případně svěřit i s věcmi osobnějšího, či citlivějšího charakteru, než komukoliv jinému.

Otázka č. 12: Jsou ve Vašem současném kolektivu nějaké party (skupiny), které se oddělují (distancují) od zbytku kolektivu na pracovišti?

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Ano	150	21	171
b)	Ne	168	22	190
c)	Nevím	85	14	99

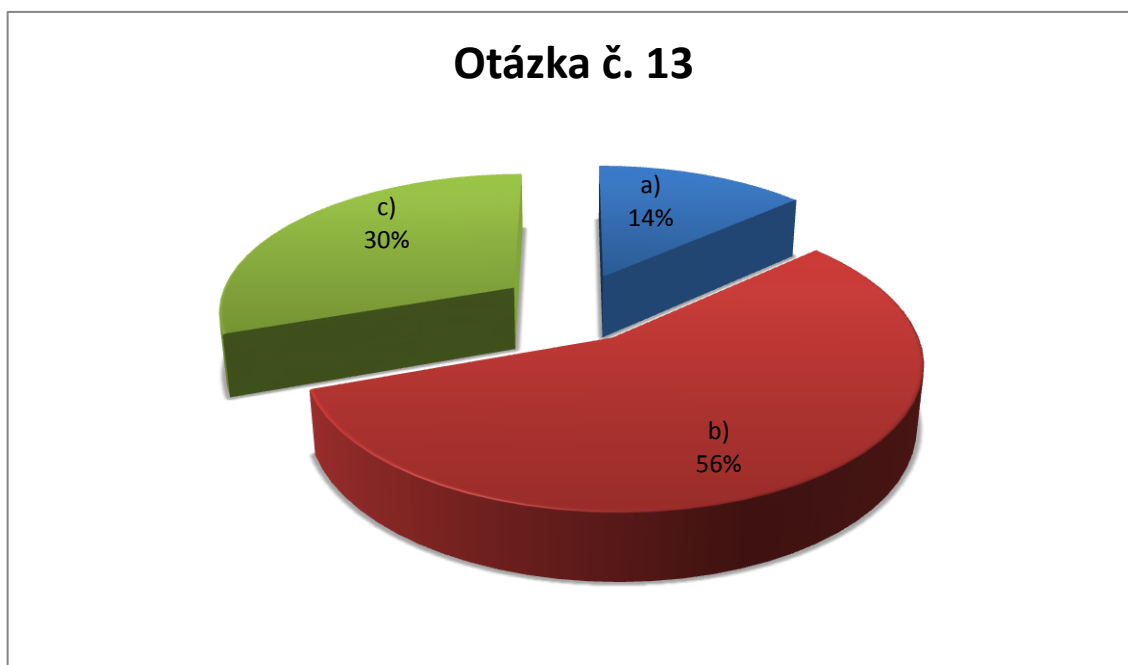
Graf č. 20 *Otázka č. 12*

Jedním z „nešvarů“ kolektivu je v současné době také oddělování určitých skupin od jeho zbytku. Z výsledků šetření bylo zjištěno a 37% vojáků také potvrdilo, že jsou v jejich nynějším kolektivu určité party (skupiny), které se oddělují (distancují) od zbytku pracovního kolektivu. Ve větším počtu (41%) odpovědí byl ale výsledek opačný a respondenti ve svém pracovním kolektivu tento „nešvar“ nespátřují. Opačný výsledek můžeme ale vidět i ve zbývajícím (22%) vyjádření respondentů, kdy odpověděli, že neví a tudíž také dle mého názoru nepocítují a ani nespátřují, že by se nějaké dělení lidí od ostatních na jejich pracovišti v kolektivu uskutečňovalo.

Otázka č. 13: Pokud bylo Vaše předešlé pracovní zařazení jiné než vojenské (tedy civilní), setkal/a jste se tam s nějakým druhem (formou) šikany?

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Ano	54	8	62
b)	Ne	238	20	258
c)	Vojenské povolání je mým prvním povoláním	111	29	140

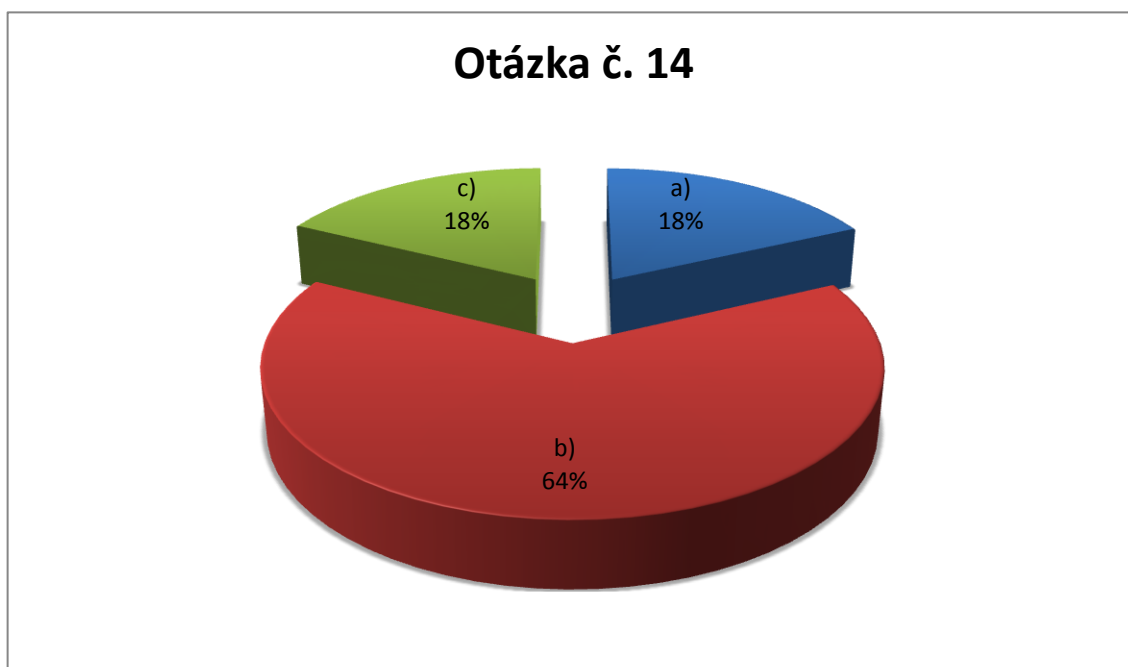

Graf č. 21 *Otázka č. 13*

Z odpovědí u otázky č. 13 můžeme zjistit, že co se týká pracovního zařazení respondentů, kteří se účastnili výzkumu, tak 320 z nich (292 mužů, 28 žen) pracovalo již dříve v nějakém civilním sektoru a vojenské povolání není jejich prvním. 140 respondentů (111 mužů, 29 žen) z celkového počtu však uvedlo, že vojenské povolání je jejich prvním povoláním v životě. Graf č. 21 pak na základě odpovědí na otázku č. 13 ukazuje, že 62 dotazovaných se v předešlém civilním pracovním zařazení již s nějakým druhem (formou) šikany setkalo. Není však přesně specifikováno zda byla šikana páčána na jejich osobě, či na osobě jiné (což u této otázky nebylo ani cílem zjištění). Převážná většina z 320 respondentů, kteří dříve pracovali jinde než v ozbrojených složkách Armády České republiky se však na předešlé pracovní pozici s žádnou formou šikany nesetkalo a to v celých 258 případech.

Otázka č. 14: Pokud bylo Vaše předešlé vojenské zařazení (funkce) jiné než současné, setkal/a jste se tam s nějakým druhem (formou) šikany?

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Ano	71	12	83
b)	Ne	267	29	296
c)	Moje současné zařazení (funkce) je moje první v AČR	65	16	81

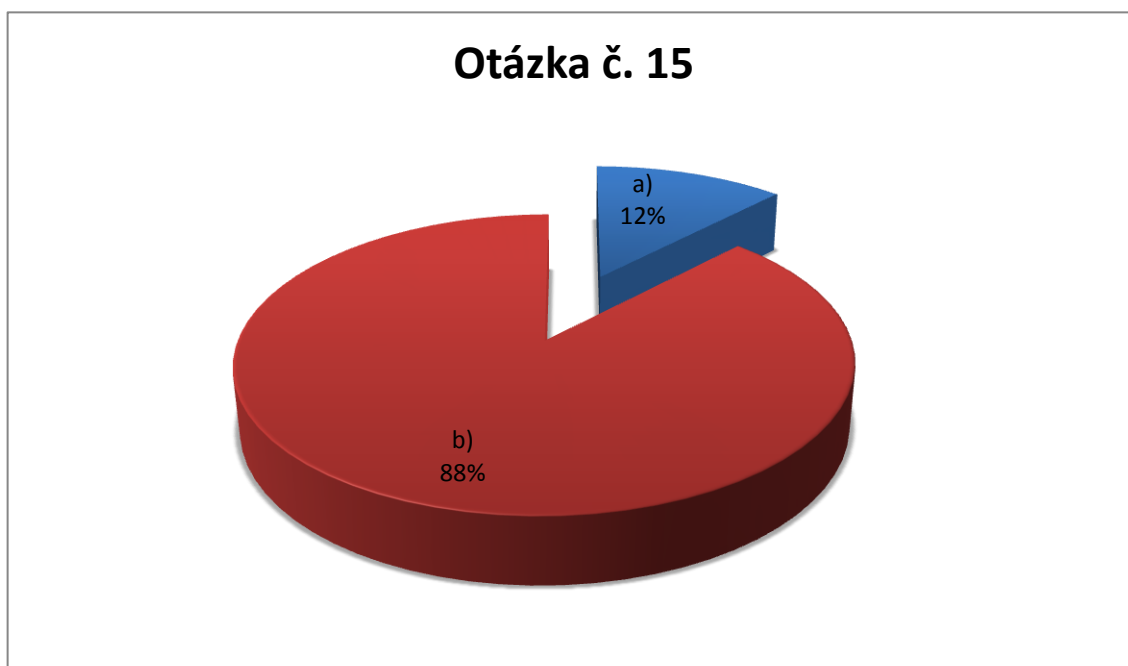

Graf č. 22 *Otázka č. 14*

Z odpovědí u otázky č. 14 i přes to, že jsou všichni respondenti vojáci z povolání vyplynul fakt, že u 379 z nich (338 mužů, 41 žen) není současné vojenské zařazení (funkce) tím prvním v Armádě ČR a to ať v zastávané funkci, či v místě výkonu služby. Zbývajících 81 respondentů (65 mužů, 16 žen) z celkového počtu však uvedlo, že současné vojenské zařazení je jejich první v Armádě ČR. Graf č. 22 pak na základě odpovědí na otázku č. 14 ukazuje, že 83 dotazovaných se v předešlém vojenském pracovním zařazení již s nějakým druhem (formou) šikany setkalo. Není však přesně specifikováno zda byla šikana páchána na jejich osobě, či na osobě jiné (což u této otázky nebylo ani cílem zjištění). Převážná většina z 379 respondentů, kteří dříve pracovali na jiné vojenské pozici než současné, se však s žádnou formou šikany vůbec nesetkalo a to v celých 296 případech.

Otázka č. 15: Setkal/a, nebo jste byl/a ve Vašem současném vojenském zařazení (funkci) sám/a obětí nějakého druhu (formy) šikany?

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Ano	45	11	56
b)	Ne	358	46	404

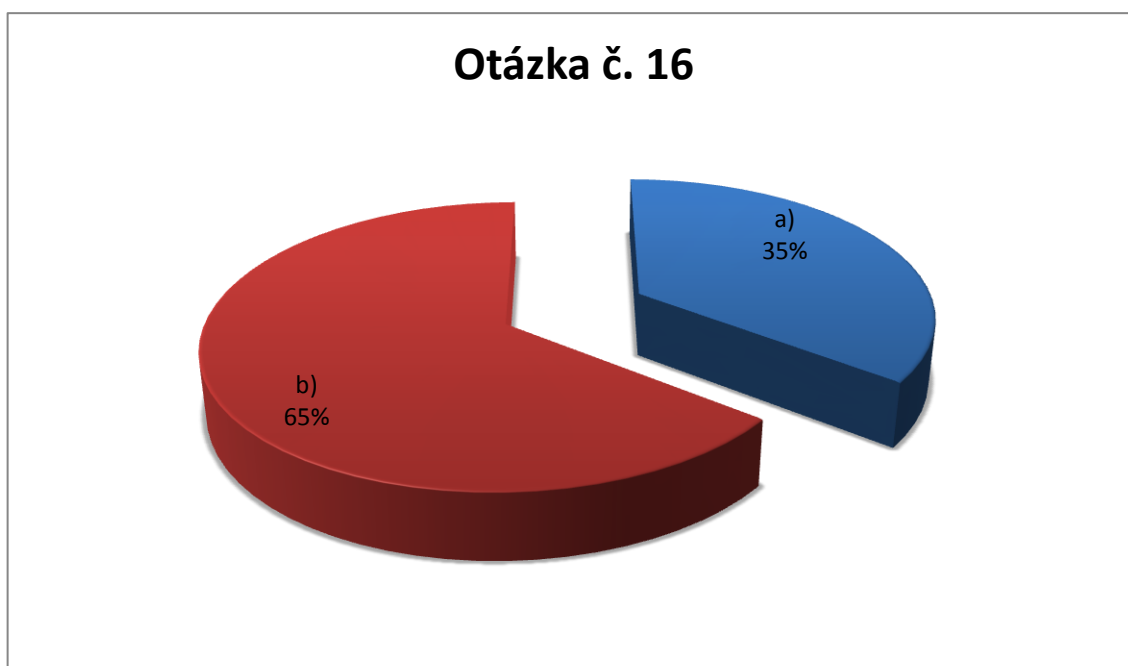

Graf č. 23 *Otázka č. 15*

Otázka č. 15 se již svou formulací konkrétně zaměřuje na výkon současného zastávaného vojenského zařazení (funkci) respondenta u jeho mateřského (současného) útvaru, nebo jednotky. Z odpovědí respondentů pak jednoznačně vyplývá, že 12% vojáků se již v současném vojenském zařazení osobně stalo obětí nějakého druhu šikany, který byl i na jejich osobě páchán. Již tento zjištěný 12% výsledek nám tedy dokazuje, že šikana (nějaký její druh) se v současné době u některých útvarů a jednotek v plně profesionální Armádě České republiky vyskytuje. Z mého vzorku respondentů se konkrétně jednalo o 45 mužů a 11 žen. Převážná většina a to celých 88% vojáků se s žádnou z forem šikany páchané jiným na jejich osobě vůbec v této pozici neseťkalo.

Otázka č. 16: Byl/a jste někdy svědkem šikanování někoho jiného?

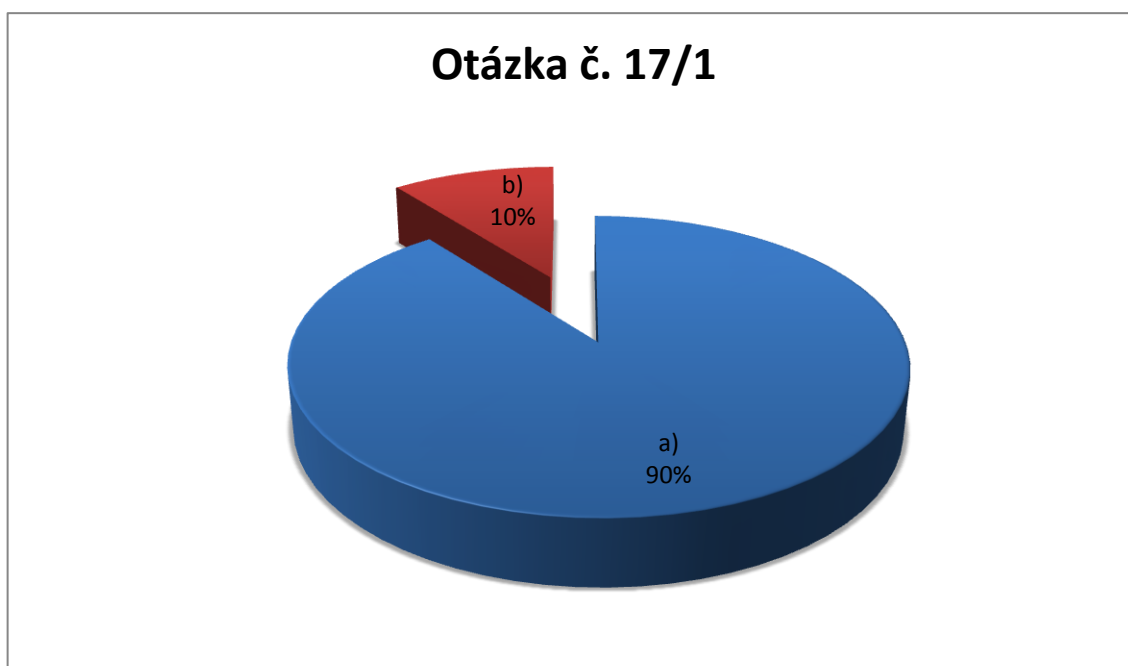
	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Ano	149	14	163
b)	Ne	254	43	297

Graf č. 24 *Otázka č. 16*

Graf č. 24 znázorňuje vyjádření respondentů na otázku, byl – li někdo z nich někdy svědkem šikanování jiné osoby. Jedná se o vyjádření ve smyslu jak bývalých (civilních, nebo vojenských) pracovních zařazení, tak těch současných vojenských, ale může se týkat i jiných. Jde tedy o celkové všeobecné zjištění jak z civilního, tak vojenského prostředí a z výsledků nelze přesně vyvodit, jednalo – li se o konkrétní případy z působení respondentů v Armádě ČR (což u této otázky nebylo ani cílem zjištění). Z odpovědí ale ve výsledku vyplývá, že již 35% dotázaných bylo někdy svědkem šikanování někoho jiného (jiné osoby), ale naopak u 65% tomu tak není a dotazovaní nikdy svědky šikany někoho jiného nebyli.

Otázka č. 17/1: Kdo byl ten, kdo šikanoval Vás, nebo někoho jiného?

	Vyjádření	Muži	Ženy
a)	Muž	163	17
b)	Žena	7	14

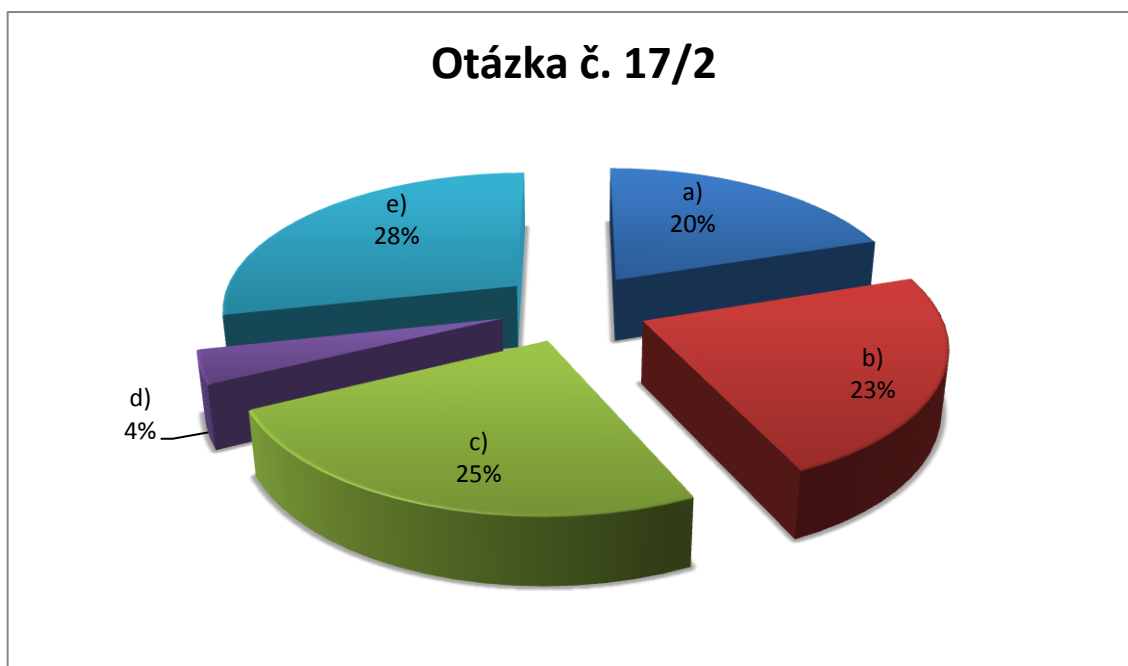

Graf č. 25 *Otázka č. 17/1*

Otázka č. 17 byla rozdělena na dvě části. V první (17/1) měli respondenti označit pohlaví osoby, která šikanovala je samotné, nebo jinou osobu která byla nějakým způsobem šikanována a oni tomu byli svědky. Ve výsledku mělo jít o sumarizaci některých výsledných skutečností, které vyplynuly z otázek 13 – 16. Gag č. 25 ukazuje, že ti, kteří šikanovali jiné, byli v 90% muži a v 10% dokonce i ženy. Ve skutečných číslech pak šlo o soubor 180 mužů a 21 žen, kteří páchali šikanu (nebo nějakou z jejích forem) na jiných osobách. I u této otázky jde však o celkové všeobecné zjištění skutečností jak z civilního, tak vojenského prostředí a z výsledků nelze přesně vyvodit, jednalo – li se o konkrétní případy z působení respondentů v Armádě ČR (což u této otázky nebylo ani cílem zjištění).

Otázka č. 17/2: Kdo byl ten, kdo šikanoval Vás, nebo někoho jiného? (možno označit více možností)

	Vyjádření	Muži	Ženy
a)	Velitel	37	5
b)	Nejbližší nadřízený/á	42	7
c)	Kolega, kolegyně	46	6
d)	Váš/e podřízený/á	7	1
e)	Někdo jiný	48	12

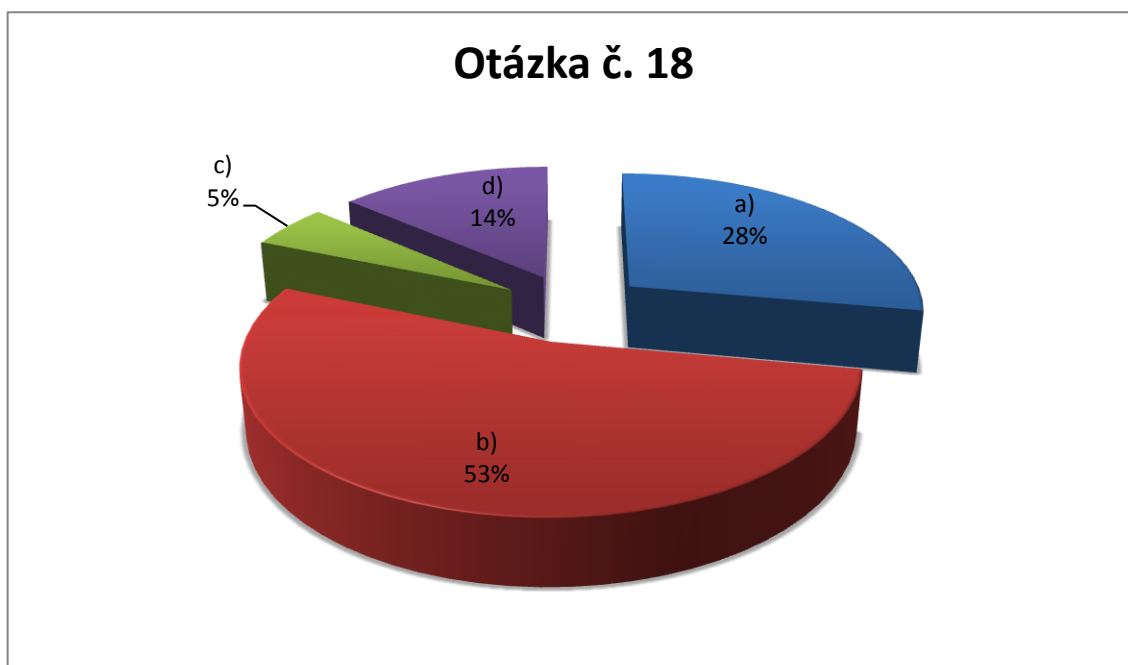

Graf č. 26 **Otázka č. 17/2**

Otázka č. 17/2 navazuje na otázku 17/1 a podrobněji rozčleňuje, jaké bylo postavení (zařazení, či funkce) osoby, která šikanovala buď samotné osoby, které se účastnili tohoto výzkumu, nebo jinou osobu která byla nějakým způsobem šikanována a oni tomu byli svědky. U této podotázky mohli respondenti označit i více možností a proto výsledný součet nemusí souhlasit s výsledky u otázky 17/1. Graf č. 26 znázorňuje, že v 20% šlo o funkci velitele, 23% o nejbližšího nadřízeného (nadřízenou), 25% o kolegu, či kolegyni a v 4% šlo dokonce o podřízeného (podřízenou). 28% dotázaných pak uvedlo, že šlo o úplně jinou osobu, než která byla v dotazníku uvedena.

Otázka č. 18: O jaký druh šikany se jednalo? (možno označit více možností)

	Vyjádření	Muži	Ženy
a)	Fyzická šikana	77	5
b)	Psychická šikana	135	22
c)	Sexuální obtěžování	11	4
d)	Nejsem schopen/a posoudit	33	7

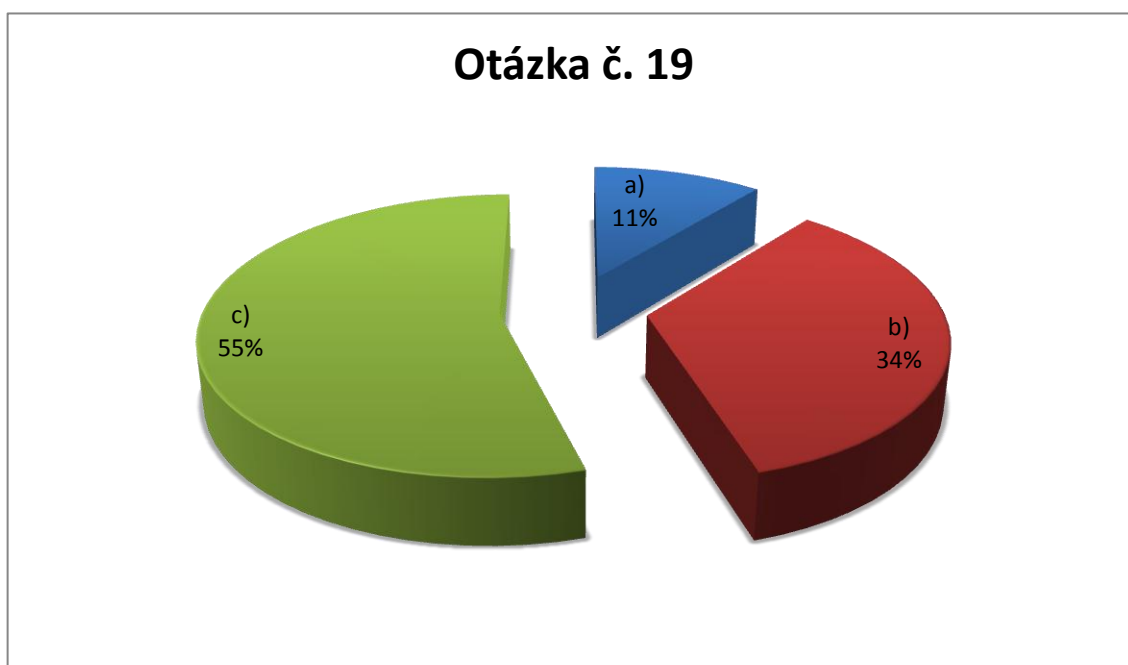

Graf č. 27 *Otázka č. 18*

Otázka č. 18 navazuje na otázku č. 17 a podrobněji rozčleňuje o jaký druh (formu) šikany, který byl na dotyčné osobě páčán se jednalo. U této podotázky mohli respondenti opět označit více možností, a proto výsledný součet nesouhlasí se součtem u otázky 17/1 a 17/2. Gag č. 27 dle odpovědí na otázku č. 18 ukazuje, že převážně šlo o psychickou (53%), nebo fyzickou (28%) formu šikany. U 5% dotázaných šlo o sexuální obtěžování a zbývajících 14% nebylo schopno posoudit, o jakou formu šikany vlastně šlo. Z důvodu toho, že mohlo být u této otázky označeno více možností, mohlo být na jedné osobě páčáno i více druhů šikany současně a ne jenom jedna z uvedených forem. Jako u některých předešlých, tak i u této otázky jde o zjištění skutečností jak z civilního, tak vojenského prostředí a proto z výsledků nelze přesně vyvodit, jednalo – li se o konkrétní případy z působení respondentů v Armádě ČR.

Otázka č. 19: Víte (nebo se domníváte), že se nějaký druh šikany (mobbing, bossing, sexuální obtěžování) v současné době vyskytuje na Vašem pracovišti, útvaru, jednotce?

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Ano	40	10	50
b)	Ne	143	16	159
c)	Nevím	220	31	251

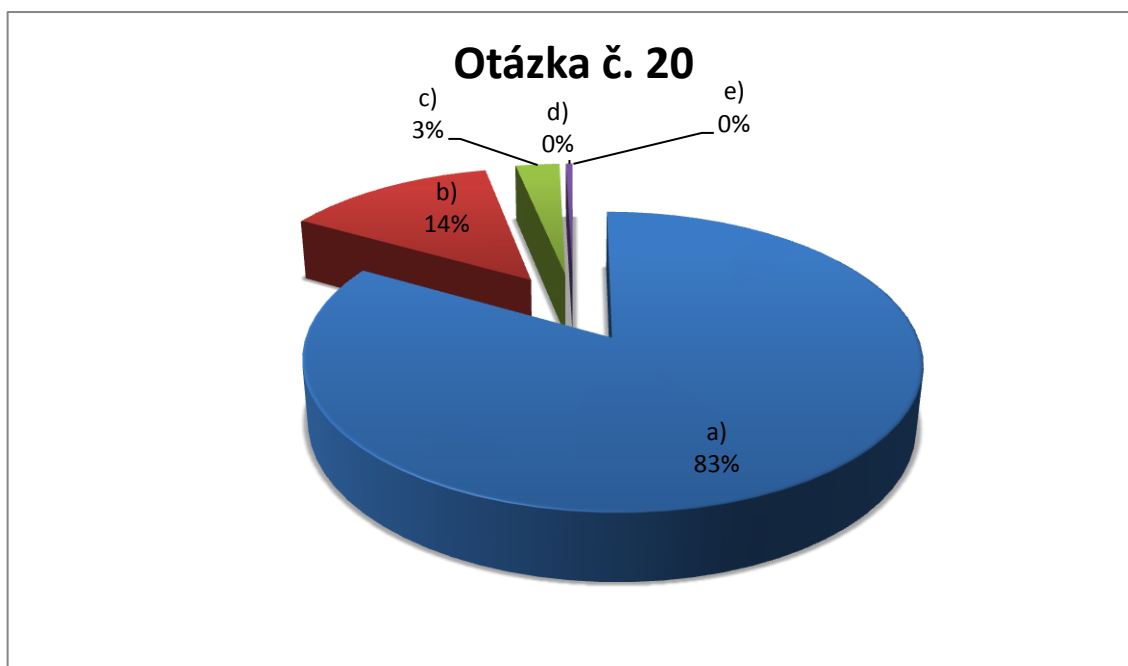
Graf č. 28 *Otázka č. 19*

Otázka č. 19 se svou formulací opět konkrétně zaměřuje na výkon současného zastávaného vojenského zařazení (funkci) respondenta u jeho mateřského útvaru, nebo jednotky podobně jako u otázky č. 15. Graf č. 23 znázorňuje názor respondentů na otázku, zdali ví, nebo se domnívají, že se nějaký druh šikany v současné době vyskytuje na jejich pracovišti (útvaru, jednotce). Kladná odpověď na tuto otázku je pak ve výsledku u 11% dotázaných (40 mužů, 10 žen). Již tento zjištěný 11% fakt nám tedy může dokazovat, že šikana (nebo nějaký její druh) se v současné době u některých útvarů a jednotek v plně profesionální Armádě České republiky vyskytuje. Dalších 34% uvedlo, že se nic podobného u jejich útvaru neděje a nadpoloviční většina (55%) z celkového počtu respondentů pak odpověděla, že neví, zdali se nějaký druh šikany v této době na jejich pracovišti vyskytuje.

Otázka č. 20: Na pracovišti jsem musel/a tolerovat od mých kolegů náhodné dotyky na mém těle

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Vůbec nikdy	347	36	383
b)	Velmi málo	45	17	62
c)	Často	9	4	13
d)	Velmi často	2	0	2
e)	Neustále	0	0	0

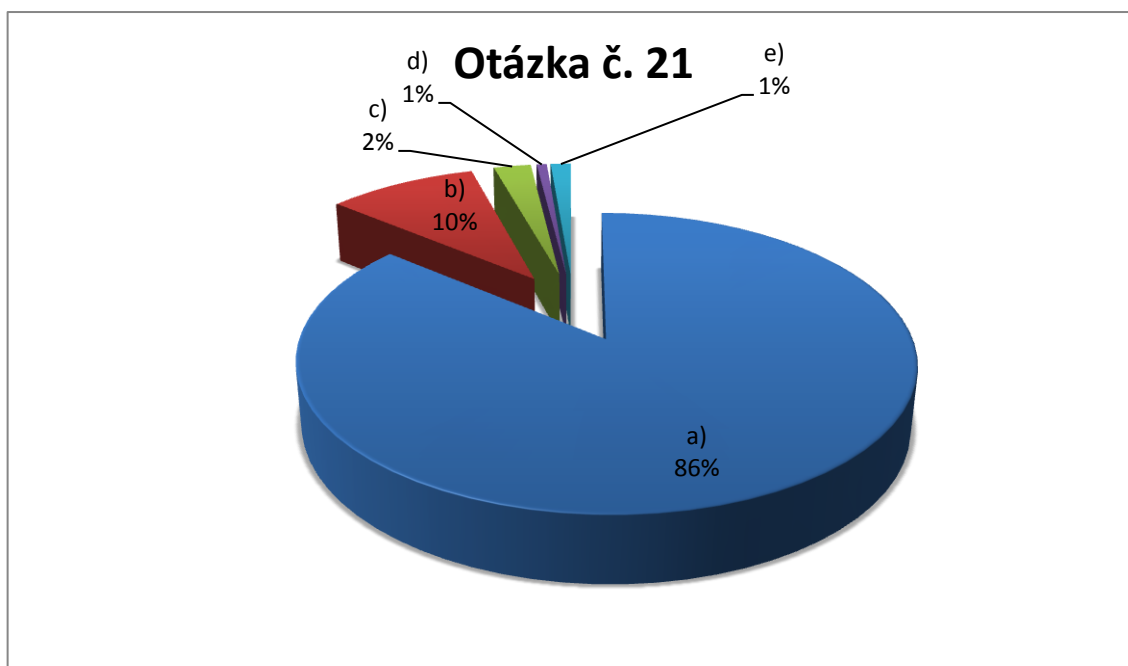

Graf č. 29 *Otázka č. 20*

V otázce č. 20 byl uveden výše uvedený výrok popisující situaci osoby na jeho pracovišti (zaměření na možný výskyt sexuálního obtěžování). Respondenti označili frekvenci výskytu situace podle toho, jak situaci sami cítí. Převážná většina dotázaných (97%) označila u této otázky škálu „*vůbec nikdy, velmi málo*“ a pouze u 3% to byla frekvence výskytu „*často, velmi často*“. U posledních výroků jde ve výsledku o „mizivé“ procento a podle mého názoru v některých případech takto vojáci (mužského pohlaví) mohli odpovídat, jen z důvodu „*recese*“ a nedávali odpovědi tu „*správnou hodnotu*“.

Otázka č. 21: Moji kolegové mi navrhují, nebo navrhovali různá sexuální dobrodružství

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Vůbec nikdy	360	36	396
b)	Velmi málo	27	17	44
c)	Často	8	3	11
d)	Velmi často	3	0	3
e)	Neustále	5	1	6

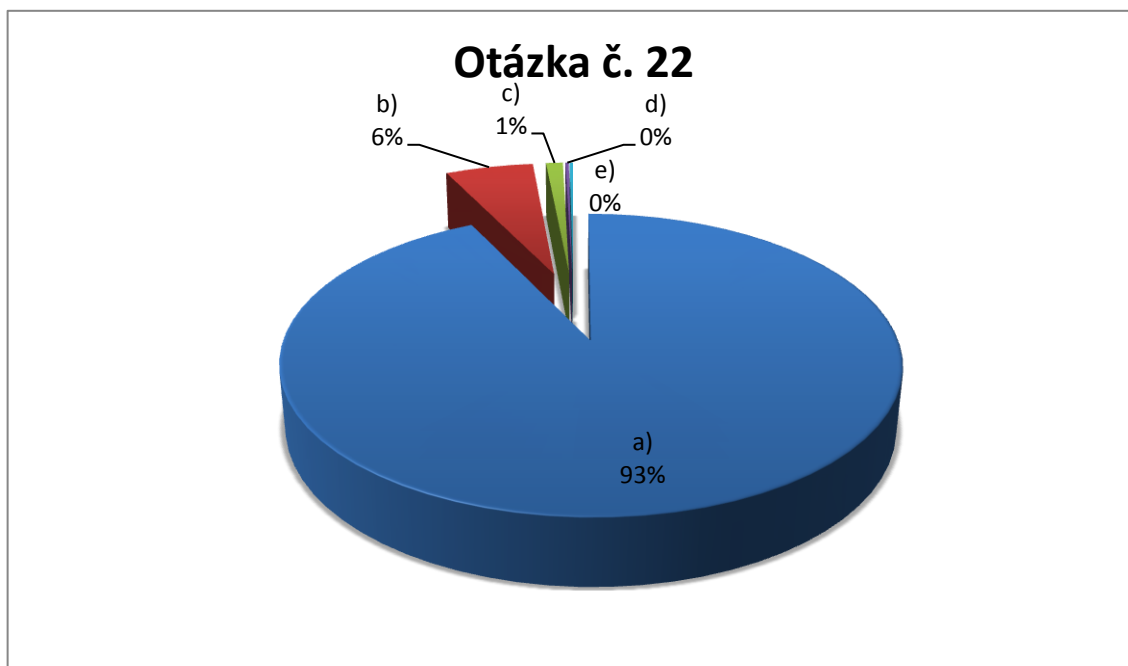

Graf č. 30 *Otázka č. 21*

V otázce č. 21 byl uveden výše uvedený výrok popisující situaci osoby na jeho pracovišti (zaměření na možný výskyt sexuálního obtěžování). Respondenti označili frekvenci výskytu situace podle toho, jak situaci sami cítí. Převážná většina dotázaných (96%) označila u této otázky škálu „*vůbec nikdy, velmi málo*“ a pouze u 4% to byla frekvence výskytu „*často, velmi často, nebo neustále*“. U posledních výroků jde ve výsledku o „mizivé“ procento a podle mého názoru v některých případech takto vojáci (mužského pohlaví) mohli odpovídat, jen z důvodu „recese“ a nedávali odpovědi tu „správnou hodnotu“.

Otázka č. 22: Některý z kolegů, nebo kolegyně mě měli tendenci osahávat proti mé vůli

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Vůbec nikdy	374	53	427
b)	Velmi málo	24	2	26
c)	Často	3	2	5
d)	Velmi často	1	0	1
e)	Neustále	1	0	1

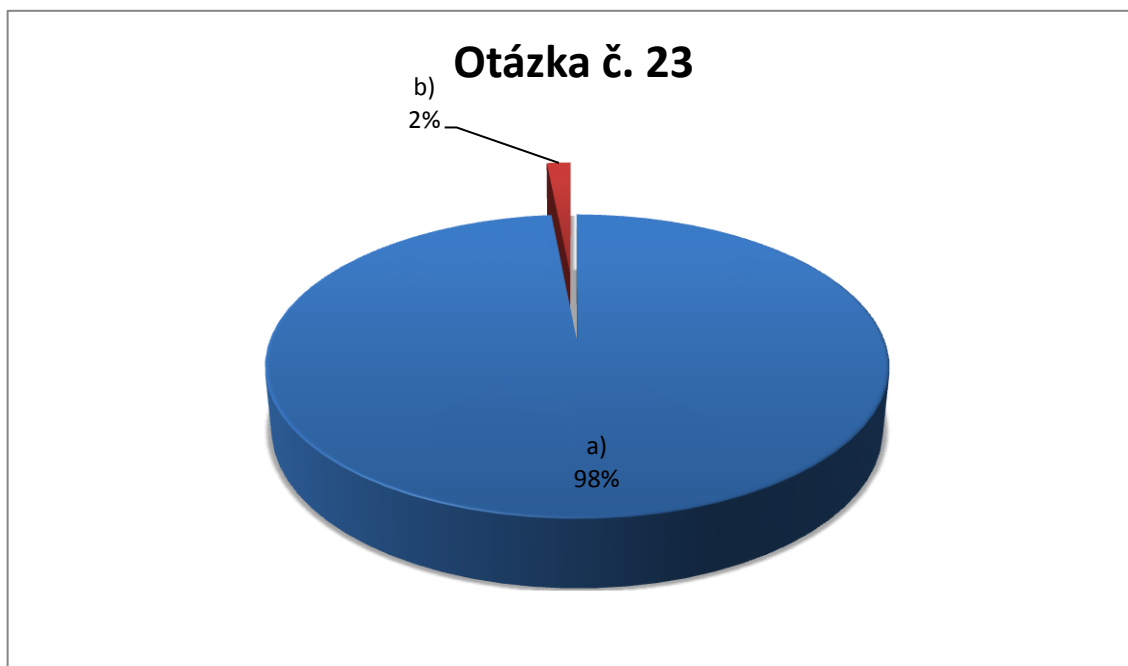

Graf č. 31 **Otázka č. 22**

V otázce č. 22 byl uveden výše uvedený výrok popisující situaci osoby na jeho pracovišti (zaměření na možný výskyt sexuálního obtěžování). Respondenti označili frekvenci výskytu situace podle toho, jak situaci sami cítí. Převážná většina dotázaných (99%) označila u této otázky škálu „*vůbec nikdy, velmi málo*“ a pouze u 1% to byla frekvence výskytu „*často, velmi často, nebo neustále*“. U posledních výroků jde ve výsledku o „mizivé“ procento a podle mého názoru v některých případech takto vojáci (mužského pohlaví) mohli odpovídat, jen z důvodu „recese“ a nedávali odpovědi tu „správnou hodnotu“.

Otázka č. 23: Byl/a jsem na pracovišti přinucen/a k souloži proti své vůli

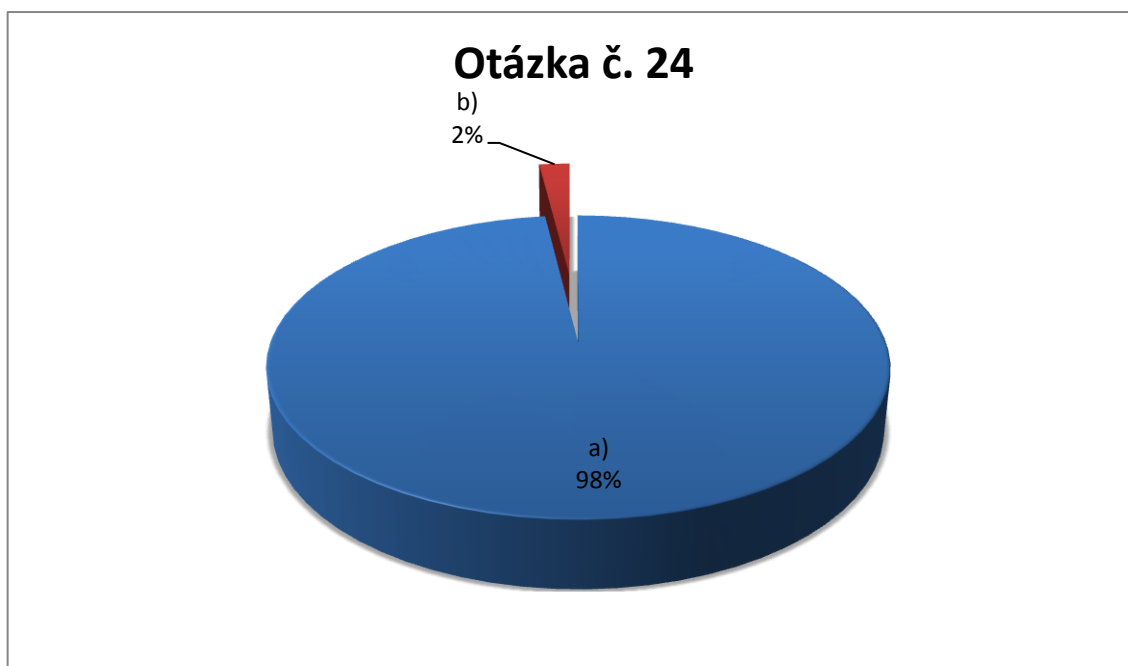
	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Vůbec nikdy	398	55	453
b)	Velmi málo	5	2	7
c)	Často	0	0	0
d)	Velmi často	0	0	0
e)	Neustále	0	0	0

Graf č. 32 *Otázka č. 23*

V otázce č. 23 byl uveden výše uvedený výrok popisující situaci osoby na jeho pracovišti (zaměření na možný výskyt sexuálního obtěžování). Respondenti označili frekvenci výskytu situace podle toho, jak situaci sami cítí. 98% dotázaných označilo u této otázky škálu „*vůbec nikdy*“ a pouze u 2% to byla frekvence výskytu „*velmi málo*“.

Otázka č. 24: Bylo mi vyhrožováno, že pokud nevyhovím v sexuálních potřebách nadřízenému, nebo kolegovi, tak na pracovišti nevydržím

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Vůbec nikdy	397	54	451
b)	Velmi málo	6	3	9
c)	Často	0	0	0
d)	Velmi často	0	0	0
e)	Neustále	0	0	0

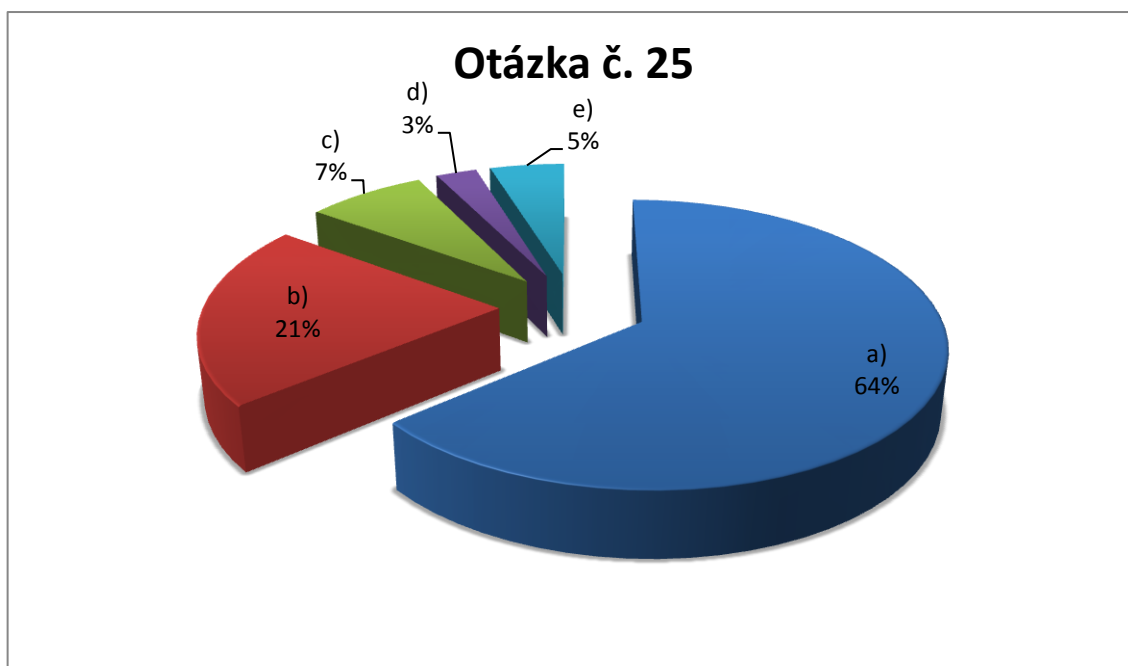

Graf č. 33 **Otázka č. 24**

V otázce č. 24 byl uveden výše uvedený výrok popisující situaci osoby na jeho pracovišti (zaměření na možný výskyt sexuálního obtěžování). Respondenti označili frekvenci výskytu situace podle toho, jak situaci sami cítí. 98% dotázaných označilo u této otázky škálu „*vůbec nikdy*“ a pouze u 2% to byla frekvence výskytu „*velmi málo*“.

Otázka č. 25 Na pracovišti je běžné, že se v mé přítomnosti vypráví oplzlé vtipy se sexuální tematikou a je sledována moje reakce na ně

	Vyjádření	Muži	Ženy	Celkem
a)	Vůbec nikdy	269	25	294
b)	Velmi málo	76	21	97
c)	Často	27	8	35
d)	Velmi často	10	2	12
e)	Neustále	21	1	22

Graf č. 34 *Otázka č. 25*

V otázce č. 25 byl uveden výše uvedený výrok popisující situaci osoby na jeho pracovišti (zaměření na možný výskyt sexuálního obtěžování). Respondenti označili frekvenci výskytu situace podle toho, jak situaci sami cítí. Převážná většina dotázaných (85%) označila u této otázky škálu „*vůbec nikdy, velmi málo*“. U 10% to byla frekvence výskytu „*často, velmi často*“ a posledních 5% respondentů zakřížkovalo frekvenci „*neustále*“.

Rozdělení praporů podílejících se na výzkumu dle jejich typu a zaměření

	Zastoupení	Muži	Ženy	Celkem
„Bojové“	13. dělostřelecká brigáda Jince, 23. základna vrtulníkového letectva Přerov, 72. mechanizovaný prapor Přáslavice, 73. tankový prapor Přáslavice, 74. lehký motorizovaný prapor Bučovice, 102. průzkumný prapor Prostějov,	213	27	240
„Nebojové“	101. spojovacího prapor Lipník nad Beč., 104. zabezpečovací prapor Olomouc, 152. ženijní prapor Rakovník, Hradní stráž Praha, Velitelství výcviku Vojenská Akademie ve Vyškově	190	30	220

Graf č. 35 *Rozdělení vybraných praporů dle typu*

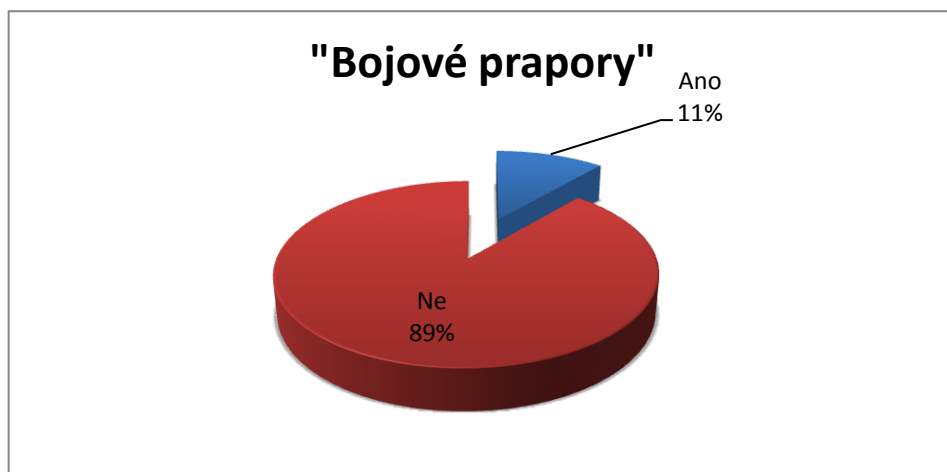
Jedním z cílů mého výzkumu bylo zjistit i to, jaký je poměr možného projevu šikany (pokud se vyskytuje) mezi vybranými „*bojovými*“ a „*nebojovými*“ prapory (jednotkami), které se výzkumu účastnily a pro toto i některá jiná fakta bylo potřeba prapory také kategorizovat. Pod „*bojovými*“ útvary si představujeme převážně ty, které se například vyznačují vysokým stupněm pohotovosti a části sil jsou schopny plnit úkoly v přiděleném prostoru hlavně v bojových, ale i nebojových operacích, ve dne i v noci a ve ztížených povětrnostních i terénních podmínkách. Jsou určeny k vedení pozemní i vzdušné bojové činnosti (dle určení). Opakem jsou pak „*nebojové*“ útvary, jejichž činnost spočívá hlavně v nebojových, tedy například zabezpečovacích, podpůrných, ale i školících a dalších specifických aktivitách (dle určení). Graf č. 35 znázorňuje a kategorizuje jednotlivé vybrané prapory, kdy je ve výsledku poměr vzorku respondentů zhruba stejný. Ve skutečnosti se výzkumu účastnilo 240 respondentů z „*bojových*“ a 220 z „*nebojových*“ praporů a jednotek Armády ČR.

SROVNÁNÍ – Otázka č. 10: Jste spokojen/a v současném pracovním kolektivu?Graf č. 36 a) a 36 b) *Srovnání otázky č. 10*

Z odpovědí respondentů a grafu č. 36 vyplývá, že větší míra spokojenosti v pracovním kolektivu je u „nebojových“ útvarů a to v 85% oproti 80% u útvarů „bojových“. 195 vojáků a 25 vojákyně je spokojených a 18 vojáků a 2 vojákyně jsou nespokojeni u „bojových“ útvarů. 163 vojáků a 23 vojákyně je spokojených a 27 vojáků a 7 vojákyně naopak nespokojených u „nebojových“ útvarů. I když je to zanedbatelná věc pro výsledek výzkumu, musíme mít stále na zřeteli i tu skutečnost, že respondentů z „nebojových“ praporů bylo o 20 méně oproti praporům „bojovým“.

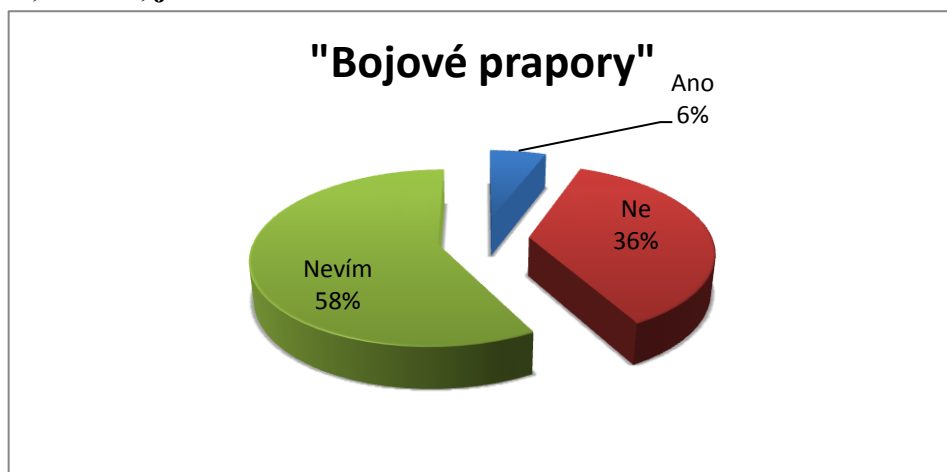
SROVNÁNÍ – Otázka č. 15: Setkal/a, nebo jste byl/a ve Vašem současném vojenském zařazení (funkci) sám/a obětí nějakého druhu (formy) šikany?

Graf č. 37 a) a 37 b) *Srovnání otázky č. 15*

Z odpovědí respondentů a grafu č. 37 vyplývá, že 13% vojáků z „nebojových“ útvarů se již v současném vojenském zařazení setkala, nebo byli sami obětí nějakého druhu šikany oproti 11% u útvarů „bojových“. Přesně se jednalo o 22 vojáků a 6 vojáků z „nebojových“ útvarů a 22 vojáků a 5 vojáků od „bojových“ útvarů. Jde zhruba o stejný výsledek (až o jednu vojákyni), ale musíme mít na zřeteli tu skutečnost, že respondentů z „nebojových“ praporů bylo ve skutečnosti i tak o 20 méně oproti praporům „bojovým“ a i 191 vojáků a 22 vojáků z „bojových“ praporů v dotazníku uvedlo, že se s ničím podobným v jejich vojenském zařazení neseťkali oproti 168 vojákům a 24 vojákyním z praporů „nebojových“.

SROVNÁNÍ – Otázka č. 19: Víte (nebo se domníváte), že se nějaký druh šikany (mobbing, bossing, sexuální obtěžování) v současné době vyskytuje na Vašem pracovišti, útvaru, jednotce?

Graf č. 38 a) a 38 b) *Srovnání otázky č. 19*

Z odpovědí respondentů a grafu č. 38 vyplývá, že 16% vojáků z „nebojových“ útvarů ví, nebo se domnívá, že se nějaký druh šikany (mobbing, bossing, sexuální obtěžování) v současné době na jejich pracovišti (útvaru, jednotce) vyskytuje oproti 6% u útvarů „bojových“. Přesně se jednalo o 29 vojáků a 7 vojákyní z „nebojových“ útvarů a 11 vojáků a 3 vojákyně od „bojových“ útvarů. Tento výsledek dle odpovědí respondentů jednoznačně ukazuje, že možný výskyt šikany (i když může jít jen o domněnku) je v současné době větší u „nebojových“ útvarů, i přes tu skutečnost, že respondentů z „nebojových“ praporů bylo ve skutečnosti i tak o 20 méně oproti praporům „bojovým“. Dále pak 79 vojáků, 8 vojákyní z „bojových“ a 64 vojáků a 8 vojákyní z „nebojových“ praporů v dotazníku uvedlo, že se nic podobného v současné době na jejich pracovišti neděje a zbývající procento respondentů z obou typů praporů uvedlo odpověď, že neví.

4.3 Ověření hypotéz a vyhodnocení výsledků šetření

Zpracováním výsledků mého výzkumu, který byl proveden z dat získaných prostřednictvím anonymního dotazníkového šetření, byly vyhodnoceny výsledky, které jsem podrobně analyzoval v kapitole 4.2. Výzkumný nástroj (anonymní dotazník) zajistil, že jsem jeho vyhodnocením získal výsledky, které jsem chtěl zjišťovat na základě stanovených hypotéz a ty jsem také uvedl v kapitole 4.1. Dílčím cílem výzkumu bylo ověření těchto stanovených hypotéz. Hypotézy bylo možné potvrdit či vyvrátit především na základě zjištěných výsledků.

Hypotéza č. 1

H1 „*Více než 75% dotázaných vojáků je v současném pracovním kolektivu spokojených*“.

Na základě dosažených výsledků u otázky č. 10 bylo zjištěno, že většina (88%) respondentů (358 vojáků a 48 vojáků) z celkového počtu 460 dotazovaných je v současném pracovním kolektivu, v místě výkonu služby spokojených. K opačnému názoru se klonilo 12% respondentů (45 vojáků a 9 vojáků).

Otázka č. 11 hypotézu doplňovala ve smyslu, zda mají respondenti v současném pracovním kolektivu i nějakého dobrého přítele. Dle výsledků pak 88% respondentů odpovědělo, že ano a i proto můžeme konstatovat, že jedním z důležitých základů spokojenosti v pracovním kolektivu může být i to, máme – li v něm dobrého přítele, kterému se můžeme případně svěřit i s věcmi osobnějšího, či citlivějšího charakteru, než komukoliv jinému.

Na základě faktu z otázky č. 10 lze tedy konstatovat, že:

H1 „*Více než 75% dotázaných vojáků je v současném pracovním kolektivu spokojených*“.
– **se potvrdila.**

Hypotéza č. 2

H2 „*Více než 10% dotázaných vojáků se již se šikanou v současném vojenském zařazení (funkci) setkala a sami tito vojáci byli obětí nějakého druhu (forem) šikany*“.

Na základě dosažených výsledků u otázky č. 15 bylo zjištěno, že 12% vojáků se již v jejich současném vojenském zařazení osobně stalo obětí nějakého druhu šikany, který byl i na jejich osobě páchan. Již tento zjištěný 12% výsledek nám tedy dokazuje, že šikana se v současné době u některých útvarů a jednotek v plně profesionální Armádě České republiky vyskytuje. Konkrétně se jednalo o 45 vojáků a 11 vojáků. Naproti tomu 88% respondentů (358 vojáků a 46 vojáků) se ale s žádnou šikanou páchanou jiným člověkem na jejich osobě vůbec v nynější pozici nesetkalo.

Na základě tohoto faktu lze tedy konstatovat, že:

H2 „Více než 10% dotázaných vojáků se již se šikanou v současném vojenském zařazení (funkci) setkalo a sami tito vojáci byli obětí nějakého druhu (forem) šikany“. – **se potvrdila.**

Hypotéza č. 3

H3 „Více než 10% dotázaných vojáků ví, nebo se domnívá, že se nějaký druh šikany v současné době vyskytuje na jejich pracovišti (jednotce, útvaru, praporu)“.

Na základě odpovědí u otázky č. 19, bylo zjištěno, že na ni kladně odpovědělo 11% respondentů (40 vojáků a 10 vojáků). Již tento zjištěný 11% fakt nám tedy může dokazovat, že šikana (nebo nějaký její druh) se v současné době u některých útvarů a jednotek v plně profesionální Armádě České republiky vyskytuje. Dalších 34% (143 vojáků a 16 vojáků) naopak uvedlo, že se nic podobného u jejich útvaru neděje a ani si to nemyslí a zbývajících 55% (220 vojáků a 31 vojáků) z celkového počtu respondentů pak odpovědělo, že neví, zdali se nějaký druh šikany na jejich pracovišti vyskytuje.

Na základě tohoto faktu lze tedy konstatovat, že:

H3 „Více než 10% dotázaných vojáků ví, nebo se domnívá, že se nějaký druh šikany v současné době vyskytuje na jejich pracovišti (jednotce, útvaru, praporu)“. – **se potvrdila.**

Hypotéza č. 4

H4 „Poměr případné zjištěné (možné) šikany je větší u „bojových“ útvarů oproti útvarům „nebojovým““.

Na základě dosažených výsledků u otázky č. 15 bylo zjištěno, že 12% dotázaných (45 vojáků a 11 vojáků) z celkového počtu 460 respondentů, se v jejich současném vojenském zařazení osobně stalo obětí nějakého druhu šikany, který byl i na jejich osobě páchan. Tento zjištěný 12% výsledek nám dokazuje, že šikana se u některých útvarů a jednotek v plně profesionální Armádě České republiky opravdu vyskytuje.

Co se týká poměru případné šikany mezi „bojovými“ a „nebojovými“ prapory, bylo dle dosažených výsledků u otázky č. 15 (spolu se srovnávací otázkou č. 15) zjištěno, že 13% respondentů (22 vojáků a 6 vojáků) z „nebojových“ útvarů se již v dnešním vojenském zařazení setkalo, nebo sami byli obětí nějakého druhu šikany oproti 11% respondentů (22 vojáků a 5 vojáků) u útvarů „bojových“. Jde zhruba o stejný výsledek (až na jednu vojákyni), ale musíme mít na zřeteli tu skutečnost, že respondentů z „nebojových“ praporů bylo ve skutečnosti i tak o 20 méně oproti praporům „bojovým“ a i 191 vojáků a 22 vojáků z „bojových“ praporů v dotazníku uvedlo, že se s ničím podobným v jejich nynějším vojenském zařazení nesetkali oproti 168 vojákům a 24 vojákům z praporů „nebojových“.

Otázka č. 19 (spolu se srovnávací otázkou č. 19) hypotézu doplňovala ve smyslu, výskytu šikany na současném pracovišti dle podložených faktů, či osobních zkušeností, ale i možných nepodložených domněnek respondentů. Z odpovědí respondentů vyplynulo, že 16% respondentů (29 vojáků a 7 vojákyní) z „nebojových“ útvarů ví, nebo se domnívá, že se nějaký druh šikany (mobbing, bossing, sexuální obtěžování) na jejich pracovišti (útvary, jednotce) vyskytuje, oproti 6% respondentů (11 vojáků a 3 vojákyně) z útvarů „bojových“. Tento výsledek dle odpovědí respondentů jednoznačně ukazuje, že možný výskyt šikany (i když může jít jen o domněnku) je v dnešní době větší u „nebojových“ útvarů, i přes tu skutečnost, že respondentů z „nebojových“ praporů bylo ve skutečnosti o 20 méně oproti praporům „bojovým“.

Na základě těchto tohoto faktů lze tedy konstatovat, že:

H4 „*Poměr případné zjištěné (možné) šikany je větší u „bojových“ útvarů oproti útvarům „nebojovým“ – se nepotvrdila.*

Tato kapitola byla věnována názorům a zkušenostem profesionálních vojáků a vojákyní Armády České republiky k problému sociálně nežádoucího jevu zvaného „*šikana*“ a věcí s ním spojených. Na základě sociologického výzkumu, který jsem provedl u vojáků a vojákyní z povolání uvádím jejich názory a postoje k těmto tématům. Při svém šetření jsem použil metodu kvantitativního výzkumu formou anonymního dotazníku s otázkami k uvedené problematice. Ze zjištěných skutečností vyplývá, že profesionální vojáci a vojákyně jsou v nynějším pracovním kolektivu spokojeni a mají v něm i dobrého přítele. Dále však musím na základě výsledků šetření konstatovat, že se šikana v současné době u některých útvarů a jednotek v plně profesionální Armádě České republiky vyskytuje a někteří vojáci se i osobně stali oběťmi nějakého druhu šikany, která byla na jejich osobě páchána. Pokud však chceme místa výskytu šikany v dnešním prostředí Armády ČR ještě více konkretizovat, bylo zjištěno, že samotný výskyt šikany je v současné době větší u „nebojových“ útvarů a i u těchto typů útvarů se předpokládá její větší výskyt (i když může jít jen o domněnku).

Z dalších podkladů šetření vyplynulo, že vojáci věří svým nadřízeným a myslí si, že by případný výskyt šikany na pracovišti byli schopni řešit. Na druhou stranu by se ale vojáci a vojákyně svěřili se šikanou sebe, nebo někoho jiného raději svému kolegovi, než svému nadřízenému. Ve svých nadřízených by ale měli (co se týká této problematiky) větší důvěru, než ve vojenských kaplanech a psychologích. Více než polovina dotazovaných je na svém pracovišti o problematice informována a to hlavně v rámci prevence sociálně nežádoucích jevů formou přednášek, či besed a sami dotazovaní pak ví, co šikana znamená a jak by při jejím výskytu nejčastěji postupovali.

Dále bylo dle výsledků prokázáno, že určité procento vojáků a vojákyní již dříve pracovalo v civilním sektoru a vojenské povolání není jejich prvním anebo jejich současné vojenské zařazení (funkce) taktéž není tím prvním v Armádě ČR. Již na těchto předešlých pozicích a v tomto prostředí se s nějakým druhem šikany ale setkali. Nemůžeme však přesně konstatovat, zda byla šikana páchána na jejich osobě, či na někom jiném. Nadpoloviční většina respondentů pak byla svědkem šikanování jiné osoby a to ve smyslu

jak bývalých (civilních, nebo vojenských) pracovních zařazení, tak těch nynějších. Jednalo se jak o šikanu psychickou a fyzickou, tak o sexuální obtěžování. Ti, kteří šikanovali, pak byli v 90% muži a v 10% dokonce i ženy v různých funkcích a pracovních zařazeních. Počínaje veliteli a nadřízenými, konče kolegy a podřízenými. V závěru pak byla relativně pozitivně hodnocena oblast sexuálního obtěžování a zdá se, že v současné době na jednotkách tyto problémy neapanují.

ZÁVĚR

Šikanování v současné době patří k nejvýraznějším negativním společenským fenoménům, které deformují mezilidské vztahy a omezují lidská práva. Patří mezi sociálně nežádoucí jevy stejně jako například toxikomanie, či alkoholismus. Jak již jsem v úvodu své práce uvedl, kořeny šikany sahají i hluboko mimo armádu a ta není spojena jen se samotnou armádou, ale objevuje se v současné době ve všech věkových skupinách a její různé podoby se vyskytují již u těch nejmenších dětí a končí například u šikanování dospělých v zaměstnání. Celkově je tedy šikana v naší společnosti jistě velmi známým a dlouhodobým jevem, s kterým se většina lidí již setkala. A to ať s doslechu, z médií, nebo šikanu prožili na vlastní kůži, či byli jen jejím svědkem. Každopádně mohlo jít i pozici, kdy byl dotyčný v samotné roli aktéra, či iniciátora tohoto nešvaru.

Přestože v Armádě České republiky se v minulosti před její plnou profesionalizací jednalo spíše o šikanu v souvislosti s vojenskou základní službou, hrozba některého druhu se jistě vojenským profesionálům ani v dnešní době nevyhne, což bylo dokázáno i ve výsledcích mého šetření. Vedení lidí v Armádě České republiky by mělo vycházet z poznávání, pozitivního ovlivňování, a především rozvíjení vztahů vojenských profesionálů. Je tedy žádoucí, aby tento přístup byl zakomponován do oblasti personální práce, neboť jedině tak může být realizována řádná prevence a likvidace případných forem nezdravých vztahů v podmínkách Armády České republiky, do kterých šikana spadá. V současné době lze ale i tak konstatovat, že výskyt sociálně nežádoucích jevů v resortu obrany je vhodnými preventivními opatřeními eliminován tak, aby jimi bylo plnění klíčových úkolů AČR ovlivňováno v co nejmenší míře.

Domnívám se, že cíl mé práce byl splněn. Snažil jsem se ji koncipovat takovým způsobem, abych vytvořil posloupný a ucelený náhled na šikanu a aby byl výsledkem přehledný materiál o této problematice a to převážně z armádního pohledu. Všeobecně je ale šikana velmi závažným patologickým jevem, který by si zasloužil více prostoru a detailnější rozebrání jednotlivých obsahových částí. Při tvorbě a zpracování mé práce jsem využil nejen zkušeností ze svého působení v pozici vojáka základní služby, ale i ze své dlouholeté profesní dráhy vojáka z povolání ještě z dob „neprofesionální“, tak i plně „profesionální“ Armády České republiky, kde působím dodnes. Rovněž jsem čerpal poznatky z dostupné odborné literatury, zákonných normativ, vojenských publikací, předpisů, či výzkumných zpráv věnujících se této problematice. V souvislosti se zpracováním bakalářské práce jsem v neposlední řadě i tak získal mnoho užitečných a zajímavých poznatků, které mohu dále uplatnit nejen ve své vojenské praxi, ale i při výchově svého syna.

V teoretické části jsem v první kapitole všeobecně zmapoval historické a teoretické vymezení šikany a poté se zaměřil na samotnou šikanu jen z pohledu armádního prostředí jak z dob vojenské základní služby, tak z dob, kdy byla naše armáda plně profesionalizována. Druhá kapitola je zaměřena na hlavní druhy šikany, jako například šikana páchaná mezi dětmi, či mezi dospělými, jejíž součástí může být i sexuální obtěžování. Obsahem třetí kapitoly je popis vybrané legislativy zabývající se touto

problematikou a samotný rozbor objektů a subjektů v oblasti resortní prevence sociálně nežádoucích jevů v Armádě ČR.

V praktické části jsem popsal cíl svého výzkumu, použitou metodiku a popsal postup výběru a složení respondentů z řad vojáků AČR. Pro získání informací jsem použil metodu kvantitativního výzkumu formou anonymního dotazníkového šetření, kterým jsem se pokusil potvrdit, či vyvrátit mnou stanovené hypotézy. Tyto čtyři hypotézy jsem pak v další části přesně stanovil a popsal. Další kapitola praktické části byla zaměřena na samotné výzkumné šetření, kde jsem podrobně analyzoval a popsal získané informace a výsledky z odpovědí respondentů. V poslední kapitole jsem si následně ze zjištěných výsledků ověřil stanové hypotézy a výsledky vyhodnocení uvedl v závěru. Z těchto výsledků pak jednoznačně vyplynulo, že tři hypotézy byly verifikovány a jedna falsifikována.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Zákony:

1. č. 200/1990 Sb. – zákon ze dne 17. května 1990 o přestupcích.
2. č. 221/1999 Sb. – zákon ze dne 14. září 1999 o vojácích z povolání.
3. č. 198/2009 Sb. – ze dne 23. dubna 2008 o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).
4. č. 40/2009 Sb. – zákon ze dne 8. ledna 2009 – Trestní zákoník.

Interní normativní akty a vojenské předpisy:

5. Rozkaz ministra obrany (RMO č. 53/2010) ze dne 16. září 2010 k *prevenci sociálně nežádoucích jevů v resortu Ministerstva obrany*.
6. Rozkaz ministra obrany (RMO č. 29/2002) ze dne 4. srpna 2002 k *prosazování principu rovnosti mužů a žen v působnosti Ministerstva obrany*.
7. Rozkaz ministra obrany (RMO č. 2/1999) ze dne 10. prosince 1999 k *zřízení psychologické služby v resortu Ministerstva obrany*.
8. Rozkaz ministra obrany (RMO č. 19/1998) ze dne 3. června 1998 k *zřízení duchovní služby v resortu Ministerstva obrany*.
5. *Základní řád Ozbrojených sil České republiky – (Zákl – 1)*. Praha: Ministerstvo obrany ČR. 2001. 199 s.
6. JONITOVÁ, B., *Rovné zacházení s muži a ženami*. Služební pomůcka MO ČR (Pers-51-1). Praha: Ministerstvo obrany ČR. 2011. 24 s.
7. *Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2005 – 2009*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2004. 18 s.
8. *Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2010 – 2014*, Čj. 142 – 42/2009 – 7542. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2009. 22 s.

Literatura:

9. BENDL, S., *Prevence a řešení šikany ve škole*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2003. 197 s. Pedagogika. ISBN 80-86642-08-9.
10. BEŇO, P., *Můj šéf, můj nepřítel?*. Šlapanice: ERA, 2003. 181 s. Kariéra. ISBN 80-86517-34-9.
11. ČERNOCH, F. a kol., *Šikaně stop*. Praha: Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 1997. 94 s. ISBN 80-86049-14-0.
12. ELLIOTTOVÁ, M., *Jak ochránit své dítě*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 173 s. Rádce pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-034-0.
13. FIELDOVÁ, E., M., *Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele*. Vyd. 1. V Praze: Ikar, 2009. 311 s. ISBN 978-80-249-1176-2.
14. HENDRYCH, J. a kol., *Utváření vztahů v malých jednotkách*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991. 105 s. ISBN 80-206-0064-7.
15. HUBEROVÁ, B., *Psychický teror na pracovišti – Mobbing*. Praha: Neografia, 1995. 143 s. ISBN 80-85186-62-4.
16. KOLÁŘ, M., *Bolest šikanování*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2005. 256 s. ISBN 80-7367-014-3.
17. KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997. 127 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-123-1.
18. KRATZ, H., J., *Mobbing: jak ho rozpoznat a jak mu čelit*. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2005. 131 s. ISBN 80-7261-127-5.
19. PONĚŠICKÝ, J., *Agrese, násilí a psychologie moci*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2005. 226 s. ISBN 80-7254-593-0.
20. ROUŠAR, J., *Česká republika a její profesionální armáda*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2006. 159 s. ISBN 80-7278-312-2.
21. ŘÍČAN, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. 95 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-049-9.
22. SPURNÝ, J., *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. Vyd. 1. Praha: Eurounion, 1996. 134 s. ISBN 80-85858-30-4.
23. SVOBODOVÁ, L., *Nenechte se šikanovat kolegou: mobbing – skrytá hrozba*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 108 s. Poradce pro praxi. ISBN 978-80-247-2474-4.

Časopisy a jiné zdroje:

24. ČERMÁK, J., *Vztahy mezi vojáky a otázky adaptace na vojenskou základní službu*. Závěrečná zpráva výzkumného úkolu. Praha: MO ČR, 1993. 55 s.
25. HENDRYCH, J., *Šikanování v AČR – názory vojáků v činné službě*. Závěrečná zpráva z výzkumu. Praha: Hlavní personální úřad MO ČR, 1996. 41 s.
26. KOLEKTIV AUTORŮ. *Školní šikanování*. Sborník z první celostátní konference Pedagogické fakulty Olomouc. Praha: Společenství proti šikaně. 2004.
27. LANG, P., *Šikaně zatím neodzvonilo*. Časopis A REPORT 10/2007. Praha: MO ČR – AVIS, 2007. 47 s. ISSN 1211-801X.
28. SOLTYSIÁKOVÁ, A., *Sociálně psychologické jevy a vnitřní dynamika ve vojenských skupinách*. Časopis VOJENSKÝ PROFESIONÁL 7/1996. Praha: MO – Magnet-Press, 1996. 40 s. ISSN 1210-3179.
29. TANCÍK, V., *Mobbing a bossing na našich pracovištích*. Časopis VOJENSKÉ ROZHLEDY 3/2005. Praha: MO ČR – AVIS, 2005. 192 s. ISSN 1210-3292.
30. TOMEK, P., *Šikana, skrytý problém Československé lidové armády po roce 1969*. Časopis HISTORIE a VOJENSTVÍ 2/2012. Praha: Business Media CZ, s.r.o., 2012. 152 s.
31. VRÁBLÍKOVÁ, P., *Psychický teror v pracovních podmínkách*. Časopis VOJENSKÉ ROZHLEDY 1/2005. Praha: MO ČR – AVIS, 2005. 184 s. ISSN 1210-3292.
32. *Národní program rozvoje vzdělání v České republice*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Ústav pro informace ve vzdělávání. Praha: Tauris, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8.

Internetové zdroje:

33. <http://www.army.cz> – oficiální portál Armády České republiky.
34. <http://www.mocr.army.cz> – informační servis Ministerstva obrany ČR.
35. <http://cs.wikipedia.org> – internetová encyklopedie Wikipedie.
36. <http://forum.csla.cz/> – diskusní fórum internetových stránek www.CSLA.cz.
37. <http://www.msmt.cz/> – portál Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.
38. <http://www.prevko.cz/dite/co-je-sikana-a-co-muzu-delat> - Preventivní program „Prevko“.

39. <http://www.idnes.cz/> – zpravodajský portál iDNES.cz.
40. <http://ihned.cz/> – zpravodajský portál IHNED.cz.
41. <http://www.odrogach.cz/> – portál prevence rizikového chování.
42. <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw> – Portál Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.
43. <http://www.epravo.cz/>.
44. <http://www.zakonyprolidi.cz/> – Portál sbírky zákonů ČR.
45. VOHLÍDALOVÁ, M., *Sexuální obtěžování v zaměstnání a přípravě na zaměstnání*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 2011. 23 s. [online]. 2011 [cit. 2011-12-6].
Zdroj dostupný z WWW:
https://www.ikp.army.cz/system/files/dokument_zb/2011/12/prezentace-sexualniobtezovani.ppt.
46. ZÁBRODSKÁ, K., *Aktuální stav obtěžování v zaměstnání – mobbing, bossing*. Praha: Psychologický ústav AV ČR. 2011. 18 s. [online]. 2011 [cit. 2011-12-6].
Zdroj dostupný z WWW:
https://www.ikp.army.cz/system/files/dokument_zb/2011/12/aktualnistavobtezovani_v_zamestnanimobbingbossingzabrodskazkracenerverze.pdf.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AČR	Armáda České republiky
ČR	Česká republika
ČSLA	Československá lidová armáda
MO	Ministerstvo obrany
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OSN	Organizace spojených národů
P – SNJ	Prevence sociálně nežádoucích jevů
RMO	Rozkaz ministra obrany
SNJ	Sociálně nežádoucí jevy
VeV – VA	Velitelství výcviku Vojenská akademie ve Vyškově
VOŠ	Vojensko odborná škola
VŠŠ	Vojenská střední škola
VÚ	Vojenský útvar
VZP	Voják z povolání

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 *Historický přehled průběhu vojenské služby*

Tabulka č. 2 *Nejčastější formy šikany za dob vojenské základní služby*

Tabulka č. 3 *Nejčastější formy výskytu sexuálního obtěžování*

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1 *Vývoj počtů vojáků v profesionální armádě*
- Graf č. 2 *Rozdělení dle pohlaví*
- Graf č. 3 *Rozdělení dle věku – muži*
- Graf č. 4 *Rozdělení dle věku – ženy*
- Graf č. 5 *Hodnostní sbor – muži*
- Graf č. 6 *Hodnostní sbor – ženy*
- Graf č. 7 *Délka služebního poměru – muži*
- Graf č. 8 *Délka služebního poměru – ženy*
- Graf č. 9 *Otázka č. 1*
- Graf č. 10 *Otázka č. 2*
- Graf č. 11 *Otázka č. 3*
- Graf č. 12 *Otázka č. 4*
- Graf č. 13 *Otázka č. 5*
- Graf č. 14 *Otázka č. 6*
- Graf č. 15 *Otázka č. 7*
- Graf č. 16 *Otázka č. 8*
- Graf č. 17 *Otázka č. 9*
- Graf č. 18 *Otázka č. 10*
- Graf č. 19 *Otázka č. 11*
- Graf č. 20 *Otázka č. 12*
- Graf č. 21 *Otázka č. 13*
- Graf č. 22 *Otázka č. 14*
- Graf č. 23 *Otázka č. 15*
- Graf č. 24 *Otázka č. 16*
- Graf č. 25 *Otázka č. 17/1*
- Graf č. 26 *Otázka č. 17/2*
- Graf č. 27 *Otázka č. 18*
- Graf č. 28 *Otázka č. 19*
- Graf č. 29 *Otázka č. 20*
- Graf č. 30 *Otázka č. 21*
- Graf č. 31 *Otázka č. 22*

- Graf č. 32   *Otázka č. 23*
- Graf č. 33   *Otázka č. 24*
- Graf č. 34   *Otázka č. 25*
- Graf č. 35   *Rozdělení vybraných praporů dle typu*
- Graf č. 36   *Srovnání otázky č. 10*
- Graf č. 37   *Srovnání otázky č. 15*
- Graf č. 38   *Srovnání otázky č. 19*

SEZNAM PŘÍLOH

P I *Dotazník pro vojáky Armády ČR*

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO VOJÁKY ARMÁDY ČR

Dotazníkové šetření

Vážení kolegové,

jsem praporčík Marek Mareček a zastávám funkci vrchního praporčíka Odboru výcviku u Velitelství výcviku – Vojenské akademie ve Vyškově.

V současné době jsem studentem 5. semestru bakalářského studia v oboru Sociální pedagogika, studuji na IMS v Brně a pracuji na bakalářské práci na téma „**Šikana v Armádě ČR**“.

Chtěl bych Vás cestou vašich vrchních praporčíků požádat o vyplnění následujícího dotazníku (který bude součástí mé práce), jehož cílem je zjistit, zda se setkáváte nebo jste se v minulosti při výkonu Vašeho povolání setkali s jakoukoliv formou šikany (mobbingu, bossingu, sexuálního obtěžování). Získané informace budou použity **pouze** pro potřeby mé bakalářské práce a po jejich vyhodnocení i skartovány. Snažte se proto prosím odpovídat pravdivě a nezaujatě.

Děkuji Vám za Vaši ochotu a čas při vyplňování tohoto dotazníku.

Krátké vysvětlení pojmů:

Šikana (z francouzského *chicane*) označuje **fyzické i psychické** omezování či týrání jedince v kolektivu. Dochází k ní ve všech skupinách věkových i sociálních. Setkat se s ní můžeme v jakémkoliv typu škol a školských zařízeních, v armádě, sportovním klubu, ve vězení, ale i v rodině či v zaměstnání (podle toho, zda je původcem kolega či nadřízený, mluvíme o **mobbingu** nebo **bossingu**).

Mobbing je druh rafinované šikany na pracovišti a označuje nejrůznější formy znepríjemňování života na pracovišti. Někdy bývá pod mobbing zařazováno i sexuální obtěžování na pracovišti.

Bossing je jakousi podskupinou mobbingu. Je to psychická šikana v zaměstnání a je specifická tím, že šikany se **dopouští nadřízený pracovník** na svém podřízeném pracovníkovi.

Legenda:

Pozorně si prosím přečtete všechny otázky a označte písmenem **X** tu variantu odpovědi, která nejlépe vyjadřuje Váš názor, případně doplňte (vypíšte) jinou možnost tam, kde je to možné.

4. Svěřil/a byste se Vašemu kolegovi (kolegyni), že jste (byl/a) obětí šikany?

Ano [ ]   Ne [ ]   Nevím [ ]

5. Svěřil/a byste se s šikanou sebe, nebo někoho jiného svému nejbližšímu nadřízenému?

Ano [ ]   Ne [ ]   Nevím [ ]

6. Svěřil/a byste se s šikanou sebe, nebo někoho jiného vojenskému kaplanovi?

Ano [ ]   Ne [ ]   Nevím [ ]

7. Svěřil/a byste se s šikanou sebe, nebo někoho jiného vojenskému psychologovi?

Ano [ ]   Ne [ ]   Nevím [ ]

8. Jakým způsobem jste na Vašem útvaru, jednotce informován/a o problematice šikany (mobbing, bossing, sexuální obtěžování)? (prosím napište)

.....
.....
.....
.....

9. Jak byste postupoval/a při řešení šikany? (prosím napište)

.....
.....
.....
.....

10. Jste spokojen/a v současném pracovním kolektivu?

Ano [ ]

Ne [ ]

11. Máte v současném pracovním kolektivu dobrého přítele (přítelkyni)?

Ano [ ]   Ne [ ]

12. Jsou ve Vašem současném kolektivu nějaké party (skupiny), které se oddělují (distancují) od zbytku kolektivu na pracovišti?

Ano [ ]   Ne [ ]   Nevím [ ]

13. Pokud bylo Vaše předešlé pracovní zařazení jiné než vojenské (tedy civilní), setkal/a jste se tam s nějakým druhem (formou) šikany?

Ano [ ]   Ne [ ]   Vojenské povolání je mým prvním povoláním [ ]

14. Pokud bylo Vaše předešlé vojenské zařazení (funkce) jiné než současné, setkal/a jste se tam s nějakým druhem (formou) šikany?

Ano [ ]   Ne [ ]   Moje současné zařazení (funkce) je moje první v AČR [ ]

15. Setkal/a, nebo jste byl/a ve Vašem současném vojenském zařazení (funkci) sám/a obětí nějakého druhu (formy) šikany?

Ano [ ]   Ne [ ]

16. Byl/a jste někdy svědkem šikanování někoho jiného?

Ano [ ]

Ne [ ]

17. Kdo byl ten, kdo šikanoval Vás, nebo někoho jiného? (v bodu 2 je možno označit více možností)

1) Muž [ ]	2) Velitel [ ]
Žena [ ]	Nejbližší nadřízený/á [ ]
	Kolega, kolegyně [ ]
	Váš/e podřízený/á [ ]
	Někdo jiný [ ]

18. O jaký druh šikany se jednalo? (možno označit více možností)

Fyzická šikana [ ]   Psychická šikana [ ]

Sexuální obtěžování [ ]   Nejsem schopen/a posoudit [ ]

19. Víte (nebo se domníváte), že se nějaký druh šikany (mobbing, bossing, sexuální obtěžování) v současné době vyskytuje na Vašem pracovišti, útvaru, jednotce?

Ano [ ] Ne [ ] Nevím [ ]

V následujících posledních položkách jsou uvedeny jednotlivé výroky popisující situaci Vaší osoby na Vašem pracovišti. V každé položce prosím zakřížkujte písmenem X hodnotu frekvence výskytu situace podle toho, jak situaci cítíte.

20. Na pracovišti jsem musel/a tolerovat od mých kolegů náhodné dotyky na mém těle

Vůbec nikdy [ ] Velmi málo [ ] Často [ ] Velmi často [ ] Neustále [ ]

21. Moji kolegové mi navrhnou, nebo navrhovali různá sexuální dobrodružství

Vůbec nikdy [ ] Velmi málo [ ] Často [ ] Velmi často [ ] Neustále [ ]

22. Některý z kolegů, nebo kolegyně mě měli tendenci osahávat proti mé vůli

Vůbec nikdy [ ] Velmi málo [ ] Často [ ] Velmi často [ ] Neustále [ ]

23. Byl/a jsem na pracovišti přinucen/a k souloži proti své vůli

Vůbec nikdy [ ] Velmi málo [ ] Často [ ] Velmi často [ ] Neustále [ ]

24. Bylo mi vyhrožováno, že pokud nevyhovím v sexuálních potřebách nadřízenému, nebo kolegovi, tak na pracovišti nevydržím

Vůbec nikdy [ ] Velmi málo [ ] Často [ ] Velmi často [ ] Neustále [ ]

25. Na pracovišti je běžné, že se v mé přítomnosti vypráví oplzlé vtipy se sexuální tematikou a je sledována moje reakce na ně

Vůbec nikdy [ ] Velmi málo [ ] Často [ ] Velmi často [ ] Neustále [ ]